

THAILAND

ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับ บิมสเทค

ดร. ศิริสуда แสนอ้าว

สนับสนุนโดย
กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ
กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ

THAILAND

ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับ บิมสเทค

ดร. ศิริสุตา แสนอ้อ

โดยการสนับสนุนจากกองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ
กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบิมสเทค

ผู้เขียน	ดร. ศิริสุดา แสนอิว
บรรณาธิการบริหาร	จุฑาทิพย์ สุกาญจนาศเรษฐ์
บรรณาธิการ	ภัทราพร เนาวรัตน์ธนากร
กองบรรณาธิการ	ชุติมา สัมพันธ์ะ
ศิลปกรรม	พลีษฐ์สัทคุณ จุลละมณฑล, นะโม

หนังสือเล่มนี้สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558 Copyright © 2022 ห้ามมิให้นำส่วนหนึ่งส่วนใดของ/ในหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นการผลิตใหม่ ห้ามทำซ้ำ ห้ามมิให้ทำการละเมิดลิขสิทธิ์ด้วยการส่งเนื้อหาสาระสำคัญ ทั้งทางอิเล็กทรอนิกส์หรือรูปแบบต่างๆ รวมถึงการถ่ายเอกสาร การทำสำเนา การเก็บข้อมูลในทุกรูปแบบ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ศิริสุดา แสนอิว

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบิมสเทค.-- นนทบุรี : สยามจุลละมณฑล, 2567.
164 หน้า.

1. ความร่วมมือเอเชียใต้. 2. ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ I. ชื่อเรื่อง.

337.11

ISBN: 978-616-94417-0-0

พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนมีนาคม 2567

จัดพิมพ์โดย

บริษัท สยามจุลละมณฑล จำกัด

เลขที่ 98/28 ถนนเอกอุพัฒนา ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

โทร. 063 451 9359, 061 519 3641, 092 425 5229 www.siamclmt.com

Email: contact@siamclmt.com

สนับสนุนโดย

กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

คำนำ

การริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ หรือ บิมสเทค (BIMSTEC) เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีศักยภาพในภูมิภาคอ่าวเบงกอล ประกอบด้วยรัฐสมาชิก 7 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เมียนมา เนปาล ศรีลังกา และไทย หากพิจารณาในแง่ของจำนวนประชากรและขนาดของเศรษฐกิจแล้ว พบว่า ในปัจจุบันรัฐสมาชิกบิมสเทค มีประชากรคิดเป็นร้อยละ 22 ของโลกหรือ 1.68 พันล้านคน และรัฐสมาชิกมี GDP รวมกันที่ 3.697 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ต่อปี อีกทั้ง ภูมิภาคอ่าวเบงกอลนี้ยังเป็นภูมิภาคที่มีประชากรเป็นวัยแรงงานเกินครึ่ง จึงนับเป็นภูมิภาคที่มีกำลังในการผลิตสูงมาก ทำให้บิมสเทคเป็นหนึ่งในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของโลกในเชิงจำนวนประชากร ขนาดและศักยภาพทางเศรษฐกิจ ภูมิภาคอ่าวเบงกอลกำลังมีความสำคัญเพิ่มขึ้นในแง่ยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจและการค้า ในขณะที่ยังคงเป็นพื้นที่แห่งสันติภาพ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมานับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งที่กรุงเทพฯ เมื่อปี ค.ศ. 1997

สืบเนื่องจากประเทศไทยได้รับมอบตำแหน่งประธานบิมสเทค เมื่อปี ค.ศ. 2022 ซึ่งไทยจะเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมระดับผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 6 โดยในฐานะประธานบิมสเทค ประเทศไทยมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับรัฐสมาชิกอย่างใกล้ชิดเพื่อมุ่งให้ภูมิภาคอ่าวเบงกอลมีความมั่งคั่ง ยั่งยืน พ้นคืน และเปิดกว้างสู่โอกาส (Prosperous, Resilient and, Open BIMSTEC) หรือ “PRO BIMSTEC” และมุ่งใช้โมเดลเศรษฐกิจ BCG Economy เป็นแนวคิดหลักเพื่อขับเคลื่อนความร่วมมือในแต่ละสาขาของรัฐสมาชิก

อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาในฐานะที่ไทยเป็นประธานบิมสเทค คือ การสร้างการตระหนักรู้ (awareness) ตั้งแต่การทำความรู้จัก สร้างความเข้าใจ และเล็งเห็นถึงความสำคัญและศักยภาพของบิมสเทค ให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ และประชาชนทั่วไป ซึ่งการสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับบิมสเทค ดังที่กล่าวมา จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับประชาชน (People-to-People Contact) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของไทย คือ นโยบาย PRO BIMSTEC ในส่วนของการทำให้เกิด Open BIMSTEC ขึ้นในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทย

ในการนี้ กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกับ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงได้จัดทำหนังสือ และสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ (E-Book) เรื่อง “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบิมสเทค” เพื่อร่วมสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญและศักยภาพของบิมสเทคสู่สาธารณชนต่อไป

ดร. ศิริสุตา แสนอิว

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

และกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ

สารบัญ

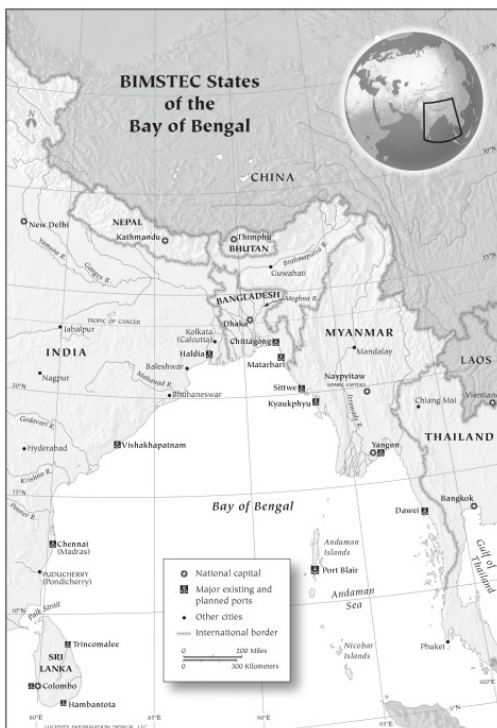
บทที่ 1	บทนำ	7
บทที่ 2	พัฒนาการและสาขาความร่วมมือของบิมสเทค	13
บทที่ 3	รัฐสมาชิกบิมสเทค	47
บทที่ 4	องค์กรของบิมสเทค	117
บทที่ 5	ความก้าวหน้าของบิมสเทคในช่วง 26 ปีที่ผ่านมา	131
บทที่ 6	บทสรุป	145
บรรณานุกรม		149
ดัชนี		160

บทที่ 1 บทนำ

ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (The Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) หรือบิมสเทค เป็นความร่วมมือของ 7 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เมียนมา เนปาล ศรีลังกา และไทย (ภาพที่ 1.1) บิมสเทค ถือเป็นกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญกับไทย เนื่องจากบิมสเทคเป็นกรอบความร่วมมือเดียวที่เชื่อมภูมิภาคเอเชียใต้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าด้วยกัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการในภูมิภาคอ่าวเบงกอล การมีบทบาทของไทยในบิมสเทค

จะเป็นโอกาสช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของไทย การเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่ การเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานของภูมิภาคเอเชียใต้ การสร้างเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค โดยมีไทยเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของบิมสเทคที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน (BIMSTEC Thailand, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1.1 แผนที่ประเทศรัฐสมาชิกบิมสเทคและอ่าวเบงกอล
ที่มา: Xavier, 2018

เมื่อพิจารณาถึงนัยสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศกรณีของบิมสเทค ในแง่ของจำนวนประชากรและขนาดของเศรษฐกิจแล้ว พบว่า ในปัจจุบันรัฐสมาชิกบิมสเทค มีประชากรคิดเป็นร้อยละ 22 ของโลกหรือ 1.68 พันล้านคน และรัฐสมาชิกมี GDP รวมกันที่ 3.697 ล้านล้านเหรียญสหรัฐต่อปี (Munjal, 2022) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ภูมิภาคอ่าวเบงกอล เป็นหนึ่งในเขตเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก (ปิติ ศรีแสงนาม, ชโยดม สรรพศรี, สุรัตน์ โหราชัยกุล, จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์ และ จิตติชัย รุจนกนกนาฏ, 2563) อีกทั้ง ในปี พ.ศ. 2566 ประเทศอินเดียหนึ่งในรัฐสมาชิกบิมสเทคกลายเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก แทนจีน (World Bank, 2023) ซึ่งอินเดียถือเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย โดย ในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าการค้ารวมถึง 402,508.42 ล้านบาท เมื่อพิจารณาการค้าในภาพรวม อินเดียเป็นประเทศคู่ค้าลำดับที่ 10 ของไทย โดยมูลค่าการส่งออกสินค้าของไทยไปยังอินเดีย เป็นลำดับที่ 8 และเป็นลำดับที่ 1 ระหว่างไทยกับรัฐสมาชิกบิมสเทค (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566) ไม่เพียงเท่านั้น ทางด้านภูมิศาสตร์ไทยตั้งอยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่เชื่อมโยงทะเลอันดามันในอ่าวเบงกอล มหาสมุทรอินเดียเข้าสู่ ทะเลอ่าวไทยและมหาสมุทรแปซิฟิก ไทยคือหนึ่งในจุดเชื่อมโยงของอนุภูมิภาคที่เติบโตเร็วที่สุดแห่งหนึ่งที่จะเชื่อมโยงเข้ากับตลาดโลกและการขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ (ปิติ ศรีแสงนาม, 2562)

นอกจากนี้ หากพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 พบว่า กลุ่มรัฐสมาชิกบิมสเทค ยังมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าร้อยละ 6 ได้แก่ ภูฏาน (ร้อยละ 7.5) เนปาล (ร้อยละ 7.4) บังกลาเทศ (ร้อยละ 7.3) เมียนมา (ร้อยละ 6.8) และอินเดีย (ร้อยละ 6.7) โดยอัตราการเติบโตดังกล่าว มีสาเหตุมาจากหลายประการ อาทิ การเพิ่มขึ้นของกำลังซื้อ โดยเฉพาะกำลังซื้อของชนชั้นกลางในอินเดียที่เพิ่มขึ้นกว่า 300 ล้านคนในปัจจุบัน และมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มเป็น 547 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 - 2569 การเพิ่มผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมของอินเดีย เมียนมา และบังกลาเทศ รวมทั้งการเติบโตของภาคการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของอินเดีย ภูฏาน และบังกลาเทศ และยังมีสาเหตุมาจากพัฒนาการทางสังคมในรัฐสมาชิก เช่น การสร้างการเข้าถึงการศึกษาและการเพิ่มสิทธิสตรีในบังกลาเทศ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองยุทธศาสตร์ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์, 2561) จากที่กล่าวมา เป็นไปได้ว่าบิมสเทคจะเป็นตลาดการค้าที่น่าสนใจและเติบโตอย่างต่อเนื่อง

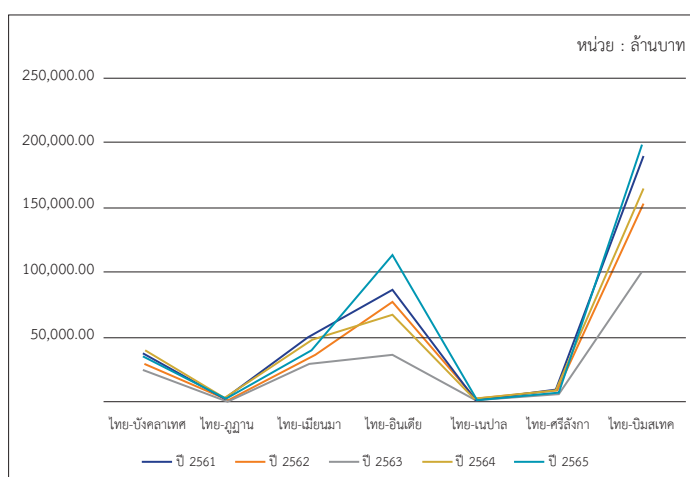
ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาคเอกชนของไทยต่างให้ความสนใจทำการค้าและการลงทุนในภูมิภาคอ่าวเบงกอลเพิ่มขึ้น (ปิติ ศรีแสงนาม, 2562) จะเห็นได้จากข้อมูลทางด้านการค้าระหว่างประเทศไทยกับบิมสเทค ในช่วงปี พ.ศ. 2561 - 2565 ไทยเกินดุลการค้า

อย่างต่อเนื่อง (ดังภาพที่ 1.2) โดยในปี พ.ศ. 2565 คิดเป็นมูลค่าการค้ารวม 196,634.79 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นอัตราร้อยละ 19.97 (ดังตารางที่ 1.1) ซึ่งสินค้าส่งออกและสินค้านำเข้า 5 อันดับแรก มีดังนี้ สินค้าส่งออกจากไทยไปยังบิสมัท ได้แก่ เม็ดพลาสติก โขมน้ำมันและน้ำมันจากพืชและสัตว์ เคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และอัญมณี และเครื่องประดับ ตามลำดับ และสินค้าที่ไทยนำเข้าจากบิสมัท ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี และเงิน เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะ และเคมีภัณฑ์ ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1 การค้ารวมและดุลการค้าระหว่างไทย - บิสมัท ปี พ.ศ. 2561-2565

ประเทศคู่ค้า	ปี 2561		ปี 2562		ปี 2563		ปี 2564		ปี 2565	
	การค้ารวม	ดุลการค้า	การค้ารวม	ดุลการค้า	การค้ารวม	ดุลการค้า	การค้ารวม	ดุลการค้า	การค้ารวม	ดุลการค้า
ไทย-บังกลาเทศ	40,340.87	36,493.75	33,127.19	28,046.89	28,151.42	24,973.48	40,788.03	37,334.87	42,145.09	36,217.47
ไทย-ภูฏาน	1,275.61	1,243.17	1,335.80	1,327.12	1,599.43	1,596.51	2,099.27	2,096.77	865.77	862.15
ไทย-เมียนมา	246,138.89	50,232.25	237,056.25	33,222.97	205,631.42	29,476.96	226,171.89	46,321.17	286,423.10	38,673.80
ไทย-อินเดีย	402,508.42	86,211.66	378,999.34	76,750.78	304,034.39	35,336.81	475,744.18	67,183.44	615,636.91	112,795.89
ไทย-เนปาล	2,693.51	2,666.41	3,193.05	3,158.55	1,276.28	1,243.20	1,855.07	1,787.05	1,839.97	1,775.69
ไทย-ศรีลังกา	16,891.19	11,483.49	14,111.30	9,145.24	11,619.75	7,062.17	13,521.88	9,180.56	12,436.35	6,309.79
ไทย-บิสมัท	709,848.49	188,330.73	667,822.93	151,651.55	552,312.69	99,689.13	760,180.32	163,903.86	959,347.19	196,634.79

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566 (ประมวลผลโดยผู้เขียน)

ภาพที่ 1.2 ดุลการค้าระหว่างไทย-บิสมัท ปี พ.ศ. 2561 - 2565

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566 (ประมวลผลโดยผู้เขียน)

อย่างไรก็ดี ตลอดระยะเวลา 26 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีบางช่วงเวลาที่กิจกรรมของ รัฐสมาชิกบิมสเทคขาดความต่อเนื่องไป แต่ขณะนี้ รัฐสมาชิกบิมสเทคหันกลับมาร่วมมือกัน อย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากความก้าวหน้าในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ที่รัฐสมาชิกลงนามและรับรอง กฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter) แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม (BIMSTEC Master Plan for Transport Connectivity) อนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยการ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (BIMSTEC Convention on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) และบันทึกความตกลงว่าด้วยการจัดตั้ง ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค (Memorandum of Association on the Establishment of BIMSTEC Technology Transfer Facility: TTF) รวมถึงการปรับจำนวนสาขา ความร่วมมือบิมสเทค จาก 14 สาขา เป็น 7 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา สาขาสีงแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สาขาความมั่นคง สาขากการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร สาขากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับ ประชาชน สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และสาขากการเชื่อมโยง เพื่อให้ บิมสเทคมีรากฐานที่มั่นคงที่จะสามารถก้าวไปสู่ความร่วมมือในระดับที่สูงขึ้นในการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมที่จะสร้างผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนของรัฐสมาชิก บิมสเทคต่อไป

ดังนั้น ในวาระที่ไทยเป็นประธานบิมสเทคในปี พ.ศ. 2565 - 2567 นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบิมสเทค และรัฐสมาชิกบิมสเทค หนังสือเล่มนี้ จึงนำเสนอความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบิมสเทค ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 พัฒนาการและสาขากการร่วมมือของบิมสเทค บทที่ 3 รัฐสมาชิกบิมสเทค บทที่ 4 องค์กร ของบิมสเทค บทที่ 5 ความก้าวหน้าของบิมสเทคในช่วง 26 ปีที่ผ่านมา และบทที่ 6 บทสรุป ตามลำดับ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตั้งแต่ประวัติความเป็นมา พัฒนาการความร่วมมือ บิมสเทค ในฐานะองค์การระหว่างประเทศตามกฎบัตรบิมสเทค บทบาทของเลขาธิการบิมสเทค สำนักงานเลขาธิการบิมสเทค องค์กรของบิมสเทค จนถึงความก้าวหน้าของบิมสเทคในช่วง 26 ปีที่ผ่านมา

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาไทย

- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2566). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าไทย *กับรายประเทศ*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/productcountry/list>
- ปิติ ศรีแสงนาม, ขโยตม สรรพศรี, สุรัตน์ โหราชัยกุล, จิรยุทธ์ สินธุ์พันธุ์ และ จิตติชัย รุจนกนกนาฏ. (2563). การพัฒนานโยบายเพื่อการขยายผลการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการใช้ประโยชน์ *เพื่อการพัฒนาจากกรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทคของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน).
- ปิติ ศรีแสงนาม. (2562). *คำถามต่อรัฐบาลชุดใหม่: นโยบายไทยในอ่าวเบงกอล*. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก <https://www.the101.world/thai-policies-on-bengal/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์. (2561). *BIMSTEC ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ*. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8376
- BIMSTEC Thailand. (ม.ป.ป.). *ความสำเร็จที่สำคัญของ BIMSTEC ตลอด 25 ปี*. สืบค้น 27 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/success/>

ภาษาอังกฤษ

- Munjal, D. (2022). *Explained | What is the BIMSTEC grouping and how is it significant?* Retrieved August 3, 2022, from <https://www.thehindu.com/news/international/explained-what-is-the-bimstec-grouping-and-how-is-it-significant/article65275690.ece>
- The Financial Express. (2022). *India provides \$1m to BIMSTEC for operational budget*. Retrieved April 3, 2023, from <https://thefinancialexpress.com.bd/economy/global/india-provides-1m-to-bimstec-for-operational-budget-1661356038>
- World Bank. (2023). *Population, total*. Retrieved July 3, 2023, from https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?name_desc=true
- WorldAtlas. (n.d.). *Bay of Bengal*. Retrieved January 26, 2023, from <https://www.worldatlas.com/bays/bay-of-bengal.html>
- Xavier, C. (2018). *Bridging the Bay of Bengal: Towards a stranger BIMSTEC*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.

บทที่ 2

พัฒนาการและสาขาความร่วมมือของบิมสเทค

บทนำ

ในบทนี้จะกล่าวถึงพัฒนาการและสาขาความร่วมมือของบิมสเทค ตั้งแต่ความเป็นมา พัฒนาการของสาขาความร่วมมือตั้งแต่ 14 สาขา และภายหลังการปรับโครงสร้างเป็น 7 สาขาหลักในปัจจุบัน รวมถึงกลไก คณะทำงาน ขั้นตอนการทำงาน และความคืบหน้าของ 7 สาขาความร่วมมือ ผ่านการลงนามในเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแต่ละสาขา โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความเป็นมา

ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจเป็นองค์กระระดับภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 โดยผู้แทนรัฐบาลบังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และไทย ลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยการจัดตั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ-อินเดีย-ศรีลังกา-ไทย (Declaration on the Establishment of the Bangladesh-India-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation: BIST-EC)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคและเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิก (จิรวุฒิ อุดมรัตน์, 2546) ภายหลังเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ต่อมาเมื่อเมียนมาเข้าเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และเปลี่ยนชื่อเป็น Bangladesh-India-Myanmar-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation (BIMST-EC) จากนั้นภูฏานและเนปาลเข้าเป็นสมาชิกในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 (BIMSTEC Secretariat, 2021) และต่อมาที่ประชุมระดับผู้นำครั้งแรกที่ไทยเป็นเจ้าภาพเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 มีมติให้เปลี่ยนชื่อเพื่อสะท้อนคุณลักษณะของกรอบความร่วมมือแทนตัวย่อของชื่อรัฐสมาชิก (กระทรวงการต่างประเทศ, 2563) นั่นคือ “ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขา

ทางวิชาการและเศรษฐกิจ” หรือ “The Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC)” หรือเรียกโดยย่อว่า “บิมสเทค”

2.2 สาขาความร่วมมือของบิมสเทค

เมื่อพิจารณาความร่วมมือภายในบิมสเทค ในปี พ.ศ. 2540 เน้น 6 สาขา ได้แก่ การค้า เทคโนโลยี พลังงาน การขนส่ง การท่องเที่ยว และการประมง ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 บิมสเทคเพิ่มสาขาความร่วมมือโดยรวมสาขาการเกษตร การสาธารณสุข การบรรเทาความยากจน การต่อต้านการก่อการร้าย สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทำให้ขณะนั้นบิมสเทคมี 14 สาขา ได้แก่ 1) การค้าและการลงทุน 2) เทคโนโลยี 3) พลังงาน 4) การขนส่งและการสื่อสาร 5) การท่องเที่ยว 6) ความร่วมมือด้านการเกษตรและประมง 7) ความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรม 8) สิ่งแวดล้อมและการจัดการภัยพิบัติ 9) การสาธารณสุข 10) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน 11) การบรรเทาความยากจน 12) การต่อต้านการก่อการร้าย 13) อาชญากรรมข้ามชาติ และ 14) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (BIMSTEC Secretariat, 2021) โดยมีประเทศนำในแต่ละสาขา ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สาขาความร่วมมือของบิมสเทคเดิม 14 สาขา

สาขาความร่วมมือ	ประเทศนำ	สาขาความร่วมมือ	ประเทศนำ
1. สาขาการค้าและการลงทุน	บังกลาเทศ	9. สาขาวัฒนธรรม	ภูฏาน
2. สาขาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ	บังกลาเทศ	10. สาขาเทคโนโลยี	ศรีลังกา
3. สาขาการบรรเทาความยากจน	เนปาล	11. สาขาการคมนาคมและการสื่อสาร	อินเดีย
4. สาขาพลังงาน	เมียนมา	12. สาขาการท่องเที่ยว	อินเดีย
5. สาขาเกษตร	เมียนมา	13. สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ	อินเดีย
6. สาขาประมง	ไทย	14. สาขาการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ	อินเดีย
7. สาขาสาธารณสุข	ไทย		
8. สาขาปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน	ไทย		

ที่มา: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน), 2563

ทั้งนี้ ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 30 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศเนปาล ผู้นำของรัฐสมาชิกทบทวนและพิจารณาการปรับสาขาความร่วมมือเพื่อให้เกิดความคืบหน้า และผลลัพธ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการดำเนินการรายสาขาความร่วมมือ โดยมีการหารืออย่างละเอียด ในประเด็นการปรับสาขาความร่วมมือในการประชุมคณะกรรมการถาวรบิมสเทค (BIMSTEC Permanent Working Committee Meeting: BPWC) และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค (BIMSTEC Senior Officials' Meeting) ซึ่งต่อมา ในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค ครั้งที่ 20 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2563 และการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค (BIMSTEC Ministerial Meeting) ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 เสนอแนะการปรับสาขาความร่วมมือของบิมสเทคต่อที่ประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 เพื่อให้การรับรอง การปรับจำนวนสาขาความร่วมมือเป็น 7 สาขาหลัก (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.) โดยแยกเป็นสาขาหลักและสาขาย่อย ซึ่งรัฐสมาชิกมีบทบาทเป็นประเทศนำในสาขาหลักและสาขาย่อยที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สาขาความร่วมมือของบิมสเทค 7 สาขา

รัฐสมาชิก	สาขาหลัก (Sector)	สาขาย่อย (Sub-sector)
บังกลาเทศ	การค้า การลงทุน และการพัฒนา	เศรษฐกิจภาคทะเล (Blue Economy)
ภูฏาน	สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	เศรษฐกิจภาคภูเขา (Mountain Economy)
อินเดีย	ความมั่นคง	การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การจัดการภัยพิบัติ พลังงาน
เมียนมา	การเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร	การเกษตร ประมงและปศุสัตว์
เนปาล	การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน	วัฒนธรรม การท่องเที่ยว การบรรเทาความยากจน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน
ศรีลังกา	วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม	เทคโนโลยี สาธารณสุข การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ไทย	ความเชื่อมโยง	-

ที่มา: BIMSTEC Secretariat, n.d.

2.3 กลไกการทำงานและความคืบหน้าของ 7 สาขาความร่วมมือ

1) สาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา

บังกลาเทศเป็นประเทศผู้นำด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนา (Trade, Investment and Development) ตามคำแนะนำของการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 การค้าและการลงทุนเป็น 1 ใน 6 สาขาความร่วมมือบิมสเทคตั้งแต่เริ่มต้น ดังที่ระบุไว้ในการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 2 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2541 โดยบังกลาเทศทำหน้าที่เป็นประเทศนำสำหรับสาขาการค้าและการลงทุน (BIMSTEC Secretariat, n.d.) และมีสาขาย่อยคือ เศรษฐกิจภาคทะเล (Blue Economy)

ความร่วมมือสาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา ถือเป็นสาขาความร่วมมือที่สำคัญ จะเห็นได้จากวิสัยทัศน์เริ่มต้นสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจบิมสเทค ดังที่ระบุไว้ในการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคครั้งแรก (พิเศษ) ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มี 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่ใกล้ชิดเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 2) การระบุสาขาหลัก (sectors) สาขาย่อย (sub-sectors) และโครงการสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และ 3) การขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีและภาษีผ่านการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• กรอบความตกลงการค้าเสรีบิมสเทค (BIMSTEC Free Trade Area Framework Agreement)

รัฐสมาชิกบิมสเทคตกลงที่จะจัดทำกรอบความตกลงการค้าเสรีบิมสเทค (BIMSTEC Free Trade Area Framework Agreement) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนในรัฐสมาชิก และเพื่อดึงดูดนักลงทุนจากภายนอกให้เข้ามาทำการค้า และการลงทุนกับรัฐสมาชิกบิมสเทคในระดับที่สูงขึ้น โดยขอบเขตของกรอบความตกลงครอบคลุมการเปิดเสรีการค้าสินค้า การเปิดเสรีการค้าบริการ การเปิดเสรีการลงทุน และการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552) โดยรัฐสมาชิกทั้งหมดได้ลงนามในกรอบความตกลงการค้าเสรีบิมสเทค ในการประชุมระดับ

รัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 6 ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 โดยมี นายกรัฐมนตรีไทยและรัฐมนตรีต่างประเทศของบิมสเทคร่วมเป็นสักขีพยาน ยกเว้น บังกลาเทศ เนื่องจากยังอยู่ในขั้นตอนพิจารณาภายในประเทศในขณะนั้น ซึ่งต่อมาบังกลาเทศ เข้าร่วมกรอบความตกลงเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ผ่านพิธีสารฉบับที่ 1 ของกรอบความตกลงว่าด้วยบิมสเทค (1st Protocol to the Framework Agreement on BIMSTEC) (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) สาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา มีคณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการเจรจาการค้า (TNC) และคณะทำงานจำนวน 7 คณะ ได้แก่ 1. คณะทำงานด้านการค้าสินค้า (Working Group on Trade in Goods) 2. คณะทำงานด้านกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (Working Group on Rules of Origin) 3. คณะทำงานด้านการค้าบริการ (Working Group on Trade in Services) 4. คณะทำงานด้านการลงทุน (Working Group on Investment) 5. คณะทำงานผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย (Working Group on Legal Experts) 6. คณะทำงานด้านความร่วมมือด้านศุลกากร (Working Group on Customs Cooperation) และ 7. คณะทำงานด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Working Group on Trade Facilitation) ได้เจรจาความตกลงที่เป็นเอกสารประกอบของการค้าเสรีบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังต่อไปนี้

(1) ความตกลงการค้าสินค้า (Agreement on Trade in Goods) มีความคืบหน้าที่สำคัญ คือ การสรุปเนื้อหาของความตกลงและภาคผนวก

(2) ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านศุลกากร (Agreement on Cooperation and Mutual Assistance in Customs Matters) มีความคืบหน้าที่สำคัญ คือ การสรุปเนื้อหาของความตกลง

(3) ความตกลงว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาท (Agreement on Dispute Settlement Procedures and Mechanism) ข้อความฉบับร่างในความตกลงนี้พร้อมแล้ว

(4) ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (Agreement on Trade in Services) เสร็จไปแล้ว 8 รอบ

(5) ความตกลงว่าด้วยการลงทุน (Agreement on Investment) เสร็จเรียบร้อยแล้ว
8 รอบ

(6) ความตกลงการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Agreement on Trade Facilitation) เสร็จเรียบร้อยแล้ว 2 รอบ

(7) [2nd] Protocol to amend the Framework Agreement on the BIMSTEC Free Trade Area ข้อความฉบับร่างของพิธีสารฉบับที่ 2 พร้อมแล้ว

- **ขั้นตอนการทำงานของสาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา**

สาขาการค้าและการลงทุนมีกลไกเชิงสถาบันที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังนี้

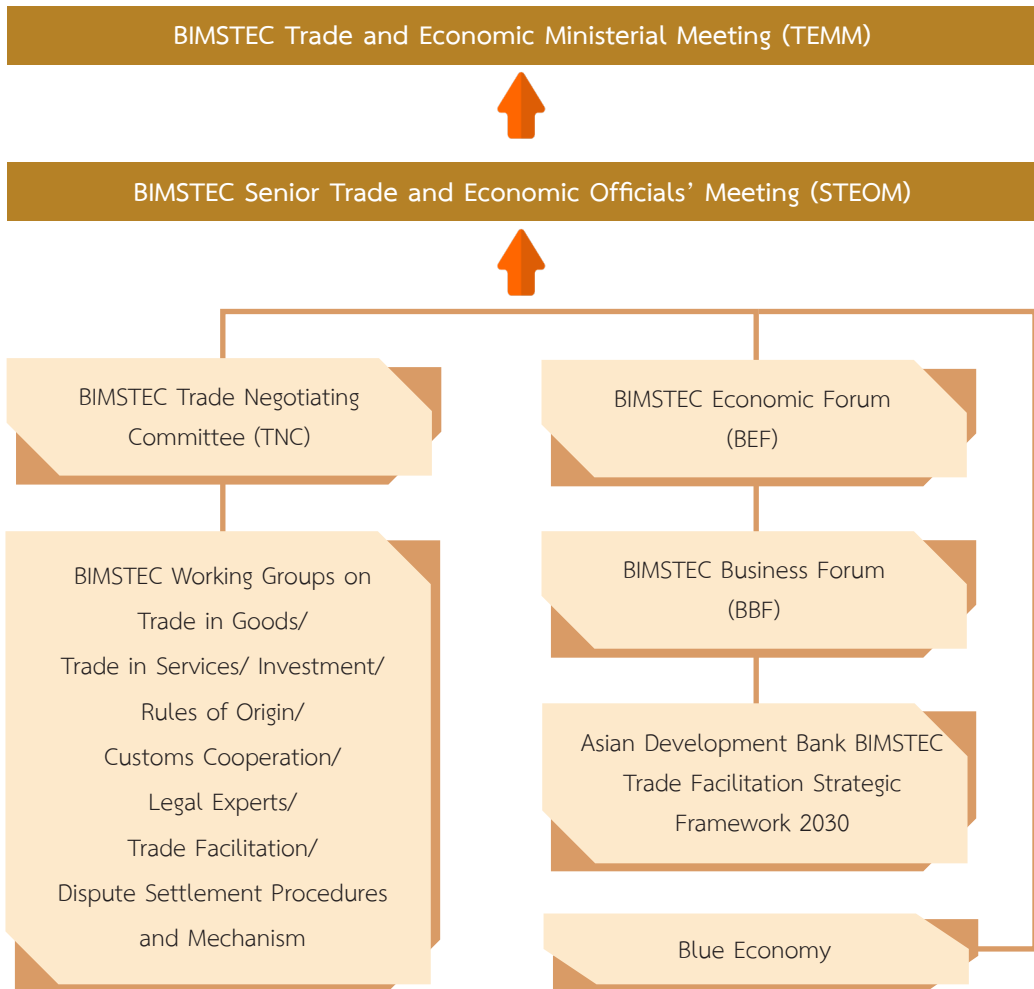
1) การประชุมระดับรัฐมนตรีด้านการค้าและเศรษฐกิจ (Trade and Economic Ministerial Meeting: TEMM) ทั้งหมด 5 ครั้ง

2) การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านการค้าและเศรษฐกิจ (Senior Trade and Economic Officials' Meeting: STEOM) ทั้งหมด 4 ครั้ง

3) คณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiating Committee: TNC) และคณะงานของคณะกรรมการเจรจาการค้า: ประชุม TNC ทั้งหมด 21 รอบ และการประชุมของคณะงานของ TNC ที่ถูกจัดขึ้นต่อเนื่องกันหรือคู่ขนานกับการประชุม TNC

4) BIMSTEC Economic Forum ประชุมทั้งหมด 7 ครั้ง

5) BIMSTEC Business Forum ประชุมทั้งหมด 6 ครั้ง

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการทำงานของสาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา
ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

ขณะนี้ รัฐสมาชิกอยู่ระหว่างดำเนินการเผยแพร่รายงานขั้นสุดท้ายของกรอบยุทธศาสตร์การอำนวยความสะดวกทางการค้าบิมสเทค พ.ศ. 2573 หรือ Final Report of the BIMSTEC Trade Facilitation Strategic Framework 2030 โดยได้รับความช่วยเหลือทางเทคนิคจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) และจากการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา

ซึ่งจัดขึ้นผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 บังกลาเทศในฐานะประเทศนำ ได้รับการคาดหวังว่าจะพัฒนาแผนปฏิบัติการ/แผนงานสำหรับภาคการค้า การลงทุน และการพัฒนาต่อไป (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

2) สาขาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เป็นปรากฏการณ์ระดับโลก และมีผลกระทบในทางลบที่เด่นชัดมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยผลกระทบสร้างความเสียหายในเกือบทุกส่วนของโลก ซึ่งภูมิภาคบิมสเทคก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ทำให้รัฐสมาชิกบิมสเทคต่างตระหนักถึงผลกระทบด้านลบต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และภัยคุกคามร้ายแรงที่ก่อตัวขึ้นในภูมิภาค ดังนั้น ผู้นำบิมสเทคจึงตกลงที่จะริเริ่มในการสร้างความร่วมมือและยกระดับความร่วมมือในการปกป้องสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้สาขาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

นอกจากนี้ บรรดาผู้นำในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 อนุมัติในหลักการและการปรับสาขาความร่วมมือหลักและสาขาย่อยของ BIMTEC ด้วยเหตุนี้ สาขาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงกลายเป็น 1 ใน 7 สาขาหลักของความร่วมมือบิมสเทค โดยมีภูฏานเป็นประเทศนำ และการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 19 ผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2566 เห็นชอบให้เศรษฐกิจภูเขา (Mountain Economy) เป็นสาขาย่อย (sub-sector) ภายใต้สาขาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Environment and Climate Change) (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ภายใต้ความร่วมมือสาขาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนี้ ภูฏานเสนอจัดตั้ง คณะทำงานร่วมด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ (BIMSTEC Joint Working Group on Environment and Climate) เพื่อส่งเสริมการผลักดันประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศภายในภูมิภาคบิมสเทคให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยคณะทำงานร่วมด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดำเนินการประชุมผ่านการประชุมระบบทางไกลเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยในการประชุมครั้งนี้ คณะทำงานร่วมได้พิจารณาร่างเอกสารแนวคิดเรื่องพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทค ด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

รวมทั้งร่างแผนปฏิบัติการที่พัฒนาโดยอุทยาน ทั้งนี้ การดำเนินการตามโครงการริเริ่มภายใต้ความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเริ่มขึ้นเมื่อมีข้อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดและแผนปฏิบัติการ (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• เศรษฐกิจภูเขา (Mountain Economy)

ภูเขามีความสำคัญมากสำหรับภูมิภาคบิมสเทค เนื่องจากมีพื้นที่มากกว่า 1.1 ล้านตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 23 ของพื้นที่ทั้งหมด และมีประชากร 140 ล้านคน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจบนภูเขาจึงมีความจำเป็นต่อการปกป้องภูเขาและการดำรงชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูเขา ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากภูเขา ผู้นำของบิมสเทคยังได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้แน่ใจว่ามีการอนุรักษ์ระบบนิเวศบนภูเขา รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเศรษฐกิจบนภูเขาในกลุ่มประเทศบิมสเทค และรับรองการจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญระหว่างรัฐบาลเพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการสำหรับเศรษฐกิจบนภูเขา (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

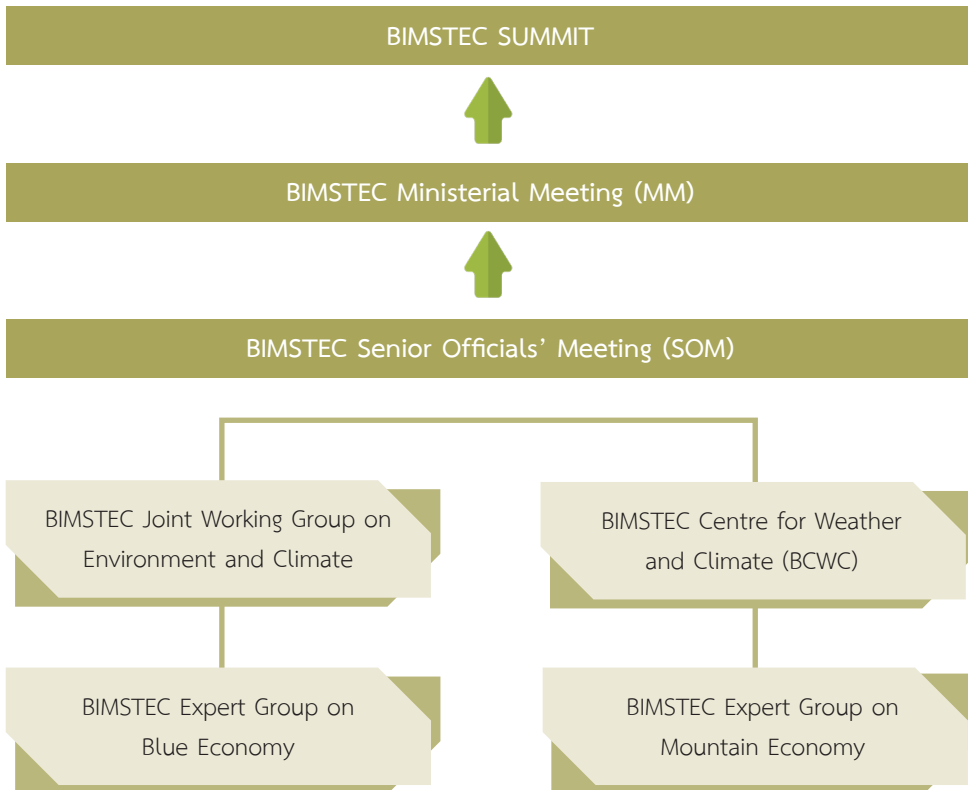
• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาสีงแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- ศูนย์สภาพอากาศและภูมิภาคอากาศของบิมสเทค
- คณะทำงานร่วมด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

• ศูนย์สภาพอากาศและภูมิภาคอากาศของบิมสเทค

การจัดตั้งศูนย์สภาพอากาศและภูมิภาคอากาศของบิมสเทค (BIMSTEC Centre on Weather and Climate: BCWC) เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 ระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 ที่กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา อย่างไรก็ตาม ศูนย์ดังกล่าวตั้งอยู่ที่เมืองนอยดา (Noida) รัฐอุตตรประเทศ (Uttar Pradesh) ประเทศอินเดีย สำหรับวัตถุประสงค์ของศูนย์ BCWC คือเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทคในสาขาที่ระบุของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และประยุกต์ในการพยากรณ์อากาศและการสร้างแบบจำลองสภาพภูมิอากาศ เพื่อส่งเสริมการเสริมสร้างศักยภาพทางวิทยาศาสตร์ในการวิจัยสภาพอากาศและภูมิภาคอากาศ และเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือการตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่สำคัญที่ได้รับภายใต้กรอบความร่วมมือบิมสเทคด้านสภาพอากาศ

และภูมิภาค (BIMSTEC Secretariat, n.d.) โดยขณะนี้ อินเดียได้ดำเนินกิจกรรมของ BCWC ด้วยทรัพยากรและเจ้าหน้าที่ของอินเดียเอง (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการทำงานของสาขาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ที่มา: Department of International Economic Affairs,
Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

3) สาขาความมั่นคง

การประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งแรก เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ณ กรุงเทพฯ ได้แสดงความกังวลอย่างยิ่งต่อการคุกคามอย่างต่อเนื่องของการก่อการร้ายระหว่างประเทศ และอาชญากรรมข้ามชาติ ที่ส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในภูมิภาคบิมสเทค และตระหนักว่า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมิตรภาพ

ที่มีระหว่างกันของรัฐสมาชิกสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการต่อต้านภัยคุกคามนี้ได้ โดยผู้นำบิสเทคขณะนั้นต่างเห็นพ้องต้องกันถึงการให้ความสำคัญเร่งด่วนในการประสานความพยายามเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามนี้ รวมถึงผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโครงการความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องของประชาคมระหว่างประเทศในการต่อสู้กับการก่อการร้ายในทุกรูปแบบ (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ภายใต้สาขาความมั่นคง (Security) ประเทศนำ คือ ประเทศอินเดีย โดยครอบคลุมสาขาย่อย 3 สาขา ได้แก่ 1. การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (Counter Terrorism and Transnational Crime: CTTC) 2. การจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management) และ 3. พลังงาน (Energy) ซึ่งเป็นไปตามคำแนะนำของการประชุมระดับรัฐมนตรีบิสเทค ครั้งที่ 17 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 เมื่อบิสเทคก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2540 ผู้นำของรัฐสมาชิกสนับสนุนการพัฒนาอย่างสันติ และก้าวหน้าในภูมิภาค ต่อมาผู้นำบิสเทคระบุว่า การต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งเป็นหนึ่งในข้อกำหนดเบื้องต้นที่สำคัญสำหรับการเติบโตอย่างยั่งยืนและการรักษาสันติภาพในภูมิภาค ดังนั้น การประชุมระดับรัฐมนตรีบิสเทค ครั้งที่ 8 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 18 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2548 จึงเพิ่มการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (CTTC) เป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือที่สำคัญของบิสเทค (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาความมั่นคง

- การประชุมรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยบิสเทค
- การประชุมของหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงรัฐสมาชิกบิสเทค
- คณะทำงานร่วมว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย
- คณะทำงานและผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ เช่น ความมั่นคงทางทะเล

• เอกสารที่สำคัญของสาขาความมั่นคง

- อนุสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (BIMSTEC Convention on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) ลงนามในการประชุมผู้นำบิสเทค ครั้งที่ 5

- อนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบค้ายาเสพติด (BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organized Crime and Illicit Drug Trafficking) มีผลบังคับใช้ 16 มีนาคม พ.ศ. 2564

- บันทึกข้อตกลงเพื่อการจัดตั้งศูนย์พลังงาน ลงนามเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2564

- บันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค ลงนามเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561

อย่างไรก็ตาม กฎหมายบางฉบับยังอยู่ในขั้นตอนการเจรจา ได้แก่ อนุสัญญาบิมสเทคเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ (BIMSTEC Convention Against Trafficking in Persons) อนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยการโอนตัวผู้ต้องคำพิพากษา (BIMSTEC Convention on Transfer of Sentenced Persons) และอนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (BIMSTEC Convention on Extradition) นอกจากนี้ หัวหน้าฝ่ายความมั่นคงรัฐสมาชิกบิมสเทคตัดสินใจเพิ่มเติมต่อไปเพื่อจัดการกับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งแบบดั้งเดิม (traditional security) และภัยคุกคามความมั่นคงใหม่ (non-traditional security) เพื่อกระชับความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทคให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังต่อไปนี้

- การเตรียมแผนปฏิบัติการที่ครอบคลุมเพื่อยกระดับความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลระหว่างรัฐสมาชิก

- การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอวกาศระหว่างรัฐสมาชิกและจัดทำข้อเสนอเฉพาะในเรื่องนี้

- การจัดตั้งกลุ่มหลักเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกันสำหรับการตอบสนองร่วมกัน

- การจัดตั้ง “Track 1.5 BIMSTEC Security Dialogue Forum”

- การจัดเวทีร่วมเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยทางไซเบอร์ระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทค

- การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐสมาชิกบิมสเทคเพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ (Humanitarian Assistance and Disaster Relief: HADR)

- การจัดตั้ง “BIMSTEC Himalayan Science Council” เพื่อศึกษาระบบนิเวศวิทยาในเทือกเขาหิมาลัยอย่างรอบด้าน

- การเสริมสร้างขีดความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง
- การเร่งดำเนินการศูนย์แบ่งปันข้อมูลบิมสเทค (BIMSTEC Information Sharing Centre)

• **ขั้นตอนการทำงานของสาขาความมั่นคง**

สำหรับกลไกเชิงสถาบันสาขาย่อยการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (CTTC) จะเป็นการดำเนินการผ่านการประชุมระดับหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติ (BIMSTEC National Security Chiefs Meeting: BNSC) ซึ่งมีการจัดประชุมแล้ว 3 ครั้ง และการประชุม BNSC จะกำกับดูแลการประชุมคณะทำงานร่วมบิมสเทคว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ (BIMSTEC Joint Working Group Meeting on Counter Terrorism and Transnational Crime: JWG-CTTC) ซึ่งจัดการประชุมมาแล้ว 10 ครั้ง และประกอบด้วยคณะทำงานย่อย 6 คณะ (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังต่อไปนี้

(1) BIMSTEC Sub-Group on Prevention of Illicit Trafficking in Narcotics Drugs, Psychotropic Substances and Precursor Chemical (Lead Shepherd คือ เมียนมา) จัดการประชุมมาแล้ว 7 ครั้ง

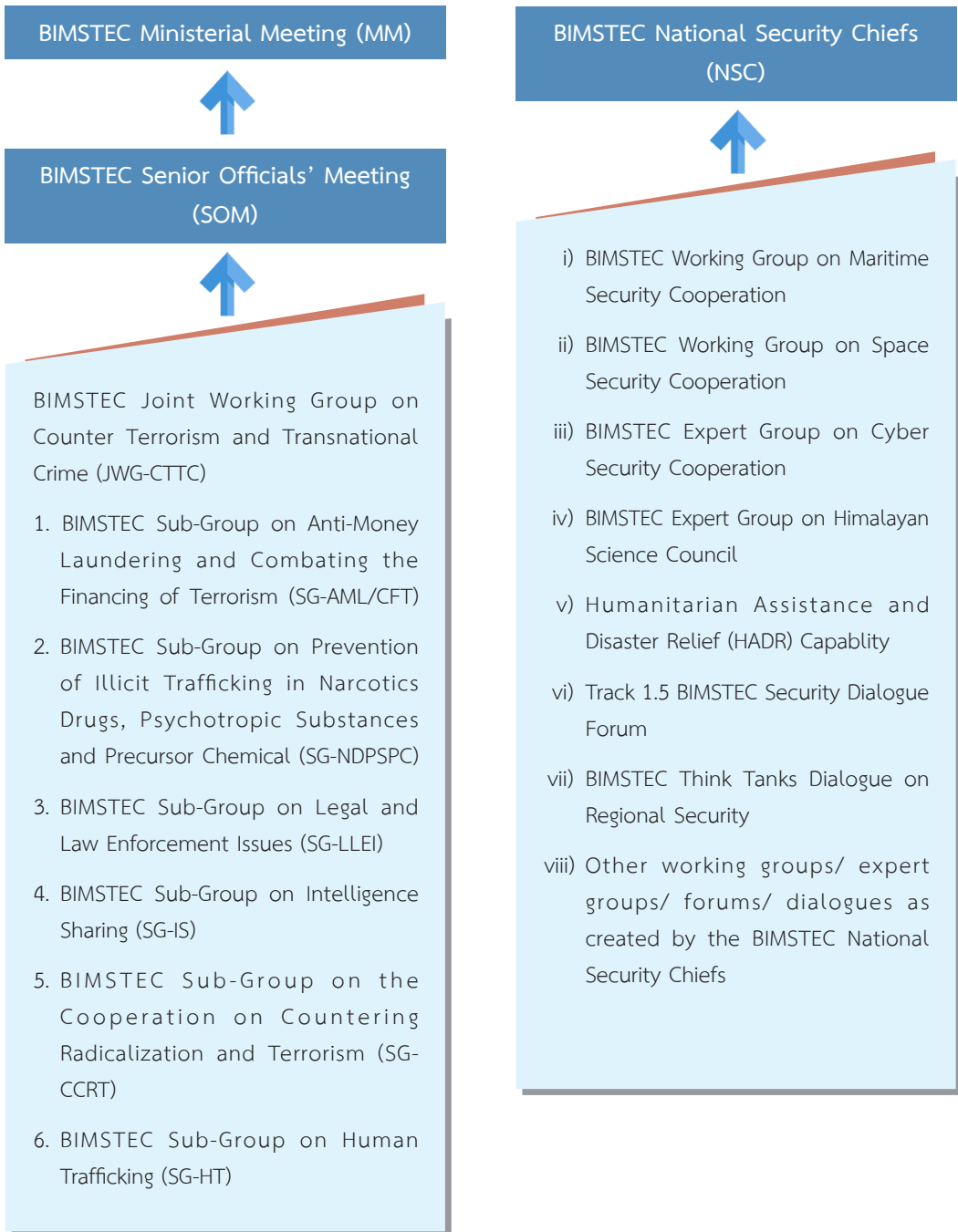
(2) BIMSTEC Sub-Group on Intelligence Sharing (Lead Shepherd คือ ศรีลังกา) จัดการประชุมมาแล้ว 4 ครั้ง

(3) BIMSTEC Sub-Group on Legal and Law Enforcement Issues (Lead Shepherd คือ อินเดีย) จัดการประชุมมาแล้ว 9 ครั้ง

(4) BIMSTEC Sub-Group on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism (Lead Shepherd คือ ไทย) จัดการประชุมมาแล้ว 12 ครั้ง

(5) BIMSTEC Sub-Group on the Cooperation on Countering Radicalization and Terrorism (Lead Shepherd คือ อินเดีย) จัดการประชุมมาแล้ว 2 ครั้ง

(6) BIMSTEC Sub-Group on Human Trafficking and Illegal Migration (Lead Shepherd คือ บังกลาเทศ) จัดการประชุมมาแล้ว 1 ครั้ง

ภาพที่ 2.3 ขั้นตอนการทำงานของสาขาความมั่นคง

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

สาขาย่อย การจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management)

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 8 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 18 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ได้เพิ่มการจัดการภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกของบิมสเทค โดยในปัจจุบันการจัดการภัยพิบัติกลายเป็นพื้นที่ความร่วมมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบิมสเทค เนื่องจากภูมิภาคนี้เป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีแนวโน้มเกิดภัยพิบัติมากที่สุดในโลก และการจัดตั้งศูนย์สภาพอากาศและภูมิอากาศของบิมสเทค (BIMSTEC Centre on Weather and Climate: BCWC) เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 ระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 ที่กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา โดยศูนย์ดังกล่าวตั้งอยู่ที่เมืองนอยดา (Noida) รัฐอุตตรประเทศ (Uttar Pradesh) ประเทศอินเดีย (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

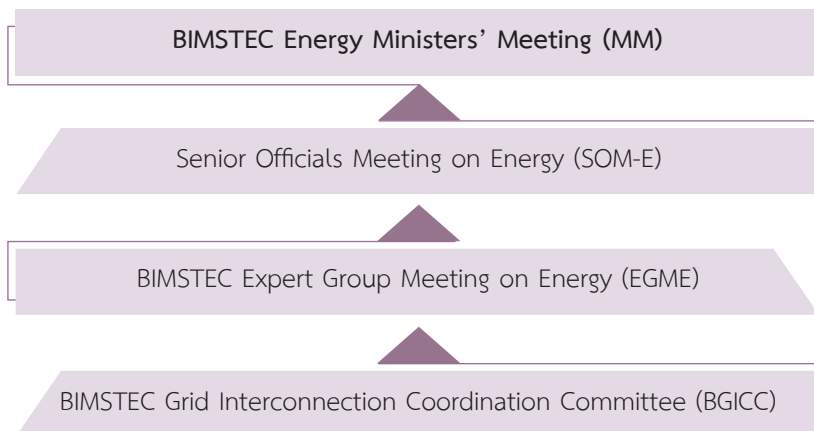
นอกจากนี้ จากการหารืออย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้นำบิมสเทค ณ เมืองกัว (Goa) ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ในประเด็นการส่งเสริมความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในการจัดการภัยพิบัติ เช่น การฝึกซ้อมการจัดการภัยพิบัติร่วมกัน การแบ่งปันข้อมูล รวมถึงระบบการเตือนภัยล่วงหน้า การนำมาตรการป้องกันมาใช้ในการดำเนินการร่วมกันในการบรรเทาทุกข์และการฟื้นฟู และการเสริมสร้างศักยภาพ จนมาถึงการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 ซึ่งจัดขึ้น ณ ประเทศเนปาล เมื่อวันที่ 30 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ได้ตัดสินใจจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือด้านการจัดการภัยพิบัติเพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงการเตรียมพร้อม และการประสานงานสำหรับการตอบสนองต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติในภูมิภาคอ่าวเบงกอล โดยภายหลังการหารืออย่างไม่เป็นทางการ ณ เมืองกัว ในปี พ.ศ. 2559 อินเดียได้ดำเนินการฝึกซ้อมการจัดการภัยพิบัติของบิมสเทค 3 ครั้ง ได้แก่ ในปี พ.ศ. 2560, 2563 และ 2564 ตามลำดับ และแผนปฏิบัติการต่อไป คือ การประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยความร่วมมือด้านการจัดการภัยพิบัติซึ่งจะพัฒนาแผนปฏิบัติการต่อไปในอนาคต (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

สาขาย่อย พลังงาน

เดิมสาขาพลังงานถูกรวมเป็น 1 ใน 6 สาขาเริ่มต้นของความร่วมมือบิมสเทค ในปี พ.ศ. 2541 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างรัฐสมาชิก

บิมสเทค ผ่านการจัดตั้งการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค (BIMSTEC Grid Interconnection) เพื่อขยายการค้าพลังงานระหว่างรัฐสมาชิก และเร่งการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำใหม่ การเชื่อมต่อโครงข่ายไฟฟ้า และโครงข่ายก๊าซธรรมชาติ การดำเนินโครงการพลังงานทดแทนที่ได้ผล รวมถึงการแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับโครงการประหยัพลังงาน (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ปัจจุบัน สาขาย่อยพลังงานดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการประชุมรัฐมนตรีพลังงานบิมสเทค (BEMM) การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทคด้านพลังงาน (SOM-E) การประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญบิมสเทคด้านพลังงาน (EGME) และคณะกรรมการประสานงานการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค (BIMSTEC Grid Interconnection: BGICC)

ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการทำงานของสาขาย่อยพลังงาน

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

ทั้งนี้ การประชุมรัฐมนตรีพลังงานบิมสเทคครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดียตกลงที่จะจัดตั้งศูนย์พลังงานบิมสเทค (BIMSTEC Energy Centre: BEC) เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ในการปฏิรูป การปรับโครงสร้าง กฎระเบียบ และ

แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในสาขาพลังงาน (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ต่อมาในการประชุมเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2554 ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา ที่ประชุมตกลงที่จะจัดตั้งศูนย์พลังงานบิมสเทค ณ เมืองเบงกอลูรู (Bengaluru) ประเทศอินเดีย และต่อมาได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม สำนักเลขาธิการบิมสเทคอยู่ระหว่างการหาพันธมิตรด้านการพัฒนาศักยภาพเพื่อทำการศึกษาแผนแม่บทการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค (BIMSTEC Grid Interconnection) (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

4) สาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

ภายใต้สาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร (Agriculture and Food Security) มีประเทศนำ คือ ประเทศเมียนมา ครอบคลุมสาขาย่อย 2 สาขา ได้แก่ การเกษตร (Agriculture) การประมงและปศุสัตว์ (Fisheries & Livestock)

เนื่องจากบิมสเทคมีประชากรประมาณ 1.8 พันล้านคน หรือเกือบร้อยละ 22 ของประชากรโลก โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) รวมกันอยู่ที่ 3.6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ในภูมิภาคนี้ เกษตรกรรมถือเป็นแหล่งการจ้างงานหลักของประชาชนในภูมิภาค การรับทราบถึงความสำคัญของการเกษตรและการสร้างความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน ทำให้ผู้นำของรัฐสมาชิกบิมสเทคได้กำหนดให้ความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารเป็นหนึ่งในสาขาหลักของความร่วมมือของบิมสเทค ซึ่งสาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร สาขาย่อยการเกษตร และสาขาย่อยการประมงและปศุสัตว์ได้รับการอนุมัติจากการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา โดยเป็นการจัดการประชุมผ่านระบบประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2564 (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

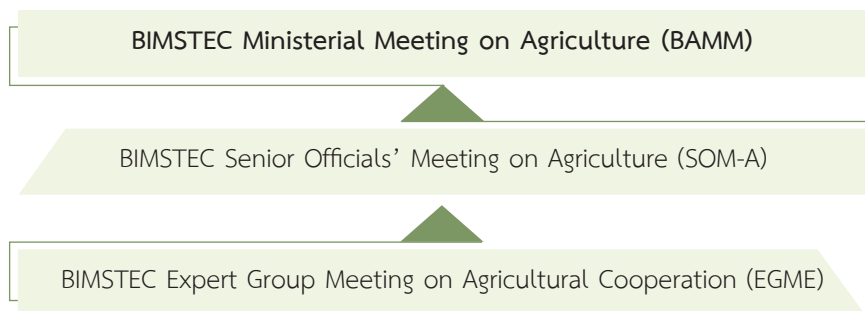
- คณะผู้เชี่ยวชาญด้านความร่วมมือทางการเกษตร
- คณะผู้เชี่ยวชาญด้านประมงและปศุสัตว์

- ขั้นตอนการทำงานของสาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

สาขาย่อย การเกษตร

การประชุมรัฐมนตรีบิมสเทค สาขาการเกษตร (BAMM) และการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสสาขาการเกษตรของบิมสเทค (SOM-A) จัดขึ้นเป็นประจำ โดยมีเมียนมาในฐานะประเทศผู้นำสาขาการเกษตรเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาขาการเกษตรบิมสเทค ครั้งที่ 1 (BAMM ครั้งที่ 1) เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา โดยก่อนหน้านั้นมีการจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสสาขาการเกษตรของบิมสเทค ครั้งที่ 1 (SOM-A ครั้งที่ 1) วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 ต่อมาการประชุมรัฐมนตรีบิมสเทค สาขาการเกษตร ครั้งที่ 2 (BAMM ครั้งที่ 2) จัดขึ้นที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย โดยก่อนหน้านั้นมีการจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสสาขาการเกษตรของบิมสเทค ครั้งที่ 2 (SOM-A ครั้งที่ 2) ระหว่างวันที่ 9 - 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ผ่านระบบการประชุมทางไกล (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ส่วนการประชุมคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญบิมสเทคว่าด้วยความร่วมมือสาขาการเกษตร (EGMAC) เป็นกลไกเชิงสถาบันในการดำเนินกิจกรรมสาขาการเกษตรนอกเหนือจาก BAMM และ SOM จนถึงขณะนี้ คณะผู้เชี่ยวชาญจัดการประชุมมาแล้ว 10 ครั้ง นับตั้งแต่การประชุมครั้งแรกซึ่งจัดขึ้นในประเทศเมียนมาในปี พ.ศ. 2550 (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ภาพที่ 2.5 ขั้นตอนการทำงานของสาขาย่อยการเกษตร

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

โครงการความร่วมมือด้านการเกษตรของบิมสเทค

การประชุมคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญบิมสเทคว่าด้วยความร่วมมือสาขาการเกษตร (EGMAC) ครั้งที่ 1 (จัดขึ้นที่ประเทศเมียนมา เมื่อวันที่ 15 - 16 มีนาคม พ.ศ. 2550) ได้ระบุขอบเขตความร่วมมือ แผนปฏิบัติการและโครงการร่วมภายใต้ความร่วมมือด้านการเกษตร และการประชุม EGMAC ครั้งที่ 2 (จัดขึ้นที่ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 24 - 26 เมษายน พ.ศ. 2551) โดยกำหนดให้ประเทศผู้ประสานงานหลักเป็นผู้นำความร่วมมือในแต่ละโครงการร่วมกัน EGMAC ครั้งที่ 7 (จัดขึ้นที่บังกลาเทศ เมื่อวันที่ 24 - 25 เมษายน พ.ศ. 2562) ตัดสินใจให้มี 7 โครงการ (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังต่อไปนี้

- 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาแนวปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศไทย)
- 2) ระบบข้อมูลความมั่นคงด้านอาหารและเครือข่าย (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศบังกลาเทศ)
- 3) เครือข่ายการวินิจฉัยโรคในเอเชียใต้-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อการรับรองความปลอดภัยทางชีวภาพและความปลอดภัยทางชีวภาพ (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศอินเดีย)
- 4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคการเกษตร (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศอินเดีย)
- 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน โดยเฉพาะการจัดการห่วงโซ่มูลค่าสำหรับสินค้าเกษตร (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศเมียนมา)
- 6) การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการส่งเสริมการค้าและการลงทุนด้านการเกษตรระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทค (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศภูฏาน)
- 7) การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ในรัฐสมาชิกบิมสเทค (ประเทศผู้ประสานงานหลัก: ประเทศอินเดีย)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการของสาขาย่อยการเกษตรบางโครงการไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากยังขาดเงินทุน เพราะรัฐสมาชิกต้องใช้ทรัพยากรของตนเองเพื่อจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมมนา กระนั้น ก็ยังมีความคืบหน้าที่ดีในบางโครงการ เช่น มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) การจัดการห่วงโซ่มูลค่าสำหรับสินค้าเกษตรและการส่งเสริมการค้าการลงทุนด้านการเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐสมาชิก

เช่น ประเทศอินเดียตกลงที่จะขยายทุนการศึกษาสาขาเกษตรศาสตร์ สำหรับปริญญาโท จำนวน 6 ทุนและระดับปริญญาเอก จำนวน 6 ทุน รวมถึงการพิจารณาการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันวิจัยนโยบายอาหารระหว่างประเทศ (International Food Policy Research Institute: IFPRI) กับบิมสเทค เพื่อสนับสนุนความร่วมมือด้านการเกษตรของบิมสเทค (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.) ทั้งนี้ หากบิมสเทคสามารถส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมกับหุ้นส่วนอื่น ๆ ทั้งในภูมิภาคและระหว่างประเทศได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและประชาชนในภูมิภาคอ่าวเบงกอลต่อไป

สาขาย่อย การประมงและปศุสัตว์

สาขาย่อยการประมงเป็นภาคส่วนสำคัญของความร่วมมือบิมสเทค นับตั้งแต่การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่สอง ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 และการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งที่ 2 ณ กรุงนิวเดลี เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ตัดสินใจที่จะรวมการประมงน้ำจืดไว้ในขอบเขตของความร่วมมือในสาขานี้ด้วย ปัจจุบัน เมียนมาเป็นประเทศผู้นำในการจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินการกิจกรรมตามโครงการที่เป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมการประมงและปศุสัตว์ (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะปรับโครงสร้างสาขาหลักและสาขาย่อยของความร่วมมือของบิมสเทคนั้น ประเทศไทยเคยเป็นประเทศนำในสาขาประมงมาก่อน จึงได้ริเริ่มโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ (BIMSTEC Secretariat, n.d.) ดังนี้

- 1) การประชุมเชิงปฏิบัติการบิมสเทค ว่าด้วยความร่วมมือด้านการประมง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 8 - 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ณ จังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย
- 2) การจัดการประมงเชิงนิเวศในอ่าวเบงกอล จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ณ ประเทศไทย
- 3) การประชุมประมงบิมสเทค ว่าด้วยการประมงอย่างยั่งยืนในอ่าวเบงกอล จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 - 22 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
- 4) โครงการฝึกอบรมนานาชาติบิมสเทค เรื่อง Ornamental Aquatic Plants Propagation จัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 - 28 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ณ ประเทศไทย

5) โครงการฝึกอบรมนานาชาติบิมสเทค เรื่อง Aquatic Plants Tissue Culture จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม - 27 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ ประเทศไทย

6) โครงการฝึกอบรมนานาชาติบิมสเทค เรื่อง Aquatic Plants Soilless Culture and Post-Harvest Technology จัดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม - 28 สิงหาคม พ.ศ. 2555 ณ ประเทศไทย

7) โครงการฝึกอบรมนานาชาติบิมสเทค เรื่อง Advance Aquatic Plants Tissue Culture จัดขึ้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม - 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ณ ประเทศไทย

8) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดเล็กสำหรับเจ้าหน้าที่ประมง/นักชีววิทยาจากรัฐสมาชิก BIMSTEC/IOA จัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 - 17 มีนาคม พ.ศ. 2561 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

สำหรับแผนปฏิบัติการในอนาคตของสาขาย่อยการประมงและปศุสัตว์นั้น การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 ตกลงที่จะจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงและปศุสัตว์เพื่อจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับการประมงและปศุสัตว์ เมื่อจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญแล้ว จะต้องพัฒนาแผนปฏิบัติการ/แผนงานการทำงาน และสร้างกิจกรรมตามโครงการที่เป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมการประมงและปศุสัตว์ต่อไป (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

5) สาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน

ภายใต้สาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (People-to-People Contact) มีประเด็นนำคือ ประเทศเนปาล ครอบคลุมสาขาย่อย 4 สาขา ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) การท่องเที่ยว (Tourism) การบรรเทาความยากจน (Poverty Alleviation) และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (People-to-People Contact) ที่รวมถึงการประชุมของ Think Tanks สื่อมวลชน และอื่น ๆ

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนถูกรวมไว้เป็นอีกหนึ่งสาขาความร่วมมือระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งแรก เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย และการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย โดยมอบหมายให้อินเดียเป็นผู้นำในการจัดตั้ง BIMSTEC Network of Policy Think Tanks (BNPTT) ต่อมา การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา มุ่งมั่นที่จะขยายความพยายามในการแลกเปลี่ยนการติดต่อระหว่างประชาชนและการเชื่อมโยง รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการเดินทางผ่าน BIMSTEC Visa Scheme และ BIMSTEC Visa Exemption Scheme นอกจากนี้ ที่ประชุมอย่างไม่เป็นทางการของผู้นำบิมสเทค หรือ BIMSTEC Leaders' Retreat ซึ่งจัดขึ้น ณ เมืองกัว ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2559 บรรดาผู้นำบิมสเทคเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนในภูมิภาคอ่าวเบงกอล โดยการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและความไว้วางใจทั่วทั้งภูมิภาค (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 ณ กรุงกาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล เมื่อวันที่ 30 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ผู้นำบิมสเทคได้มีมติให้ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนในระดับต่าง ๆ และสั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขอบเขตงาน (ToR) ของ BNPTT และผู้นำบิมสเทคยังตกลงที่จะสำรวจความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง BIMSTEC forums ที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกรัฐสภา มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย องค์การทางวัฒนธรรม และชุมชนสื่อ เพื่อขยายขอบเขตของสาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ซึ่งจัดขึ้นผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ได้แนะนำให้มีการปรับโครงสร้างสาขาหลักและสาขาย่อยของบิมสเทค ซึ่งได้รับการรับรองในระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 เพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป ดังนั้น สาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน จึงประกอบด้วย การท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนเป็นสาขาย่อย (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

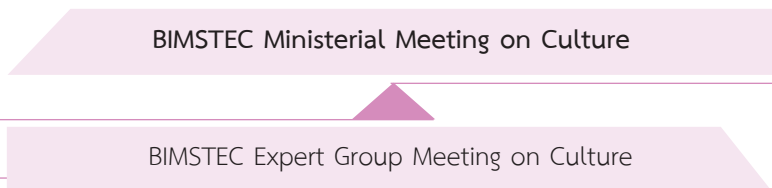
• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน

- บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการก่อตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และศูนย์ปฏิบัติการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมบิมสเทค

• สาขาย่อย วัฒนธรรม

แต่เดิม ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือของบิสเทค โดยในการประชุมผู้นำบิสเทค ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 หลังจากมีการปรับโครงสร้างสาขาและสาขาย่อยของ ความร่วมมือบิสเทคขึ้นใหม่ วัฒนธรรมกลายเป็นสาขาย่อยภายใต้สาขาหลัก คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน โดยกลไกเชิงสถาบันของความร่วมมือ ด้านวัฒนธรรม เป็นการดำเนินกิจกรรมผ่านการประชุมระดับรัฐมนตรีด้านวัฒนธรรมของ บิสเทคและคณะผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมของบิสเทค (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ความคืบหน้าที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมในสาขาย่อยวัฒนธรรม จากการประชุม ระดับรัฐมนตรี ด้านวัฒนธรรมครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 - 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ณ เมืองพารโ ประเทศภูฏาน ได้รับหลักการตาม Paro Initiative ที่จะให้จัดตั้ง BIMSTEC Cultural Industries Commission (BCIC) และ BIMSTEC Cultural Industries Observatory (BCIO) ที่จะตั้งอยู่ในภูฏาน และต่อมารัฐสมาชิกบิสเทคได้ลงนามใน MoU ในการจัดตั้ง BCIC และ BCIO ในการประชุมผู้นำบิสเทค ครั้งที่ 3 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา ในปี พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ ปัจจุบัน มีการจัดตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ระหว่างรัฐสมาชิกบิสเทค และการประชุมครั้งแรกของ BCIC ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2564 โดยเป็นการสรุปขั้นตอนและกฎเกณฑ์ของ BCIC (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

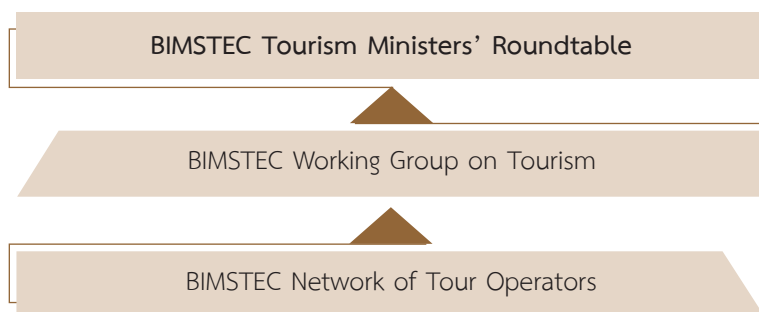
ภาพที่ 2.6 ขั้นตอนการทำงานของสาขาย่อยวัฒนธรรม

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

• สาขาย่อย การท่องเที่ยว

ในการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 2 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 18 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ระบุว่าการท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 6 สาขาแรกของความร่วมมือในบิมสเทค อย่างไรก็ตาม หลังจากการปรับโครงสร้างของสาขาหลัก และสาขาย่อยของความร่วมมือบิมสเทคขึ้นใหม่ การท่องเที่ยวก็กลายเป็นสาขาย่อยภายใต้สาขาหลักการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ความคืบหน้าที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมในสาขาย่อยการท่องเที่ยว จากการประชุมโต๊ะกลมของรัฐมนตรีบิมสเทคสาขาการท่องเที่ยว (BIMSTEC Tourism Ministers' Roundtable) ครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ณ เมืองกัลกัตตา ประเทศอินเดีย เพื่อจัดทำและหารือเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับภูมิภาคบิมสเทค และการประชุมครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ณ กรุงกาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล โดยมีการรับรองแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับภูมิภาคบิมสเทค ปฏิญญากาฐมาณฑุว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว (Kathmandu Declaration on Tourism Cooperation) และเห็นชอบจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวของบิมสเทค (BIMSTEC Tourism Working Group) เพื่อติดตามความคืบหน้าแผนปฏิบัติการ (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

ภาพที่ 2.7 ขั้นตอนการทำงานของสาขาย่อยการท่องเที่ยว

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

• **สาขาย่อย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน**

สาขาย่อยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนถูกรวมเป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งแรก เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย โดยมีกลไกเชิงสถาบันในการดำเนินกิจกรรมระหว่างรัฐบาลเพียงกลไกเดียว คือ คณะผู้เชี่ยวชาญบิมสเทคในเรื่องวีซ่า (BIMSTEC Expert Group on Visa Matters) เพื่อจัดการกับปัญหาวีซ่าโดยรวม และในปี พ.ศ. 2553 มีการจัดตั้งเครือข่าย BIMSTEC Network of Policy Think Tanks (BNPTT) เพื่อทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์ม Track II ที่จะส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชน อีกทั้ง มีการริเริ่มเพื่อสร้างการประชุมสำหรับสมาชิกรัฐสมาชิกบิมสเทค ซึ่งเป็นเวทีสำหรับผู้แทนของรัฐสภาของรัฐสมาชิกบิมสเทค (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

• **เครือข่าย BIMSTEC Network of Policy Think Tanks (BNPTT)**

วัตถุประสงค์หลักของ BNPTT คือ การส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชนในรัฐสมาชิกบิมสเทค รวมถึงการเสนอทางเลือกเชิงนโยบายแก่รัฐสมาชิกในการกระชับความร่วมมือระดับภูมิภาค การบูรณาการ และทิศทางในอนาคตของบิมสเทค สมาชิกปัจจุบันของ BNPTT ได้แก่

- 1) The Centre for Policy Dialogue (CPD) ประเทศบังกลาเทศ
- 2) Royal Institute for Governance and Strategic Studies (RIGSS) ประเทศภูฏาน
- 3) Research and Information System for Developing Countries (RIS) ประเทศอินเดีย
- 4) Myanmar Institute of Strategic and International Studies (MISIS) ประเทศเมียนมา
- 5) Centre for Economic Development and Administration (CEDA) ประเทศเนปาล
- 6) Institute of Policy Studies of Sri Lanka (IPS) ประเทศศรีลังกา
- 7) Indian Studies Center of Chulalongkorn University (ISCCU) ประเทศไทย

• เวทีการประชุมสมาชิกรัฐสภาของบิมสเทค

ปัจจุบันบิมสเทคอยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้งเวทีการประชุมสมาชิกรัฐสภาของบิมสเทค (BIMSTEC Forums for Parliamentarians) ซึ่งเวทีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยความเข้าใจ ความไว้วางใจ และมิตรภาพระหว่างประชาชนของรัฐสมาชิกบิมสเทค จัดให้มีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติ และขั้นตอนของรัฐสภา และการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนงานของบิมสเทค และส่งเสริมความรู้ในหลักการและกิจกรรมของสมาชิกรัฐสภาของเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งเสริมการเป็นตัวแทนและการมีส่วนร่วมของสตรีและเยาวชนในรัฐสภาของรัฐสมาชิกบิมสเทคเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และส่งเสริมการติดต่อระหว่างกัน สร้างกลไกการเจรจาและการสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีและเยาวชนในกระบวนการตัดสินใจในกระบวนการนิติบัญญัติ และร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศในเรื่องที่มีความสนใจร่วมกัน (Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

6) สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

ภายใต้สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Science, Technology & Innovation) มีประเทศนำ คือ ประเทศศรีลังกา ครอบคลุมสาขาย่อย 3 สาขา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี (Technology) สาธารณสุข (Health) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

แต่เดิมเทคโนโลยีเป็น 1 ใน 14 สาขาความร่วมมือที่ระบุไว้ตั้งแต่เริ่มต้นของบิมสเทค ในปี พ.ศ. 2540 ทั้งนี้ เมื่อมีการปรับโครงสร้างสาขาหลักและสาขาย่อยความร่วมมือบิมสเทค ที่ได้รับอนุมัติจากการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 เทคโนโลยีกลายเป็นหนึ่งในสาขาย่อย ภายใต้สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

• สาขาย่อย เทคโนโลยี

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ ผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 ได้ตกลงให้มีการจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคโนโลยี ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการเพื่อประสานความร่วมมือในภาคส่วนในสาขาย่อยเทคโนโลยี โดยคณะผู้เชี่ยวชาญจะประกอบด้วยตัวแทนจากรัฐสมาชิกบิมสเทค

ทั้ง 7 ประเทศ ซึ่งเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว จะจัดทำแผนปฏิบัติการหรือแผนงานเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านเทคโนโลยีต่อไป (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

องค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือในสาขาย่อยเทคโนโลยี คือ การจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค (BIMSTEC Technology Transfer Facility: TTF) ซึ่งเป็นผลมาจากการตัดสินใจในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 2 ณ กรุงนิวเดลี เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ที่ให้จัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค (TTF) ในประเทศศรีลังกา เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับภาคส่วนขนาดไมโครขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยรัฐสมาชิกบิมสเทคได้ลงนามในบันทึกความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีภายใต้กรอบบิมสเทค ในระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 และขณะนี้อยู่ระหว่างรอการให้สัตยาบันโดยรัฐสมาชิกเพื่อให้มีผลใช้บังคับ (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ทั้งนี้ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค (TTF) จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทคในประเด็นสำคัญต่อไปนี้ ได้แก่ เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอวกาศ เทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีการแปรรูปอาหาร เทคโนโลยีเภสัชกรรม ระบบอัตโนมัติ เทคโนโลยีพลังงานใหม่และพลังงานทดแทน สมุทรศาสตร์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ เทคโนโลยีการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์และขยะมูลฝอย เทคโนโลยีด้านสุขภาพ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ อาจมีการขยายประเด็นออกไปตามที่ตกลงกันโดยรัฐสมาชิก (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

• สาขาย่อย สุขภาพ

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 ผ่านระบบการประชุมทางไกล ได้ตกลงให้มีการจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขเพื่อตรวจสอบขอบเขตของความร่วมมือในสาขาย่อยนี้ และเพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการหรือโครงการตามที่รัฐมนตรีรับทราบและเน้นย้ำในระหว่างการประชุม คณะผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขจะคำนึงถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านสาธารณสุขในระดับภูมิภาค ผ่านการฝึกอบรมบุคลากรด้านการดูแลสุขภาพ การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าระดับภูมิภาคสำหรับอุตสาหกรรมเภสัชกรรม และความร่วมมือการวิจัย ตลอดจน

ความจำเป็นในการประสานงานและความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อจัดการกับความท้าทายของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โรคติดต่ออุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และเหตุฉุกเฉินด้านสาธารณสุขอื่น ๆ (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

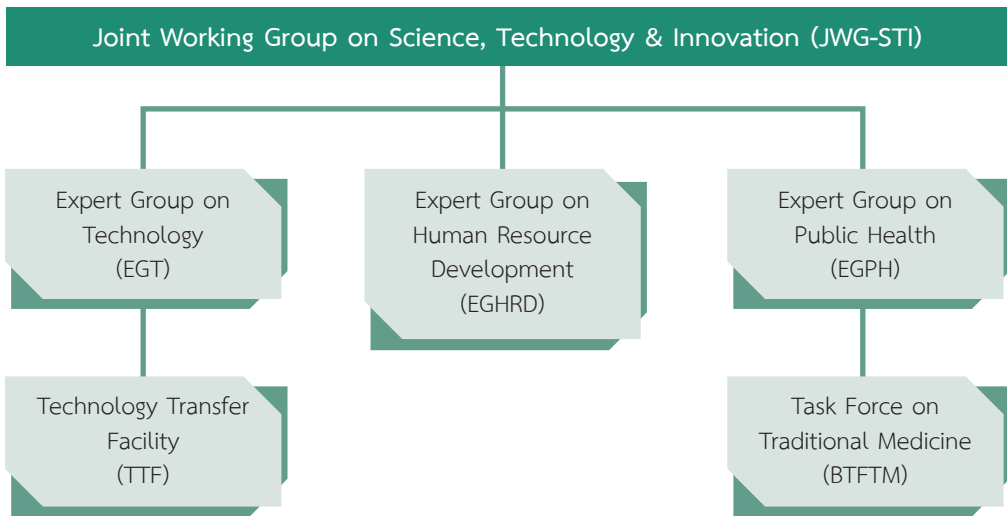
นอกจากนี้ ความคืบหน้าในการดำเนินงานภายใต้สาขาย่อยนี้ คือ คณะทำงานด้านการแพทย์ดั้งเดิม บิมสเทค (BIMSTEC Task Force on Traditional Medicine: TFTM) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากรัฐสมาชิกบิมสเทค ทั้ง 7 ประเทศ จัดการประชุมมาแล้ว 4 ครั้ง (การประชุม BTFTM ครั้งที่ 4 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2565) โดยโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่วางอยู่บนพื้นฐานของการตัดสินใจในที่ประชุม ได้แก่ การทำงานเพื่อประสานหลักสูตรเพื่อการยอมรับร่วมกันของปริญญาแพทย์แผนโบราณของรัฐสมาชิกบิมสเทค และการพัฒนาพอร์ทัลการแพทย์ดั้งเดิม (Traditional Medicine Portal) (BIMSTEC Secretariat, n.d.; Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

• สาขาย่อย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งที่ 17 ณ กรุงโคลัมโบ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการทำงานร่วมกันในระดับภูมิภาคเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และเพื่อเพิ่มการเข้าถึงโอกาสในการจ้างงาน โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบหลายล้านคน จึงตกลงให้มีคณะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนการจัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบขอบเขตของความร่วมมือในสาขาย่อยนี้ และเพื่อพัฒนาแผนของโครงการปฏิบัติการหรือโครงการต่าง ๆ ต่อไป จึงทำให้ในขณะนี้ ยังไม่มีกลไกเชิงสถาบันอย่างเป็นทางการในสาขาย่อยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (BIMSTEC Secretariat, n.d.; Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.)

• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค
- คณะผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยเทคโนโลยี
- คณะผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข
- คณะทำงานเฉพาะกิจด้านการแพทย์ดั้งเดิมภายใต้กรอบบิมสเทค
- คณะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ภาพที่ 2.8 ขั้นตอนการทำงานของสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
ที่มา: Department of International Economic Affairs,
Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

7) สาขาความเชื่อมโยง

ภายใต้สาขาความเชื่อมโยง (Connectivity) โดยมีประเทศนำคือ ประเทศไทย ซึ่งวางเป้าหมาย คือ การผลักดันความเชื่อมโยงทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน คมนาคม พลังงาน ดิจิทัล ทุนมนุษย์ ตลาด ความเชื่อมโยงภาคประชาชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือของห่วงโซ่อุปทาน

สาขาความเชื่อมโยง (ชื่อเดิมคือ สาขาการขนส่งและการสื่อสาร) เป็น 1 ใน 7 สาขาหลักภายใต้กรอบความร่วมมือบิมสเทค นับตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การเชื่อมโยงด้านการขนส่งเป็นข้อกำหนดพื้นฐานของรัฐสมาชิกสำหรับความร่วมมือระดับภูมิภาค และการบูรณาการเพื่อเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ซึ่งการพัฒนาเครือข่ายการขนส่งให้ดีขึ้น คือ เงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากเขตการค้าเสรี รวมถึงการส่งเสริมการค้าและการลงทุน ตลอดจนความก้าวหน้า ในความร่วมมือด้านอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยว การติดต่อระหว่างประชาชน และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ขณะนี้ แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม (BIMSTEC Master Plan for Transport Connectivity) ครอบคลุมยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2561 - 2571) ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) สำหรับการปรับปรุงการเชื่อมโยงการขนส่งของอนุภูมิภาค โดยครอบคลุม (1) ถนนและการขนส่งทางถนน (2) ทางรถไฟและการขนส่งทางราง (3) ท่าเรือและการขนส่งทางทะเล (4) การขนส่งทางน้ำภายในประเทศ (5) การบินพลเรือนและการพัฒนาสนามบิน (6) การขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ทั้งแบบ multimodal transport และ intermodal transport (7) การอำนวยความสะดวกทางการค้า และ (8) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาการเชื่อมโยง โดยความคืบหน้าในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 ได้รับรองแผนแม่บทบิมสเทค และรัฐสมาชิกบิมสเทคจะนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ

• กลไกความร่วมมือที่สำคัญของสาขาความเชื่อมโยง

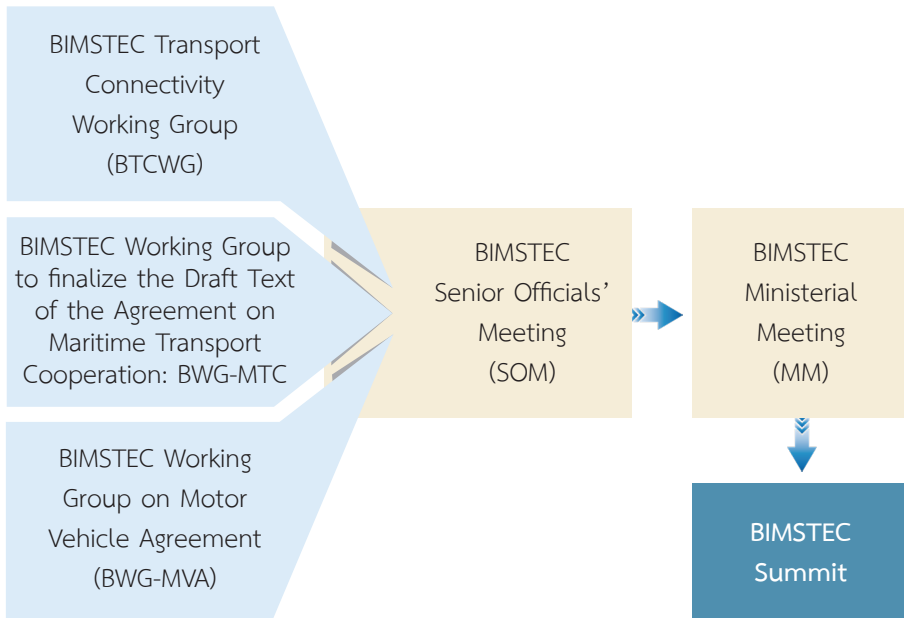
- แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคมซึ่งได้รับการรับรองในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 ณ ประเทศศรีลังกา
- คณะทำงานด้านการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง
- คณะทำงานเพื่อจัดทำร่างเอกสารความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการขนส่งทางทะเล

• ขั้นตอนการทำงานของสาขาความเชื่อมโยง

ขั้นตอนการทำงานของสาขาความเชื่อมโยง จะมีคณะทำงาน คือ BIMSTEC Transport Connectivity Working Group (BTCWG) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งคณะทำงานบิมสเทคอีก 2 คณะ เพื่อทำหน้าที่ในการเจรจาและทำงานเกี่ยวกับความตกลงฉบับร่าง คือ Agreement on Maritime Transport Cooperation (เจรจาเสร็จสิ้นแล้ว รอลงนามโดยรัฐสมาชิก) และ BIMSTEC Motor Vehicles Agreement for the Regulation of Passenger, Personal and Cargo Vehicular Traffic between and among BIMSTEC Member States (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ทั้งนี้ เอกสารรายงาน/การเจรจาหรือสรุปข้อตกลงที่จัดทำโดยคณะทำงานของสาขานี้จะส่งไปยังที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค (SOM) เพื่อพิจารณา จากนั้นจะถูกส่งไปยังที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค (MM) เพื่อรับรองหรืออนุมัติ และจากนั้น

การประชุมผู้นำบิมสเทค ซึ่งเป็นกลไกการตัดสินใจสูงสุดของบิมสเทค ในการให้การรับรองและนำเอกสารนั้นเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ภาพที่ 2.9 ขั้นตอนการทำงานของสาขาความเชื่อมโยง

ที่มา: Department of International Economic Affairs, Division of Economic Relations and Cooperation, n.d.

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าบิมสเทคยังอยู่ระหว่างการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันต่อไป การปรับสาขาความร่วมมือเป็น 7 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาการค้า การลงทุน และการพัฒนา สาขาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สาขาความมั่นคง สาขาการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร สาขาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน สาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และสาขาความเชื่อมโยง และมีประเทศนำในแต่ละสาขานั้น มุ่งหวังที่จะทำให้ความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกเกิดผลที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยมีสำนักเลขาธิการบิมสเทคสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 4 องค์กรบิมสเทค

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาไทย

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2563). *คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2552). *ความตกลงการค้าเสรีบิมสเทค*. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
- จิรจุติ อุดมรัตน์. (2546). *ประเทศอินเดีย ศักยภาพตลาดใหม่ของสินค้าไทย*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์.
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD). (2563). *BIMSTEC กับโอกาสของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.posttoday.com/international-news/640099>

ภาษาอังกฤษ

- BIMSTEC Secretariat. (2021). *History*. Retrieved April 23, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-history/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Agriculture and Food Security*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/agriculture-and-food-security-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *BIMSTEC Centre on Weather and Climate*. Retrieved July 7, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-centre-on-weather-and-climate/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *BIMSTEC Energy Centre*. Retrieved July 7, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-energy-centre/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Connectivity*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/connectivity-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Environment and Climate Change*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/environment-and-climate-change/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *People-to-People Contact*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/people-to-people-contact/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Science, Technology & Innovation*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/science-technology-innovation/>

BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Security*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/security-2/>

BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Trade, Investment and Development*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/trade-investment-and-development/>

Department of International Economic Affairs. Division of Economic Relations and Cooperation. (n.d.). *Brief summary of the reconstituted sectors and sub-sectors of BIMSTEC cooperation* (Unpublished Manuscript). Bangkok: Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand.

บทที่ 3

รัฐสมาชิกบิมสเทค

บทนำ

ในบทนี้ จะกล่าวถึงการเข้าเป็นสมาชิกของบิมสเทคตามกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter) และการทำความรู้จักกับรัฐสมาชิกบิมสเทคทั้ง 7 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยบังกลาเทศ ราชอาณาจักรภูฏาน สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เนปาล สาธารณรัฐประชาธิปไตยสังคมนิยมศรีลังกา และราชอาณาจักรไทย โดยประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของ รัฐสมาชิกบิมสเทค ทั้ง 7 ประเทศ รวมถึงความสัมพันธ์ของรัฐสมาชิกบิมสเทคกับไทย ในระยะเวลาที่ผ่านมา และศักยภาพของความร่วมมือระหว่างกันในอนาคต

3.1 การเข้าเป็นสมาชิกของบิมสเทค

บิมสเทคประกอบด้วยรัฐสมาชิก จำนวน 7 ประเทศ โดยมี 4 ประเทศผู้ก่อตั้ง ในปี พ.ศ. 2540 ได้แก่ บังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และไทย จากนั้นเมียนมาเข้าเป็นสมาชิก ในปีเดียวกัน และต่อมาภูฏานและเนปาลเข้าเป็นสมาชิกในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐสมาชิกของบิมสเทคลงนามและรับรองกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter) ในปี พ.ศ. 2565 กฎบัตรบิมสเทคบัญญัติการรับสมาชิกใหม่ (มาตรา 6) และการรับผู้สังเกตการณ์ (มาตรา 7) (BIMSTEC Secretariat, 2022) ไว้ดังนี้

การรับสมาชิกใหม่ของบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022)

1. กระบวนการสมัครและรับสมาชิกใหม่จะถูกกำกับโดยที่ประชุมระดับรัฐมนตรี บิมสเทค โดยความเห็นชอบร่วมกันของรัฐสมาชิก

2. การรับสมาชิกใหม่อยู่บนหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

(ก) รัฐที่สมัครเป็นสมาชิกจะต้องมีความเชื่อมโยงของดินแดนกับอ่าวเบงกอล หรือ มีทางออกโดยตรงสู่อ่าวเบงกอล หรือพึ่งพาอ่าวเบงกอลเป็นหลักสำหรับการค้าและการขนส่ง เว้นเสียแต่รัฐสมาชิกทุกรัฐจะพิจารณาหลักเกณฑ์อื่นเป็นรายกรณี

(ข) รัฐที่สมัครเป็นสมาชิกจะต้องเห็นชอบที่จะปฏิบัติตามกฎบัตรนี้

(ค) รัฐที่สมัครเป็นสมาชิกจะต้องมีความสามารถและพร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพัน ในฐานะสมาชิก

(ง) การรับสมาชิกใหม่จะต้องช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบิมสเทค

กระบวนการรับสมาชิกใหม่ มีดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

(ก) รัฐที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกใหม่จะต้องยื่นหนังสือสมัครต่อเลขาธิการ หนังสือดังกล่าวจะต้องมีถ้อยแถลงซึ่งมีลักษณะเป็นเอกสารทางการที่มีผลผูกพันทางกฎหมายว่า รัฐที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกสามารถทำตามหลักเกณฑ์ภายใต้กฎบัตรนี้

(ข) เลขาธิการจะส่งสำเนาหนังสือสมัครดังกล่าวให้รัฐสมาชิกทราบ และบรรจุเรื่องการสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่เข้าสู่วาระการพิจารณาของที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ครั้งถัดไป

(ค) การรับสมาชิกใหม่ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบโดยที่ประชุมผู้นำบิมสเทค ตามที่ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคเสนอ

(ง) เลขาธิการจะแจ้งรัฐที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกใหม่ทราบถึงผลการตัดสินใจของที่ประชุมผู้นำเกี่ยวกับการรับสมาชิกใหม่ เมื่อการสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่ได้รับความเห็นชอบแล้ว รัฐสมาชิกใหม่จะต้องยื่นภาคยานุวัติสารต่อสำนักเลขาธิการบิมสเทค

การรับผู้สังเกตการณ์ของบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022)

การรับผู้สังเกตการณ์อยู่บนหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

(ก) รัฐที่ประสงค์จะเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์จะต้องผ่านการประเมินของรัฐสมาชิก บิมสเทคว่ามีความสนใจและอยู่ในสถานะที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของบิมสเทคได้

(ข) องค์การระดับภูมิภาคหรือองค์การระหว่างประเทศที่ประสงค์จะสมัครเป็นผู้สังเกตการณ์จะต้องผ่านการประเมินของรัฐสมาชิกบิมสเทคว่า องค์การนั้นอยู่ในสถานะที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานของบิมสเทคได้

(ค) รัฐและองค์การระดับภูมิภาคหรือองค์การระหว่างประเทศที่ประสงค์จะสมัครเป็นผู้สังเกตการณ์จะต้องตระหนักว่า การให้สถานะผู้สังเกตการณ์ไม่เป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การเป็นสมาชิก

(ง) การตัดสินใจใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรัฐและองค์การระดับภูมิภาคหรือองค์การระหว่างประเทศเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่บนพื้นฐานของความเห็นชอบที่เป็นเอกฉันท์

กระบวนการรับผู้สังเกตการณ์ มีดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

(ก) รัฐ องค์การระดับภูมิภาค หรือองค์การระหว่างประเทศ ที่ประสงค์จะเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์จะต้องยื่นหนังสือสมัครต่อเลขาธิการ หนังสือดังกล่าวจะต้องมีถ้อยแถลงซึ่งมีลักษณะเป็นเอกสารทางการที่มีผลผูกพันทางกฎหมายว่ารัฐ องค์การระดับภูมิภาค หรือองค์การระหว่างประเทศ ที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกสามารถทำตามหลักเกณฑ์ภายใต้กฎบัตรนี้

(ข) เลขาธิการจะส่งสำเนาหนังสือสมัครดังกล่าวให้รัฐสมาชิกทราบ และบรรจุการสมัครเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์เข้าสู่วาระการพิจารณาของที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคครั้งต่อไป

(ค) การรับรัฐ องค์การระดับภูมิภาคหรือองค์การระหว่างประเทศเป็นผู้สังเกตการณ์ขึ้นอยู่กับมติโดยฉันทามติของที่ประชุมผู้นำบิมสเทค ตามที่ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคเสนอ

(ง) เลขาธิการจะแจ้งรัฐ องค์การระดับภูมิภาคหรือองค์การระหว่างประเทศที่ประสงค์จะเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ให้ทราบถึงผลการตัดสินใจของที่ประชุมผู้นำเกี่ยวกับการรับผู้สังเกตการณ์ เมื่อการสมัครเข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ได้รับความเห็นชอบแล้ว สถานการณ์เป็นผู้สังเกตการณ์จะเริ่มต้นขึ้นในวันที่ที่ประชุมผู้นำบิมสเทคมีมติเกี่ยวกับการสมัคร

(จ) ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคจะกำหนดบทบาทและข้อผูกพันของผู้สังเกตการณ์ตามข้อบังคับการประชุมที่เกี่ยวข้อง

3.2 รัฐสมาชิกบิมสเทค

3.2.1 สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ (People's Republic of Bangladesh)

• ข้อมูลทั่วไป

บังกลาเทศตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีพื้นที่ 147,570 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตทิศเหนือ ตะวันตก และตะวันออกตอนบนติดกับอินเดีย (มีแนวชายแดนยาวติดต่อกันประมาณ 4,053 กิโลเมตร) ทิศตะวันออกตอนล่างติดกับเมียนมา (มีแนวชายแดนยาว 193 กิโลเมตร) และทิศใต้ติดกับอ่าวเบงกอล เมืองหลวง คือ กรุงธากา (Dhaka) (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) และมีประชากรจำนวน 171,186,372 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.1 แผนที่ประเทศบังกลาเทศ

ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565

ประชากรของบังกลาเทศ ประกอบด้วย เชื้อชาติเบงกาลี (Bengali) ร้อยละ 98 และอื่น ๆ ร้อยละ 2 เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 89.7 ศาสนาฮินดู ร้อยละ 9.2 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 0.7 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.3 และประชาชนที่เลือนนับถือศาสนาอื่น ๆ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) ทั้งนี้ ภาษาราชการของบังกลาเทศ คือ ภาษาเบงกาลี (Bengali) เป็นภาษาราชการ นิยมใช้ภาษาอังกฤษในภาคการศึกษาและธุรกิจ และมีภาษาท้องถิ่นของชนกลุ่มน้อย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ภูมิประเทศของบังกลาเทศ มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เกิดจากการทับถมของดินทราย มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเกษตร เป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำคงคา พรหมบุตร และเมกนา (Meghna) พื้นที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบเชิงเขาขนาดใหญ่ ส่วนทางตะวันออกเฉียงใต้เป็นเทือกเขาสูง ทางด้านภูมิอากาศบังกลาเทศมีภูมิอากาศเป็นแบบเขตร้อน โดยบริเวณภาคตะวันออกจะร้อนชื้นตลอดทั้งปี ภาคกลางและตะวันตกจะร้อนชื้นสลับแล้ง ส่วนภาคเหนือจะกึ่งร้อน ฝนตกชุก ภูมิอากาศของบังกลาเทศ แบ่งเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม - มีนาคม ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม - มิถุนายน และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - ตุลาคม (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

บังกลาเทศมีอุตสาหกรรมหลัก คือ สิ่งทอ น้ำตาล กระดาษ และมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ เสื้อผ้า หนังสือและหนังสือพิมพ์ เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และปุ๋ย โดยส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมนี และสหราชอาณาจักร และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตาลทราย ข้าว เครื่องจักร ปูนซีเมนต์ เหล็ก เม็ดพลาสติก และอาหารแห้ง โดยเป็นการนำเข้าจากประเทศอินเดีย จีน สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของบังกลาเทศ คือ ตากา โดยมีอัตราแลกเปลี่ยน 1 ตากา (Taka/BDT) ประมาณ 0.32 บาท (ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

• ด้านการเมืองการปกครอง

บังกลาเทศปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร

ฝ่ายบริหาร: มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มีอำนาจควบคุมฝ่ายบริหาร กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ และเป็นผู้แต่งตั้งรัฐมนตรี และเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ: ใช้ระบบสภาเดียว คือ Jatiya Sangsad หรือสภาแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 300 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีวาระ 5 ปี อำนาจหน้าที่ที่สำคัญ คือ ออกกฎหมายและขอมติจัดให้ไตสวนเรื่องที่มีความสำคัญ และให้ความเห็นชอบเรื่องงบประมาณและภาษี (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายตุลาการ: บังกลาเทศใช้ระบบศาลแบบอังกฤษ โดยมีทั้งศาลแพ่งและศาลอาญา โดยมีศาลฎีกา (Supreme Court) เป็นศาลสูงสุด ซึ่งแบ่งเป็นสองส่วนคือ Appellate Division และ High Court Division และยังมีศาลระดับล่าง ได้แก่ District Courts, Thana Courts และ Village Courts นอกจากนี้ยังมีศาลพิเศษอื่น ๆ เช่น ศาลครอบครัว และศาลแรงงาน เป็นต้น (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

• ด้านเศรษฐกิจ

บังกลาเทศเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) แต่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และทรัพยากรทางทะเล มีภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ภาคการเกษตร รัฐบาลบังกลาเทศมีนโยบายมุ่งเน้นเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom) โดยใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) สนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติในลักษณะ Joint Venture รวมทั้งส่งเสริมความเชื่อมั่นในการลงทุนในตลาดหุ้นของนักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศ กระตุ้นการส่งออกโดยเฉพาะสิ่งทอไปต่างประเทศ และส่งเสริมให้แรงงานไปทำงานในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การส่งออกของบังกลาเทศขึ้นอยู่กับสินค้าเพียงไม่กี่ชนิดและมีตลาดส่งออกจำกัดเพียงไม่กี่ประเทศ (ร้อยละ 76 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมดเป็นเสื้อผ้าและสิ่งทอซึ่งส่งไปยังตลาดยุโรป) และรัฐบาลบังกลาเทศพยายามให้ความสำคัญกับการสร้างความหลากหลายของสินค้า และแสวงหาตลาดส่งออกใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกและลดการขาดดุลการค้า บังกลาเทศต้องพึ่งพาการนำเข้าจากอินเดียเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นมูลค่าปีละ 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ บังกลาเทศจึงพยายามขยายการค้ากับ

ประเทศต่าง ๆ เพื่อลดการพึ่งพาอินเดียลง (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ปัจจุบัน สหรัฐอเมริกาเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดในบังกลาเทศ รองลงมา คือ มาเลเซีย ญี่ปุ่น และ สหราชอาณาจักร อุตสาหกรรมที่นักลงทุนต่างประเทศให้ความสนใจ เช่น การสำรวจแหล่งก๊าซธรรมชาติ (โดยเฉพาะในอ่าวเบงกอล) ระบบสาธารณสุขปโภค ธุรกิจการก่อสร้าง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม เช่น เสื้อผ้า เครื่องหนัง อุตสาหกรรมเบา ด้านบริการต่าง ๆ และการผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภค ขึ้นพื้นฐาน โดยรัฐบาลบังกลาเทศมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ วิสัยทัศน์ “Vision 2021: In Quest of a Happy, Prosperous and Inclusive Bangladesh” ซึ่งแบ่งวิสัยทัศน์ดังกล่าวออกเป็น 2 ช่วง คือ ระยะกลางภายในปี พ.ศ. 2556 และระยะยาว ในปี พ.ศ. 2564 มุ่งเน้นการผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจ การลดภาวะอัตราความยากจน พัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค และพัฒนาให้บังกลาเทศกลายเป็น Middle-income Country นอกจากนี้ ภาคเอกชนบังกลาเทศมีวิสัยทัศน์ “Bangladesh 2030: Strategy for growth” ซึ่งมุ่งหวังว่า ภายในปี พ.ศ. 2573 บังกลาเทศจะมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 30 ของโลก มีรายได้ประชากรเฉลี่ยต่อประชากรสูงกว่า 2,000 ดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ นโยบายทั้งสองสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อการลงทุนจากต่างประเทศอย่างมาก และเปรียบเสมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจหลักของประเทศ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

● ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ทางด้านสังคม บังกลาเทศมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหลายประการ เช่น อายุเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น การเข้าถึงการศึกษาและสาธารณสุขของประชาชน ความเท่าเทียมทางเพศในระดับโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา (ส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงได้เรียนหนังสือเพิ่มมากขึ้น) การสร้างความแข็งแกร่งของสิทธิสตรี โดยเฉพาะส่งเสริมให้สตรีที่ยากจนได้เข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมหลักประกัน (micro-finance) และการลดอัตราการเสียชีวิตของมารดา (maternal mortality) (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

● ด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับบังกลาเทศ

ไทยกับบังกลาเทศสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2515 ในช่วงที่ผ่านมาไทยให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการแก่บังกลาเทศตลอดมา และยินดีที่บังกลาเทศสนใจจะยกระดับเป็นประเทศคู่เจรจาอาเซียนและเข้าร่วม East-West Economic Corridor และความร่วมมือแม่โขง-คงคา (Mekong-Ganges Cooperation) ส่วนบังกลาเทศให้ความสำคัญกับไทยในฐานะประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ทางการค้า ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวมไทย-บังกลาเทศ จำนวน 42,145.09 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 3.33 เมื่อพิจารณาทางด้านการส่งออกสินค้าจากไทยไปบังกลาเทศ จำนวน 39,181.28 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 34 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ สิ่งทอ ปูนซีเมนต์ เม็ดพลาสติก น้ำมันสำเร็จรูป และสินค้าเกษตรกรรม ส่วนการนำเข้าสินค้าจากบังกลาเทศมาไทย จำนวน 2,963.81 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 89 ของการนำเข้าสินค้าของไทย ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป สัตว์โลหะอื่น ๆ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เครื่องมือแพทย์และอุปกรณ์ทางการแพทย์ และเครื่องใช้เบ็ดเตล็ด (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566) แม้ว่าปริมาณการค้าไทย-บังกลาเทศยังอยู่ในระดับต่ำ แต่มีแนวโน้มว่านักธุรกิจไทยและบังกลาเทศ ให้ความสนใจที่จะทำธุรกิจร่วมกันมากขึ้น กระทรวงพาณิชย์ของทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้มีการจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) เพื่อขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกัน ซึ่งตามกระบวนการแล้วจำเป็นต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง โดยจะเริ่มจากการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำ FTA ไทย-บังกลาเทศก่อน (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) นอกจากนี้ ทางด้านการท่องเที่ยวพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากบังกลาเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 81,106 คน จากเดิมปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 1,955 คน คิดเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 4,048.64 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสูงผิดปกตินั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวบังกลาเทศที่เข้ามาในไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

3.2.2 ราชอาณาจักรภูฏาน (Kingdom of Bhutan)

• ข้อมูลทั่วไป

ภูฏานตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีพื้นที่ 38,394 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาหิมาลัย ทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับจีน (มีแนวชายแดนยาว 477 กิโลเมตร) ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศใต้ติดกับอินเดีย (มีแนวพรมแดนยาว 659 กิโลเมตร) (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ไม่มีทางออกสู่ทะเล เมืองหลวงคือ กรุงทิมพู (Thimphu) และมีประชากรจำนวน 782,455 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.2 แผนที่ประเทศภูฏาน
ที่มา: กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565

ประชากรของภูฏานประกอบด้วย 3 เชื้อชาติ ได้แก่ ได้แก่ 1) ชาซอพ (Sharshops) ชนพื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคตะวันออก 2) นาล็อบ (Ngalops) ชนเชื้อสายทิเบต ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคตะวันตก และ 3) โชซัม (Lhotshams) ชนเชื้อสายเนปาลส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้ ประชากรนับถือศาสนาพุทธมหายาน นิกายกายูบปา (Kagyupa) ซึ่งมีลามาเช่นเดียวกับทิเบต ร้อยละ 75 (ส่วนใหญ่เป็นชนเชื้อชาติชาซอพและนาล็อบ) และศาสนาฮินดู ร้อยละ 25 (ส่วนใหญ่เป็นชนเชื้อชาติโชซัมทางภาคใต้ของประเทศ) ทั้งนี้ ภาษาราชการของภูฏาน คือภาษาซงข่า (Dzongkha) ในขณะที่ภาษาอังกฤษใช้เป็นสื่อกลางในสถาบันการศึกษาและในการติดต่อธุรกิจ ส่วนภาษาทิเบตและภาษาเนปาลมีใช้ในบางพื้นที่ (กระทรวงการต่างประเทศ, กองเอเชียใต้, 2555)

ภูฏานไม่มีทางออกสู่ทะเล ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีที่ราบและทุ่งหญ้าระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำหลายสายที่ไหลลงมาจากยอดเขาหิมาลัยตัดผ่านประเทศจากเหนือลงใต้ นำความอุดมสมบูรณ์มาสู่ภาคกลางและภาคใต้ จึงส่งผลให้ชาวภูฏานส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณหุบเขาดอนกลางของประเทศ (ระดับความสูง 1,100 - 2,600 เมตร) และบริเวณตอนใต้ (ระดับความสูง 300 - 1,600 เมตร) โดยมีเทือกเขาสูงชันจากเหนือไปใต้ที่ลดหลั่นลงมาจากเทือกเขาหิมาลัย เป็นกำแพงกั้นระหว่างหุบเขาดอนกลางต่าง ๆ ที่ตัดขาดชุมชนออกจากกัน ภูมิประเทศของภูฏาน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ เทือกเขาสูงตอนเหนือที่เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาหิมาลัย ที่ลาดเชิงเขาในตอนกลางของประเทศ และที่ราบทางตอนใต้ของประเทศมีแม่น้ำพรหมบุตรไหลผ่าน (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ทางด้านภูมิอากาศมีความหลากหลาย มีอุณหภูมิตั้งแต่ 15 - 30 องศาเซลเซียส เนื่องจากมีภูเขาสูง และยังมีอิทธิพลจากลมมรสุมของอินเดีย โดยทางเหนือของภูฏานจะมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี แม้จะเป็นฤดูร้อน ส่วนในฤดูหนาวมีอากาศหนาวจัด ส่วนตอนกลางจะมีอากาศอบอุ่น และตอนใต้จะเป็นแบบประเทศเขตร้อน อากาศร้อนชื้นตลอดปี โดยฤดูกาลของภูฏานมี 4 ฤดู ประกอบด้วย 1) ฤดูใบไม้ผลิ มักจะมีอากาศแห้ง ตั้งแต่ต้นมีนาคม - กลางเมษายน 2) ฤดูร้อน ตั้งแต่กลางเมษายน - ปลายกันยายน มีฝนประปรายถึงปลายมิถุนายน หลังจากนั้นฝนจะตกหนักขึ้น 3) ฤดูใบไม้ร่วง ตั้งแต่ปลายกันยายน ปลายพฤศจิกายน อากาศแจ่มใสและอาจมีหิมะตกในที่สูง และ 4) ฤดูหนาว ตั้งแต่ปลายพฤศจิกายน - สิ้นมีนาคม อากาศหนาวเย็น มีมรสุมจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีลมเย็นตามที่สูง เป็นที่มาของฉายา Drukyl แปลว่าดินแดนแห่งมังกรสายฟ้า (สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน), 2557)

ภูฏานมีอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญคือ การผลิตไฟฟ้าจากเขื่อนพลังน้ำ และมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ยิปซัม ไม้ซุง สินค้าหัตถกรรม ปูนซีเมนต์ ผลไม้ พลังน้ำ โดยเป็นการส่งออกไปยังอินเดียและบังกลาเทศ และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ข้าว ธัญพืช เครื่องจักรและชิ้นส่วนรถยนต์ และผ้า โดยเป็นการนำเข้าจากประเทศอินเดีย บังกลาเทศ และญี่ปุ่น ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของภูฏาน คือ เงินกุลตรัม (Ngultrum) โดยมีอัตราแลกเปลี่ยน 1 กุลตรัม ประมาณ 0.42 บาท ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566 (Wise Payments Limited, 2566)

● ด้านการเมืองการปกครอง

การเมืองการปกครองของภูฏานสามารถแบ่งรูปแบบการเมืองการปกครอง ออกเป็น 3 ช่วง (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) ดังนี้

ช่วงที่ 1 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นทั้งประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล (ปี พ.ศ. 2451 - ปี พ.ศ. 2540)

ช่วงที่ 2 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยมีหัวหน้ารัฐบาลและสภาคณะมนตรีบริหารประเทศ (ปี พ.ศ. 2541 - ปี พ.ศ. 2551) สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเก วังชุก (Jigme Singye Wangchuck) ทรงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้ มีหัวหน้ารัฐบาลและสภาคณะมนตรีขึ้นบริหารประเทศ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการเมืองภูฏาน เป็นการกระจายอำนาจการปกครองและลดการรวมศูนย์ไว้ที่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว และไม่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลอีกต่อไป โดยผู้ที่ทำหน้าที่บริหารประเทศ คือ นายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้ารัฐบาลคือผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาคณะมนตรี (Chairman of the Council of Ministers) ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกสภาคณะมนตรี (เทียบเท่าคณะรัฐมนตรี) ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 10 คน และอยู่ในตำแหน่งวาระละ 5 ปี โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ 1 - 5 จะสลับหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและประธานสภาคณะมนตรีวาระละ 1 ปี (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ช่วงที่ 3 การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ถึงปัจจุบัน) มีรายละเอียดดังนี้

เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2548 สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก (สมเด็จพระราชาธิบดีองค์ที่ 4 ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองของภูฏานจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ต่อมาเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ทรงประกาศสละราชสมบัติให้แก่กุฎราชกุมารจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาธิบดีองค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์วังชุก ซึ่งเร็วขึ้นจากเดิม 2 ปี เนื่องจากทรงเห็นว่า ภูฏานอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองของประเทศจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกุฎราชกุมารฯ จะต้องเรียนรู้ประสบการณ์ที่แท้จริงในการปกครองประเทศ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในฐานะพระประมุข (กระทรวง-การต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบค่อยเป็นค่อยไปของภูฏานนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากภูฏานจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโลก และปัญหาท้าทายใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองกับกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) โดยภูฏานได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นปีที่ครบรอบ 100 ปี ของการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของภูฏาน รัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์และอำนาจบริหารประเทศของคณะรัฐมนตรี โดยให้มีระบบรัฐสภาที่มี 2 พรรคการเมืองสำคัญ และมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ภูฏานได้จัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกของประเทศจำนวน 20 คน เพื่อดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีสมาชิกรวม 25 คน (20 คนมาจากการเลือกตั้งและอีก 5 คนมาจากการแต่งตั้ง) เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2551 ภูฏานได้จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของภูฏาน ส่งผลให้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของภูฏานที่มีมาเป็นเวลา 100 ปีสิ้นสุดลง และเปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งการเลือกตั้งในครั้งนี้มีผู้มาใช้สิทธิถึงร้อยละ 79.4 จากจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด 318,465 คน โดยผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศ ปรากฏว่า พรรค Bhutan United Party หรือชื่อในภาษาภูฏานว่า Druk Phuensum Tshogpa (DPT) นำโดย เลียนเซน จิกมี วายทินเลย์ (Lyonchoen Jigmi Y. Thinley) ชนะการเลือกตั้งใน 45 เขต (จากทั้งหมด 47 เขต) ด้วยคะแนนเสียงเหนือพรรค People's Democratic Party (PDP) ส่งผลให้

พรรค DPT ชนะการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดและได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล ส่งผลให้นายเลียนเซน จิกมี วาย ทินเลย์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของภูฏาน และพรรค PDP เป็นพรรคฝ่ายค้าน (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ฝ่ายบริหาร: นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลหรือนายกรัฐมนตรี (Head of Government) คือ ประธานคณะมนตรี (Chairman of the Council of Ministers) ซึ่งคัดเลือกจากสมาชิกคณะมนตรี (เทียบเท่าคณะรัฐมนตรี) ซึ่งมีจำนวน 10 คน และอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ 1 - 5 หมุนเวียนกัน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี/ประธานสภาคณะมนตรีคราวละ 1 ปี ประธานสภาคณะมนตรี และหัวหน้ารัฐบาล (Chairman of the Council of Ministers and Head of Government) หรือนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คือ นายโลเตย์ เซอริง (Lotay Tshering) ดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2561 (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ/รัฐสภา: ใช้ระบบ 2 สภา ประกอบด้วย 1) สภาแห่งชาติ (National Council) ซึ่งสมาชิกไม่สังกัดพรรคใด (non-partisan National Council) จำนวน 25 ที่นั่ง โดย 20 ที่นั่งมาจากการเลือกตั้งใน 20 เขตเลือกตั้ง (Dzongkhags) วาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และพระมหากษัตริย์เสนอชื่อสมาชิกอีก 5 คน และ 2) รัฐสภา (National Assembly) มีสมาชิกจำนวน 47 คน มาจากการเลือกตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายตุลาการ: ศาลสูงสุด คือ ศาลฎีกา (Supreme Court of Appeal) พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษา (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

• ด้านเศรษฐกิจ

นับตั้งแต่สมัยอดีตสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ภูฏานเริ่มดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจโดยการเปิดประเทศแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ปัจจุบัน รัฐบาลภูฏานอยู่ระหว่างการร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการลงทุนเพื่อให้มีความชัดเจนแก่นักธุรกิจต่างประเทศ ในการเข้ามาลงทุนในภูฏาน ขณะเดียวกันภูฏานก็ไม่ต้องพึ่งการลงทุนจากต่างชาติมากเกินไป เนื่องจากยังคงต้องการพัฒนาประเทศแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของประเทศ ต่อมาสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก ทรงสานต่อนโยบายดังกล่าว

ของพระราชบิดา โดยเน้นการเพิ่มปริมาณการลงทุนจากต่างประเทศและการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ภูฏานมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่พยายามส่งเสริมการส่งออก และพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักการพึ่งตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายความสุขมวลรวม¹ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูฏาน ส่วนหนึ่งมาจากการมีธรรมาภิบาล (good governance) และการที่ข้าราชการได้รับค่าตอบแทนสูง ภูฏานเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเก็บภาษีน้อยที่สุด รายได้จากการเรียกเก็บภาษีคิดเป็นเพียงร้อยละ 0.3 ของรายได้รัฐบาล และภาษีจากภาคธุรกิจคิดเป็นร้อยละ 3 เท่านั้น ส่วนรายได้ที่เหลือเป็นรายได้จากการขายกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำให้แก่อินเดีย เงินปันผล ค่าภาคหลวง ภาษีสรรพสามิต และรายได้จากสาธารณูปโภค อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภูฏานจะเป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างมั่นคง และมีดุลการชำระเงินดี แต่ภูฏานต้องพึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก หรือประมาณร้อยละ 33 ของ GDP โดยขณะนี้ ภูฏานอยู่ระหว่างการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยความช่วยเหลือจากธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือจากตะวันตกและญี่ปุ่น เศรษฐกิจของภูฏานยังคงมีความผูกพันกับอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศผู้ให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าและเงินกู้แก่ภูฏานอยู่มาก (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

¹ ทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ทรงริเริ่มปรัชญาในการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” โดยความคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีความสุขและความพึงพอใจมากกว่าการวัดระดับการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ทั้งนี้ พระองค์ได้ข้อสรุปจากบทเรียนความผิดพลาดในการพัฒนาของโลกในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา และเห็นว่าประเทศจำนวนมากเข้าใจว่าการพัฒนา คือ การแสวงหาความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ซึ่งประเทศเหล่านี้ได้แลกความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจกับการสูญเสียวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่ดีทางธรรมชาติ และเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งหลายประเทศได้พิสูจน์แล้วว่าประชาชนไม่ได้มีความสุขที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติมิได้ปฏิเสธการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ควรมีความสมดุลกัน โดยรัฐบาลภูฏานพยายามสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้ประชาชนสามารถแสวงหาและได้รับความสุข โดยยึดหลักแนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานเพื่อให้สามารถรับมือกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อสิ่งท้าทายของโลก โดยมีหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน 2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การส่งเสริมวัฒนธรรม และ 4) ธรรมรัฐ ซึ่งหลักการทั้ง 4 ถูกบรรจุอยู่ในนโยบายและแผนงานของรัฐบาลภูฏานทุกด้าน (กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

● ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมของภูฏานเป็นสังคมเกษตรกรรมที่เรียบง่าย ประชาชนดำเนินชีวิตตามวิถีทางพุทธศาสนานิกายมหายาน และยังคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจากพระราชาธิปไตยของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก พระราชบิดาของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ดอร์จี วังชุก ที่ต้องการให้ภูฏานอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนไว้ เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนภูฏานใส่ชุดประจำชาติ การอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น และสถาปัตยกรรมแบบภูฏาน แม้ว่าจะมีนโยบายเปิดประเทศ แต่ภูฏานก็สามารถอนุรักษ์จารีตประเพณีทางสังคมไว้ได้ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

สถาบันกษัตริย์ยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวภูฏาน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง โดยเฉพาะสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก เป็นที่เคารพรักของประชาชนมาก เพราะนอกจากจะเป็นกษัตริย์นักพัฒนาแล้ว ยังมีความเป็นกันเอง ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎร เข้าหาประชาชน ทำให้พระองค์ทรงเป็น “กษัตริย์ของประชาชน” พระองค์ทรงเป็นบุคคลสำคัญที่คอยประคับประคองภูฏานผ่านการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยทรงใช้หลัก “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (Gross National Happiness: GNH) เป็นเป้าหมายในการบริหารประเทศ (สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน), 2557)

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับภูฏาน

ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยและภูฏานถือว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เนื่องจากทั้งสองประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีความคล้ายคลึงในด้านวัฒนธรรม และต่างไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศใด (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ประเทศไทยและภูฏานมีความสัมพันธ์อันดีมาอย่างยาวนาน รวมทั้งมีความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อย่างเข้มแข็ง เช่น ด้านการเกษตร สาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น สำหรับความร่วมมือด้านการศึกษา ปัจจุบันมีนักเรียนและนักศึกษาภูฏานเข้ามาศึกษาในประเทศไทยประมาณ 500 คน โดยภูฏานยินดีให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย โดยเฉพาะการพัฒนาภาษาอังกฤษที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เนื่องจากในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปภูฏานจำนวนมาก รวมถึงการแลกเปลี่ยนนักเรียนและ

นักศึกษาในทุกระดับ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2562) ขณะเดียวกันก็มีนักศึกษาชาวภูฏานศึกษาในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทในไทยเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากค่าใช้จ่ายถูกกว่าการศึกษาในประเทศตะวันตก รวมทั้งฝ่ายไทยได้ให้ทุนการศึกษาเป็นจำนวนมาก (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

เมื่อพิจารณาทางการค้า ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวมไทย-ภูฏาน จำนวน 865.77 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 58.76 เมื่อพิจารณาทางด้านการส่งออกสินค้าจากไทยไปภูฏาน จำนวน 863.96 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 102 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ สิ่งทอ สินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์ข้าวสาลี และอาหารสำเร็จรูป เครื่องใช้ไฟฟ้า และยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ส่วนการนำเข้าสินค้าจากภูฏานมาไทย จำนวน 1.81 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 212 ของการนำเข้าสินค้าของไทย ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ เครื่องดื่มประเภทน้ำแร่ น้ำอัด ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์ เครื่องบิน เครื่องร่อน และอุปกรณ์ สินค้าอุปโภคบริโภคอื่น ๆ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566)

ในขณะที่ทางด้านการลงทุน ภูฏานมีศักยภาพที่นักธุรกิจไทยสามารถไปลงทุนได้ใน 2 สาขา คือ การก่อสร้างและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ถนน และสาธารณูปโภคต่าง ๆ และทางด้านการท่องเที่ยว นั้น ภูฏานเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความสวยงามตามธรรมชาติและได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจากยุโรปและอเมริกาที่นิยมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศวิทยา (eco-tourism) ในขณะที่ ไทยเป็นจุดหมายเดินทางที่สำคัญของชาวภูฏานที่มีฐานะดี รวมถึงสมาชิกราชวงศ์ของภูฏานที่เดินทางมาเพื่อใช้จ่ายใช้สอยและรับบริการต่าง ๆ ในไทย โดยเฉพาะการรักษาพยาบาล เนื่องจากสายการบิน Druk Air มีเส้นทางการบินมาไทยทุกวัน (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

3.2.3 สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)

• ข้อมูลทั่วไป

อินเดียตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีพื้นที่ 3,287,263 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นดิน 2,973,193 ตารางกิโลเมตร พื้นน้ำ 314,070 ตารางกิโลเมตร (พื้นที่ใหญ่เป็นลำดับ 7 ของโลก และใหญ่กว่าประเทศไทยประมาณ 6 เท่า) มีพรมแดนทางบกยาวประมาณ 14,103 กิโลเมตร

และชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 7,000 กิโลเมตร รวมทั้งมีดินแดนที่เป็นหมู่เกาะในอ่าวเบงกอล ทะเลอันดามัน และทะเลอาหรับจำนวน 1,197 เกาะ หมู่เกาะที่สำคัญ ได้แก่ หมู่เกาะ-อันดามันนิโคบาร์และลัคคادیฟ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศอื่น ๆ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับจีน เนปาล และภูฏาน ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับปากีสถาน ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับเมียนมา ทิศตะวันออกติดกับบังกลาเทศ เมืองหลวงคือ กรุงนิวเดลี (New Delhi) (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) และมีประชากรจำนวน 1,417,173,173 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) ทำให้อินเดียกลายเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกแทนจีน ซึ่งมีจำนวนประชากรจำนวน 1,412,175,000 คน โดยในปัจจุบันอินเดียมีประชากรมากกว่าจีนถึง 5 ล้านคน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.3 แผนที่ประเทศอินเดีย
ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ, 2565

ประชากรของอินเดีย ส่วนใหญ่มีเชื้อสายอินโด-อารยัน ร้อยละ 72 ดรวิเดียน ร้อยละ 25 มงโกลอยด์ ร้อยละ 2 และอื่น ๆ ร้อยละ 1 (กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าต่างประเทศ, กองบริหารการค้าข้าว, 2566) โดยประชากรนับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ 81.3 มุสลิม ร้อยละ 12 คริสต์ ร้อยละ 2.3 ซิกข์ ร้อยละ 1.9 อื่น ๆ (พุทธและเซน) ร้อยละ 2.5 (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) และภาษาราชการของอินเดียคือ ภาษาฮินดีและภาษาอังกฤษ โดยภาษาฮินดีเป็นภาษาที่ใช้โดยประชาชนส่วนใหญ่ ในขณะที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในวงราชการและธุรกิจ นอกจากนั้น ยังมีภาษาท้องถิ่นอีกนับร้อยภาษา แต่ภาษาที่ใช้กันมาก เช่น ภาษาอัสสัม เบงกาลี โบโด โดกรี คุชราต ฮินดี กรรณาฏ แควเมียร์ กอนกานี ไมถิลี มลยาฬัม มณีปุระ มาราฐี เนปาลี โอริยา ปัญจาบีสันสกฤต สันตาลี สินธี ทมิฬ เตลุกู และอูรดู (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565; กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ภูมิประเทศของอินเดีย ประกอบด้วย 4 ลักษณะคือ 1) เขตภูเขาสูงตอนเหนือ (เทือกเขาหิมาลัย) เป็นเขตเทือกเขาสูง เป็นแนวยาวตะวันตก - ตะวันออก เริ่มต้นจากเขตแดนอัฟกานิสถานกั้นชายแดนดินแดนสหภาพจัมมูและแคชเมียร์ของอินเดียทางตอนเหนือจนถึงชายแดนจีนและเมียนมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เขตลุ่มน้ำคงคาพรหมบุตรและลุ่มน้ำสินธุ ลุ่มน้ำคงคาและพรหมบุตรเป็นเขตลุ่มน้ำขนาดใหญ่ในแนวตะวันตก-ตะวันออกของประเทศ ตอนน้ำเกิดจากเทือกเขาหิมาลัยและแยกเป็นสาขาอีกหลายสายเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของประเทศ ส่วนลุ่มน้ำสินธุ ตอนน้ำอยู่ในทิเบตไหลในแนวจากเหนือไปตะวันตกเฉียงใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตปากีสถาน แต่มีแม่น้ำสาขาหลายสายอยู่ในเขตอินเดีย 3) เขตพื้นที่ทะเลทราย (ทะเลทราย Thar) อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ เขตรัฐราชสถานต่อเนื่องปากีสถาน สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบต่ำสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 เมตร แห้งแล้ง มีภูเขาหินปูนกระจายทั่วไป และ 4) เขตพื้นที่คาบสมุทรตอนใต้เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งยื่นเข้าไปในมหาสมุทรอินเดียรายล้อมด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน ตอนกลางพื้นที่คาบสมุทรเป็นเขตที่สูงเรียกว่าที่ราบสูง Deccan (Deccan Plateau) มีเทือกเขา Ghats ขนาบอยู่ทั้งด้านตะวันออกและด้านตะวันตก ปลายเทือกเขา 2 เทือกนี้ไปบรรจบกันในทางตอนใต้ที่เทือกเขานิลคีรี (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ทางด้านภูมิอากาศมี 4 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ในช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม ฤดูฝน ในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม ช่วงลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูมรสุม ในช่วงเดือนกันยายน - พฤศจิกายน ช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและฤดูหนาว ในช่วงเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ อุณหภูมิแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและพื้นที่ ตอนเหนือมีอากาศหนาวเย็นกว่าทางใต้ เขตเทือกเขาสูงตอนเหนือมีหิมะปกคลุมยอดเขาเกือบทั้งปี (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

อินเดียมีอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญ คือ สิ่งทอ เคมีภัณฑ์ แปรรูปอาหาร เหล็ก โดยมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เคมีภัณฑ์ เม็ดพลาสติก อัญมณี และเครื่องประดับ ซึ่งเป็นการส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา จีน UAE สหราชอาณาจักร และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดิบ เครื่องจักร อัญมณี ปุ๋ย เคมีภัณฑ์ ซึ่งเป็นการนำเข้าจากประเทศจีน สหรัฐอเมริกา เยอรมนี สิงคโปร์ ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของอินเดีย คือ รูปี (Rupee) โดยอัตราแลกเปลี่ยน 1 รูปี ประมาณ 0.40 บาท ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

• ด้านการเมืองการปกครอง

อินเดียตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหราชอาณาจักรตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการเคลื่อนไหวต่อต้านอังกฤษมาโดยตลอด และการรณรงค์เรียกร้องเอกราชโดยสันติวิธีที่เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2463 นำโดยมหาตมะ คานธี และยาวาหะราล เนรูห์ จนประสบความสำเร็จและได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร เมื่อ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2490 และสถาปนาสาธารณรัฐอินเดียเมื่อ 26 มกราคม พ.ศ. 2493 (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

สาธารณรัฐอินเดียปกครองในระบอบประชาธิปไตย แบ่งอำนาจการปกครองเป็น 28 รัฐ และดินแดนสหภาพ (Union Territories) อีก 8 เขต แยกศาสนาออกจากการเมืองหรือรัฐฆราวาส (Secular State) โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำฝ่ายบริหาร โดยรูปแบบการปกครอง จะแบ่งออกเป็นอำนาจบริหารส่วนกลางและอำนาจบริหารระดับรัฐ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565; กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) อำนาจบริหารส่วนกลาง

รัฐบาลกลางดำเนินการเรื่องการป้องกันประเทศ การต่างประเทศ การรถไฟ การบิน และการคมนาคมอื่น ๆ ด้านการเงิน กฎหมายอาญา ฯลฯ

ฝ่ายบริหาร: ประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐ และเป็นหัวหน้าคณะผู้บริหาร (Head of Executives of the Union) ซึ่งประกอบด้วยรองประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐบาล โดยประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งทางอ้อมจากผู้แทนของทั้ง 2 สภา รวมทั้งสภานิติบัญญัติของแต่ละรัฐ ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี และสามารถลงสมัคร

รับเลือกตั้งเป็นวาระที่สองได้ ส่วนรองประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งทางอ้อมจากผู้แทนของทั้ง 2 สภา ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี และเป็นประธานราชยสภาโดยตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ที่มีอำนาจในการบริหารอย่างแท้จริง ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ได้รับการแต่งตั้งโดยตรงจากประธานาธิบดี เป็นหัวหน้าคณะรัฐมนตรี (Council of Ministers) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี โดยการเสนอแนะของนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยรัฐมนตรี (Ministers) รัฐมนตรีที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี (Ministers of State-Independent Charge) และรัฐมนตรีช่วยว่าการ (Ministers of State) คณะรัฐมนตรีรายงานโดยตรงต่อโลกสภา (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ: ฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วย 2 สภา คือ ราชยสภา (Rajya Sabha) หรือวุฒิสภา และโลกสภา (Lok Sabha) หรือสภาผู้แทนราษฎร การตรากฎหมายต่าง ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองสภา

รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ราชยสภามีสมาชิก 250 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 245 คน โดย 12 คน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีทุก ๆ 2 ปี และอีก 233 คน มาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยสมานิติบัญญัติแห่งรัฐ (Legislative Assembly) หรือวิชานสภาเป็นผู้เลือก ถือเป็นตัวแทนของรัฐและดินแดนสหภาพ โลกสภามีสมาชิก 545 คน โดย 543 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง (530 คน มาจากแต่ละรัฐ 13 คน มาจากดินแดนสหภาพ) และอีก 2 คน มาจากการคัดเลือกของประธานาธิบดีจากชุมชนชาวผิวขาว (Anglo-Community) ในประเทศ สมาชิกโลกสภามีวาระคราวละ 5 ปี เว้นแต่จะมีการยุบสภา (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ฝ่ายตุลาการ: อำนาจตุลาการเป็นอำนาจอิสระ ไม่ขึ้นกับฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ปกป้องและตีความรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา (Supreme Court) เป็นศาลสูงสุดของประเทศ ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา มีจำนวนไม่เกิน 25 คน แต่งตั้งโดยประธานาธิบดี ในระดับรัฐมีศาลสูง (High Court) ของตนเองเป็นศาลสูงสุดของแต่ละรัฐ รองลงมาเป็นศาลย่อย (Subordinate Courts) ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

(2) อำนาจบริหารระดับรัฐ

รัฐธรรมนูญอินเดียแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง (Government of India) และรัฐบาลแห่งรัฐ (State Government) อย่างชัดเจน รัฐบาลแห่งรัฐมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษากฎหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของรัฐ โดยโครงสร้างของฝ่ายบริหารในแต่ละรัฐ ประกอบด้วย ผู้ว่าการรัฐ (Governor) เป็นประมุขของรัฐ ได้รับการแต่งตั้งโดยตรงจากประธานาธิบดี (ตามข้อเสนอแนะของพรรคการเมืองที่เป็นพรรครัฐบาล) มีอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งถอดถอนมุขมนตรีและคณะรัฐมนตรีประจำรัฐ แต่งตั้งอัยการประจำรัฐ เรียกประชุมและยุบสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ ให้ความเห็นชอบและยับยั้งร่างกฎหมายของรัฐ มีอำนาจลดโทษและให้อภัยโทษ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

รัฐบาลแห่งรัฐ (State Government) ประกอบด้วยมุขมนตรี (Chief Minister) เป็นหัวหน้าและเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารภายในรัฐ และคณะรัฐมนตรีประจำรัฐ (State Ministers) ทั้งนี้ รัฐบาลแห่งรัฐจะมาจากพรรคการเมืองที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งภายในรัฐ หรือได้รับการแต่งตั้งจากสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

• ด้านเศรษฐกิจ

อินเดียเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ต่ำ ประชากรกว่าร้อยละ 60 ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาความยากจนและการว่างงานเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากการปิดประเทศและดำเนินนโยบายปกป้องอุตสาหกรรมภายในมานาน อย่างไรก็ตาม อินเดียได้เริ่มเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยเริ่มเปิดตลาดภายในประเทศมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจอินเดียขยายตัวเป็นลำดับ และเศรษฐกิจอินเดียมีแนวโน้มขยายตัวจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจซึ่งส่งผลให้มีการลงทุนจากต่างชาติในกิจการไฟฟ้า พลังงาน และอุตสาหกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเปิดเสรีโทรคมนาคมและการสื่อสาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของอินเดียดีขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน อินเดียอยู่ในสถานะตลาดใหม่ที่มีความสนใจอย่างยิ่งจากนานาชาติ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565; สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ในปี พ.ศ. 2561 อินเดียประกาศแนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิด “New India” เพื่อให้สอดคล้องกับการที่อินเดียกำลังก้าวสู่ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจมูลค่า 5 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ภายในปี พ.ศ. 2568 จะมีจำนวนประชากรอายุ 15 - 34 ปี มากถึง 480 ล้านคน โดยการเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดจากนโยบายสำคัญ ๆ ดังนี้ (สถานกงสุลใหญ่ไทย ณ เมืองเจนไน, 2563)

- นโยบาย Digital India พัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน หน่วยงานราชการ และเตรียมพร้อมประชาชนสู่สังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร และมุ่งสร้างผู้ใช้อินเทอร์เน็ตให้เพิ่มขึ้นเป็น 1.2 พันล้านคน

- นโยบาย Skills India สร้างแรงงานมีฝีมือจำนวน 19 ล้านคน

- นโยบาย Startups India สร้างระบบนิเวศสำหรับวิสาหกิจเริ่มต้นหรือ ธุรกิจสตาร์ทอัพ (Startups)

- นโยบาย Jan Dhan Yojana เพิ่มบัญชีธนาคาร 300 ล้านบัญชี

- นโยบาย Smart Cities มุ่งพัฒนาเมืองอัจฉริยะกว่า 100 เมือง ที่มีระบบปกครองท้องถิ่นที่ดี มีระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบการขนส่งที่ดี ตลอดจนมีที่พักอาศัยที่เหมาะสมและมีระบบกำจัดสิ่งสกปรก และขยะมูลฝอยที่ทันสมัย

- นโยบาย Clean India ส่งเสริมการรักษาความสะอาดและการสร้างห้องสุขา แก่ครัวเรือนและหมู่บ้านทั่วอินเดีย

- นโยบาย Make in India ยกกระดับประเทศสู่ศูนย์กลางการผลิตของโลก มุ่งเน้นส่งเสริมอุตสาหกรรม 25 สาขา ได้แก่ ยานยนต์ชิ้นส่วนยานยนต์อากาศยาน เทคโนโลยีเคมีชีวภาพ การก่อสร้าง อุตสาหกรรมป้องกันประเทศ เครื่องจักร ระบบอิเล็กทรอนิกส์การแปรรูปอาหาร IT และ Business Process Management (BPM) เครื่องหนัง สื่อและอุตสาหกรรมบันเทิง เหมืองแร่ น้ำมันและก๊าซ ยารักษาโรค ท่าเรือ รถไฟ พลังงานหมุนเวียน ถนน อวกาศ สิ่งทอและเสื้อผ้า ไฟฟ้า ระบบพลังงานความร้อน การท่องเที่ยวและการบริการ และสุขภาพโดยมีการดำเนินโครงการต่าง ๆ ควบคู่ไป เช่น โครงการอำนวยความสะดวกด้านการประกอบธุรกิจ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พลังงานทดแทน ระบบโลจิสติกส์ และระเบียบอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ปัจจุบัน เศรษฐกิจอินเดียมีแนวโน้มขยายตัว และเป็น 1 ใน 3 ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลกภายใน 10 - 15 ปี เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของอินเดียในปัจจุบันเป็นวัยแรงงานที่มีทักษะ อีกทั้งรัฐบาลอินเดียยังเร่งปฏิรูปเศรษฐกิจให้เอื้อต่อการลงทุน สร้างงาน สร้างรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปกฎหมายการเงินและการธนาคาร กฎหมายจ้างงาน กฎหมายที่ดิน กฎหมายการเกษตร พร้อมกับเร่งดำเนินโครงการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานของประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น พัฒนาถนนสายสำคัญทั่วประเทศ ปรับปรุงเส้นทางรถไฟและระบบขนส่งมวลชน ขยายเครือข่ายโทรศัพท์ ไฟฟ้า ประปา ก่อสร้างท่าเรือและท่าอากาศยานเพิ่มเติมการขยายฐานภาษี และการพัฒนาในส่วนภูมิภาคและภาคการเกษตร นอกจากนี้ การลงทุนทั้งในอุตสาหกรรม การค้า และบริการ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในอินเดีย ส่งผลให้บริษัทต่างประเทศเริ่มสนใจเข้ามาลงทุนในอินเดีย โดยเฉพาะธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เนื่องจากอินเดียมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพด้านวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิศวกรรมเป็นจำนวนมาก และมีความได้เปรียบทางด้านภาษาโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีค่าจ้างแรงงานที่ถูก ทำให้บริษัทต่างชาติสนใจมาตั้งฐานการผลิตที่อินเดียอย่างกว้างขวางในขณะเดียวกัน อินเดียยังมีธุรกิจเกิดใหม่ที่มีมูลค่าสูงกว่า 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐกว่า 21 ราย ซึ่งมากเป็นอันดับ 4 ของโลก (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565; สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

● ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมอินเดียที่ปรากฏอย่างเป็นระบบดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ ผลผลิตทางความคิดของปราชญ์อินเดียตั้งแต่สมัยโบราณ แหล่งความคิดที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดก็คือ คัมภีร์ทางศาสนา ซึ่งคัมภีร์ทางศาสนาที่สำคัญที่มีชื่อเสียงอันถือได้ว่าเป็นแหล่งบันทึกวิถีชีวิตระบบสังคมของอินเดีย (โดยเฉพาะสังคมฮินดู) ได้แก่ คัมภีร์พระเวท คัมภีร์ปุราณะ สูตรต่าง ๆ มหาภารตรามายณะ และมหาภารตายุทธ รวมถึงคัมภีร์ภควัทคีตา คัมภีร์เหล่านี้เป็นแหล่งความคิดทางสังคมของอินเดีย (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.) โดยเฉพาะการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของระบบจตุรวรรณะหรือวรรณะทั้ง 4 คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร ส่วนคนที่อยู่นอกระบบวรรณะ คือ จันทาล ซึ่งพัฒนามาจากคัมภีร์พระเวท และสืบทอดกันมายาวนานนับแต่การเข้ามาของอารยัน ตั้งอยู่บนฐานของสารัตถะหรือความเชื่อที่ว่าในตัวเราแต่ละคนนั้นมีสารัตถะแห่งวรรณะหรือสีของเราอยู่

เราจะต้องซื้อตรงและซื้อสัตย์ต่อความเป็นของเราหรือวาระที่เราสังกัด และประพฤติตามหลักแห่งวาระนั้น ๆ และเนื่องจากวาระเป็นคุณลักษณะที่ถ่ายทอดกันตามกรรมพันธุ์หรือชาติกำเนิด จึงเป็นการยากที่จะเลื่อนชั้นวาระ (สมหวัง แก้วสุฟอง, 2561)

อย่างไรก็ตาม ในห้วงเวลาที่ผ่านมาจากปฏิบัติการต่อต้านระบบวาระของตัวแทนฮินดู คือ มหาตมะ คานธี และฝ่ายตัวแทนของแนวคิดแบบพุทธ คือ ดร. บี. อาร์. อัมเบดการ์ ในสังคมอินเดียสมัยใหม่ จนนำไปสู่การบัญญัติมาตราในรัฐธรรมนูญอินเดียที่เป็นการให้การรับประกันว่า ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันภายใต้รัฐธรรมนูญ เช่น มาตรา 15 (1) รัฐจะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้คนบนพื้นฐานของศาสนา ชาติพันธุ์ วาระ เพศ หรือสถานที่เกิด มาตรา 17 ที่บัญญัติ “การยกเลิกการปฏิบัติต่อคนนอกวาระ” เป็นต้น (สมหวัง แก้วสุฟอง, 2561) ในปัจจุบัน ชาวอินเดียมีลำดับชนชั้นทั้งทางสังคมและวาระ ได้แก่ 1) พราหมณ์ (Brahmin) 2) กษัตริย์ (Kshatriya) 3) แพศย์ (Vaishya) 4) ศูทร (Sudras) 5) Dalit (ทลิต หรือ ดลิต) หรือ Harijan มีวาระย่อยอีก 2,200 วาระ (สุรัตน์ โหราชัยกุล และ ญัฐ วัชรศิรินทร์, 2563)

● ด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอินเดียยึดหลักความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติและความมั่นคง การพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน สันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค รัฐบาลยึดมั่นที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศมหาอำนาจและมิตรประเทศในโลกกำลังพัฒนา เนื่องจากตระหนักดีว่าศตวรรษที่ 21 (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543) เป็นศตวรรษแห่งเอเชีย โดยอินเดียก็จะมียุทธศาสตร์สำคัญในช่วงเวลานี้ด้วย ทั้งนี้ ในปัจจุบัน อินเดียยังคงดำเนินนโยบายต่างประเทศตามทิศทางเดิม โดยให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นลำดับแรกตามนโยบาย Neighborhood Diplomacy (เนปาล ภูฏาน บังกลาเทศ โดยเฉพาะปากีสถาน) การให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ ยุโรป เอเชียตะวันออก และอาเซียน ตามนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ตลอดจนการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศที่เป็นพันธมิตรดั้งเดิม และมีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ เช่น รัสเซียและตะวันออกกลาง การส่งเสริมความร่วมมือกับมิตรประเทศใหม่ๆ เช่น แอฟริกา ลาตินอเมริกา และแคริบเบียน (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมา อินเดียถูกจับตามองจากมหาอำนาจในภูมิภาคและมหาอำนาจของโลก เนื่องจากมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในการนำประเทศไปสู่การเป็นมหาอำนาจของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมีจุดยืนการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นของตนเอง ส่งเสริมค่านิยม Multilateralism และ Multi-polar World มีบทบาทสำคัญในกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement - NAM) กลุ่ม G77 และกลุ่มประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (Brazil, Russia, India and China - BRIC countries) นอกจากนี้ ยังเป็นตัวแทนของประเทศกำลังพัฒนาที่มีบทบาทแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations - UN) กลุ่ม G8 กลุ่ม G20 เป็นต้น รวมทั้งรณรงค์เพื่อการเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council - UNSC) ทั้งนี้ ปัจจัยเด่นที่สนับสนุนการเป็นมหาอำนาจของอินเดีย คือ การมีประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลกและมีความเข้มแข็ง มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และเป็นกระบอกเสียงให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาในหลายโอกาส ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ จึงเร่งกระชับหรือรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับอินเดีย เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในบริบทปัจจุบัน (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับไทยนั้น ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับอินเดีย เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2490 โดยความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอินเดียมีความราบรื่นและใกล้ชิด ไม่มีประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน ไทยดำเนินนโยบายมุ่งตะวันตก (Look West Policy) ซึ่งให้ความสำคัญกับอินเดีย ในฐานะมหาอำนาจและเป็นตลาดการค้าที่มีศักยภาพมากที่สุดในเอเชียใต้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายมุ่งตะวันออก (Look East Policy) ของอินเดียที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้/เอเชียตะวันออก (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565) อีกทั้งยังมีจุดเด่นคือ ความสัมพันธ์ทางศาสนาและวัฒนธรรม ความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมในด้านการทหารและความมั่นคง เช่น การลาดตระเวนร่วมทางเรือและกลไกคณะทำงานร่วมด้านความมั่นคง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น การจัดทำ FTA โดยมีสินค้าเร่งลดภาษี 83 รายการที่มีผลบังคับใช้แล้ว (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

นอกจากนี้ ไทยและอินเดียได้ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างไทยและอินเดียกับอาเซียนแบบรอบด้าน ทั้งทางบก เรือ และอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างถนนสามฝ่าย ไทย-เมียนมา-อินเดีย และการเชื่อมโยงอินเดียกับท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองทวายในอนาคต นอกจากนี้ อินเดียได้ขอให้ไทยสนับสนุนอินเดียในการรณรงค์เป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งไทยเห็นด้วยในหลักการกับอินเดีย โดยเฉพาะในประเด็นการปฏิรูปและขยายจำนวนสมาชิกภาพของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เนื่องจากไทยเห็นว่าอินเดียเป็นประเทศในเอเชียที่มีศักยภาพและไทยสนับสนุนให้เอเชียมีเสียงและตัวแทนในคณะมนตรีฯ มากขึ้น (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา, 2565)

ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออินเดียในปัจจุบัน ปรากฏในการประชุม Voice of the South Summit ภายใต้หัวข้อหลัก “เสียงของประเทศกำลังพัฒนา สู่การพัฒนาที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Voice of South: For Human-centric Development)” โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เข้าร่วมผ่านระบบการประชุมทางไกลตามคำเชิญของนายเรนทร โมที นายกรัฐมนตรีอินเดีย เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2566 โดยนายกรัฐมนตรีของไทยได้เสนอ 3 แนวคิดให้อินเดีย ในฐานะประธาน G20 เป็นกระบอกเสียงให้ผลักดันระบบเศรษฐกิจโลกไปสู่ “ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง” มีความยั่งยืน และครอบคลุมยิ่งขึ้น ดังนี้ (ไทยรัฐ, 2566)

(1) ต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมที่ช่วยให้สามารถรับมือกับวิกฤติโลก 3 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 2) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และ 3) มลภาวะ เพื่อผลักดันให้การเติบโตหลังวิกฤติโควิด-19 มุ่งสู่ความสมดุลมากยิ่งขึ้นในทุกมิติ โดยแนวคิดพื้นฐาน BCG ของไทยและแนวคิด “วิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” ของอินเดียล้วนมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมการใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ตลอดจนการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบมากขึ้น และยึดหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ไทยเรียกร้องให้ประเทศกำลังพัฒนาสานต่อผลสำเร็จจากการประชุม COP 27 ซึ่งถือเป็นการประชุม COP ที่ประเทศกำลังพัฒนามีบทบาทนำ และย้ำความจำเป็นในการระดมทุนเพิ่มเติมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการลงทุนเพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำในราคาที่เหมาะสม (ไทยรัฐ, 2566)

(2) ไทยเล็งเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการร่วมมือกันที่จะผลักดันให้กระบวนการพัฒนาไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน นายกรัฐมนตรียืนยันสนับสนุนการระดมทุนเพื่อรองรับระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม สร้างระบบอาหารที่ยั่งยืน และขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านพลังงานอย่างเป็นธรรม ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ไทยชื่นชมบทบาทอินเดียในเรื่องดังกล่าว และพร้อมแบ่งปันแนวปฏิบัติอันเป็นเลิศ และวิธีแก้ปัญหามาใหม่ ๆ ผ่านกรอบความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคีเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพการวิจัยทางการแพทย์ และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการเตรียมการรับมือกับโรคระบาดอุบัติใหม่ (ไทยรัฐ, 2566)

(3) เสริมสร้างความยืดหยุ่นเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอนและวิกฤตต่าง ๆ ในอนาคต โดยเฉพาะวิกฤติด้านอาหาร พลังงาน และภัย ความผันผวนในราคาตลาดส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนหลายล้านครัวเรือน ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องยกระดับความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน จัดการภาวะวิกฤต และ G20 ควรพัฒนากลไกระดับโลก เพื่อช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเข้าถึงอาหาร พลังงาน และปุ๋ยในราคาที่เหมาะสม นอกจากนี้ ไทยในฐานะประธานบิมสเทค ปี พ.ศ. 2566 ยินดีร่วมมือกับอินเดียเพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเดินเรือ พลังงาน และดิจิทัลในภูมิภาคอ่าวเบงกอลให้มากยิ่งขึ้น (ไทยรัฐ, 2566)

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างไทยกับอินเดีย พบว่า อินเดียถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยโดยเป็นอันดับที่ 1 ในเอเชียใต้ด้านการค้า ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวมไทย-อินเดีย จำนวน 615,636.91 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 29.41 เมื่อพิจารณาด้านการส่งออกสินค้าจากไทยไปอินเดีย จำนวน 364,216.40 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 8 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ เม็ดพลาสติก ไขมันและน้ำมันจากพืชและสัตว์ เคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และอัญมณีและเครื่องประดับ ส่วนการนำเข้าสินค้าจากอินเดียมาไทย จำนวน 251,420.51 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 12 ของการนำเข้าสินค้าของไทย ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ เครื่องเพชรพลอยและอัญมณี เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ สินแร่โลหะอื่น ๆ เคมีภัณฑ์ และพืชและผลิตภัณฑ์จากพืช (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566)

นอกจากนี้ ทางด้านการท่องเที่ยว พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากอินเดียที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 997,913 คน จากเดิมปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 6,544 คน คิดเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15,149.28 (กระทรวงการท่องเที่ยว

และกีฬา, 2566) อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสูงผิดปกติ นั่นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวอินเดียที่เข้ามาในไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

3.2.4 สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)

● ข้อมูลทั่วไป

เมียนมาตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ 676,578 ตารางกิโลเมตร ระยะทางจากด้านเหนือสุด-ใต้สุดรวม 2,051 กิโลเมตร และตะวันออก-ตะวันตกรวม 936 กิโลเมตร ชายฝั่งทะเลยาว 1,930 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับจีน 2,129 กิโลเมตร ทิศใต้ ติดกับทะเลอันดามัน ทิศตะวันออก ติดกับลาว 238 กิโลเมตร และไทย 2,416 กิโลเมตร และทิศตะวันตก ติดกับอินเดีย 1,468 กิโลเมตรและบังกลาเทศ 271 กิโลเมตร (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) เมืองหลวง คือ กรุงเนปยีดอ (Naypyidaw) และมีประชากรจำนวน 54,179,306 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.4 แผนที่ประเทศเมียนมา
ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ, 2565

ประชากรของเมียนมา ประกอบด้วย 135 ชชาติพันธุ์ แบ่งเป็นพม่า ร้อยละ 68 ไทยใหญ่ ร้อยละ 9 กะเหรี่ยง ร้อยละ 7 ยะไข่ ร้อยละ 4 จีน ร้อยละ 3 อินเดีย ร้อยละ 2 มอญ ร้อยละ 2 และอื่น ๆ ร้อยละ 5 ประชากรนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ร้อยละ 87.9 คริสต์ ร้อยละ 6.2 อิสลาม ร้อยละ 4.3 นับถือภูตผีวิญญาณเทวดา ร้อยละ 0.8 ฮินดู ร้อยละ 0.5 และอื่น ๆ ร้อยละ 0.2 และไม่นับถือศาสนา ร้อยละ 0.1 (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ ภาษาราชการของเมียนมา คือ ภาษาพม่า (Burmese) สำหรับภาษาอื่นที่ใช้กัน อย่างแพร่หลาย ได้แก่ ภาษาไทใหญ่ ภาษากะเหรี่ยง ภาษาม้ง ภาษาว้า ภาษาอารากัน ภาษาที่นิยมใช้ในการติดต่อธุรกิจ คือ ภาษาพม่าและภาษาอังกฤษ (กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

ภูมิประเทศของเมียนมา อาจแบ่งเป็น 2 เขตใหญ่ ๆ คือ เมียนมาตอนบน (Upper Myanmar) และเมียนมาตอนล่าง (Lower Myanmar) ในแต่ละ 2 เขตใหญ่นี้มีการแบ่งออกเป็น 2 เขตย่อย ดังนี้ 1) เมียนมาตอนบน (Upper Myanmar) แบ่งออกเป็น 2 เขต ได้แก่ เขตเทือกเขา เป็นบริเวณทิวเขาทางภาคเหนือและที่ราบสูงฉาน ซึ่งจะประกอบไปด้วย ภูเขาสูงมากมาย มีพื้นที่กว้างขวางแต่มีคนอาศัยอยู่น้อย ได้แก่ รัฐฉาน รัฐกะฉิ่น และรัฐชิน และเขตส่วนกลางเป็นพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ อยู่ในเขตแห้งแล้ง (dry zone) ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดี (Ayeyawady) ที่ราบลุ่มแม่น้ำสะโตง (Shittaung) และที่ราบลุ่มแม่น้ำชินวิน (Chinwin) ได้แก่ เขตสะกาย เขตมะเกว เขตมณฑลเยล รัฐกะยา เขตปะโก และรัฐกะเหรี่ยง 2) เมียนมาตอนล่าง (Lower Myanmar) แบ่งออกเป็น 2 เขต ได้แก่ เขตลุ่มปากแม่น้ำ เป็นพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำอิรวดี ใช้สำหรับการทำนาปลูกข้าว และถือว่าเป็นพื้นที่ที่ผลิตข้าวได้มากที่สุดของเมียนมา ได้แก่ เขตอิรวดี และเขตย่างกุ้ง และเขตชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่เขตชายฝั่งทะเลและเขตที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ ในการทำการประมง ได้แก่ รัฐยะไข่ รัฐมอญ และเขตตะนาวศรี (กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

ทางด้านภูมิอากาศ เมียนมาอยู่ในภูมิอากาศเขตร้อนแบบมีมรสุม บริเวณเขตชายฝั่ง ทะเลและลุ่มปากแม่น้ำ มีฝนตกชุก เขตส่วนกลางอากาศร้อนและแห้งแล้ง เขตเทือกเขา มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง เมียนมามี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนจัดมากโดยเฉพาะเขตส่วนกลาง ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนตุลาคม ฝนจะเริ่มตกประมาณปลายเดือนพฤษภาคม และ จะตกชุกมากเมื่อมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวเบงกอล และฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่

เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวจัดในเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ เมียนมามีภูมิประเทศ แผ่นดินไหวและพายุไซโคลน ทำให้เกิดน้ำท่วมและแผ่นดินถล่มในช่วงฤดูฝน (มิถุนายน - กันยายน) และจะเผชิญภัยจากความแห้งแล้งเป็นครั้งคราว (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กองส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ, ม.ป.ป.)

เมียนมามีอุตสาหกรรมหลัก คือ เกษตร สิ่งทอ อัญมณี และมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ สินค้าเกษตรและปศุสัตว์ สิ่งทอ โดยส่งออกไปยังประเทศไทย จีน อินเดีย และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องจักรกล สินค้ารถยนต์และชิ้นส่วน น้ำมันสำเร็จรูป โดยเป็นการนำเข้าจากประเทศจีน ไทย สิงคโปร์ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2562) ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของเมียนมา คือ เมียนมาจ๊าด/จ๊าด (Myanmar Kyat: MMK) โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนประมาณ 1 จ๊าด ประมาณ 0.017 บาท ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

● ด้านการเมืองการปกครอง

เมียนมา เดิมชื่อว่าพม่า (Burma) จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2532 เมียนมาได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็นเมียนมา (Myanmar) เพื่อสื่อความหมายถึงความเป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกเชื้อชาติ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะชนชาติพม่าเพียงอย่างเดียว ทั้งยังสะท้อนนโยบายสมานฉันท์และการสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นภายในประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) เมียนมามีการปกครองแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้า ฝ่ายบริหาร ซึ่งมาจากการสรรหาของสมาชิกรัฐสภา แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 รัฐ (State) 7 ภาค (Region) และ 1 เขตสหภาพ (เมืองหลวงเนปยีดอ ขึ้นตรงต่อประธานาธิบดี) และแบ่งการบริหารเป็นรัฐบาล 2 ระดับ คือ รัฐบาลระดับสหภาพ มี 24 กระทรวง และรัฐบาลท้องถิ่นประจำภาค/รัฐ โดยจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีประจำภาค/รัฐให้กับพรรคการเมืองชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ โครงสร้างอำนาจตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2551 แบ่งสรรอำนาจเป็น 3 ส่วนสำคัญ คือ 1) ประธานาธิบดี ซึ่งเป็นประมุขของรัฐและมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ 2) ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ปัจจุบัน คือ พลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่) มีอำนาจสั่งการสูงสุดในกองทัพและควบคุมกระทรวงด้านความมั่นคง 3 กระทรวง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกระทรวงกิจการชายแดน และ

3) สภาความมั่นคงและการป้องกันแห่งชาติ (National Defence and Security Council: NDSC) ซึ่งเป็นเวทีหารือประเด็นความมั่นคงและเป็นกลไกถ่วงดุลอำนาจระหว่างรัฐบาลกับกองทัพ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2505 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ประเทศเมียนมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพเป็นส่วนใหญ่ คู่ขนานกันกับการที่ นางออง ซาน ซูจี ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการเรียกร้องประชาธิปไตยในเมียนมา (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ม.ป.ป.) โดยเมียนมาจัดการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 โดยพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy: NLD) ของออง ซาน ซูจีชนะการเลือกตั้งเป็นสมัยที่สอง (ครั้งแรกเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558) อย่างไรก็ตาม แม้เมียนมาจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเผด็จการทหารเป็นประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลพลเรือน แต่กองทัพเมียนมายังมีบทบาททางการเมืองสูง ขณะที่รัฐบาลพรรค NLD พยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดอำนาจของกองทัพ ทำให้กองทัพเมียนมานำโดย พลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เข้าควบคุมอำนาจจากพรรค NLD เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 และตั้งสภาบริหารแห่งรัฐ (State Administration Council - SAC) ขึ้นมาเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารประเทศ โดยมีพลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่เป็นประธาน SAC และพลเอกรองอาวุโส โซวิน รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นรองประธาน SAC (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

พลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และประธาน SAC ให้คำมั่นว่าจะจัดการเลือกตั้งใหม่และยกเลิกการบังคับใช้สถานการณ์ฉุกเฉินภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 (2 ปี 6 เดือน นับจากการยึดอำนาจเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) โดยย้ำถึงการเลือกตั้งแบบหลายพรรคการเมือง (multi-party election) และการสร้างชาติภายใต้ระบอบประชาธิปไตยและการเป็นสหพันธรัฐ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายบริหาร: ประธานาธิบดีเป็นหัวหน้ารัฐบาล มาจากการสรรหาและเลือกตั้งของสมาชิกรัฐสภา มีวาระ 5 ปี มีอำนาจควบคุมฝ่ายบริหารทั้งหมด แต่งตั้งบุคคลขึ้นเป็นรัฐมนตรี ยกเว้นกระทรวงด้านความมั่นคง 3 กระทรวง ที่มาจากการแต่งตั้งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกิจการชายแดน และกระทรวงกลาโหม) ปัจจุบันเมียนมาไม่มีประธานาธิบดี แต่มีพลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และประธาน SAC ทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรี (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

SAC ออกประกาศเมื่อ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ปฏิรูประบบราชการ โดยแต่งตั้ง พลเอกอาวุโส มิน อ่อง ไหล่ เป็นนายกรัฐมนตรี และพลเอกรองอาวุโส โซวิน เป็นรองนายกรัฐมนตรี พร้อมกับแยก 3 กระทรวงออกเป็น 6 กระทรวง ได้แก่ 1) แยกสำนักรัฐบาลสหภาพ ออกเป็น 2 สำนัก คือ สำนักรัฐบาลสหภาพ (1) และ สำนักรัฐบาลสหภาพ (2) 2) แยกกระทรวงแรงงาน การตรวจคนเข้าเมือง และประชากร ออกเป็น 2 กระทรวง คือ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงการตรวจคนเข้าเมืองและประชากร และ 3) แยกกระทรวงสาธารณสุขและการกีฬา ออกเป็น 2 กระทรวง คือ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการกีฬาและเยาวชน อนึ่ง ก่อนหน้านี้ รัฐบาล SAC พยายามกระชับอำนาจที่เคยถูกกระจายออกไป เมื่อสมัยรัฐบาลพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) กลับเข้าสู่กองทัพ ด้วยการโยกย้ายกรมบริหารทั่วไป (GAD/ คล้ายกับกรมการปกครอง) ให้กลับเข้ามาอยู่ภายใต้ การดูแลของกระทรวงมหาดไทยดั้งเดิม (ในสภาวะปกติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถูกเสนอชื่อ และแต่งตั้งโดยผู้บัญชาการทหารสูงสุด) (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ: มีวาระ 5 ปี และมี 2 ระดับ คือ 1) รัฐสภาสหภาพ ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี 440 คน มาจากการเลือกตั้ง 330 คน และจากการคัดเลือกของกองทัพ 110 คน) และวุฒิสภา (สมาชิกวุฒิสภามี 224 คน มาจากการเลือกตั้ง 168 คน และจากการคัดเลือกของกองทัพ 56 คน) และ 2) สภาท้องถิ่น ประจำภาค/รัฐ ทั้งนี้ ผู้แทนที่ได้รับการแต่งตั้งจากกองทัพคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 25 ของสภาทั้ง 2 ระดับ ปัจจุบันเมียนมาไม่มีสมาชิกรัฐสภา (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายตุลาการ: ประกอบด้วย ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศ ศาลสูง ประจำภาค/รัฐ ศาลสูงประจำเขตปกครองตนเอง ศาลประจำเมือง ศาลประจำอำเภอ และ ศาลอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ คือ ศาลทหาร และ ศาลรัฐธรรมนูญ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

• ด้านเศรษฐกิจ

เมียนมามุ่งปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเมือง โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การหลุดพ้นจากการเป็นประเทศด้อยพัฒนา เพื่อมุ่งสู่ประเทศที่มีรายได้ปานกลางภายในปี พ.ศ. 2574 เน้นเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน กระตุ้นการลงทุนจากต่างประเทศในโครงการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และปรับปรุงกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจ โดยวางแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ กระจาย

ทรัพยากรอย่างทั่วถึง สนับสนุนการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้ภาคเอกชนเข้าถึงแหล่งเงินทุน สร้างความโปร่งใส และสร้างเสถียรภาพในระบบการเงิน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ท่าเรือ และสิ่งปลูกสร้างด้านพลังงาน สร้างงานภายในประเทศ พัฒนาภาคเอกชน ปฏิรูป รัฐวิสาหกิจ พัฒนาภาคการเกษตร ปศุสัตว์ และอุตสาหกรรม แปรรูปเพื่อการส่งออก สนับสนุนกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและย่อม และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

เมียนมามีทรัพยากรสมบูรณ์ เป็นแหล่งวัตถุดิบ ตลาดการค้า แรงงาน และ แหล่งลงทุนสำคัญของไทย โดยเฉพาะด้านพลังงาน (ก๊าซและไฟฟ้าพลังน้ำ) เป็นทางเชื่อมสู่ จีนและอินเดีย เชื่อมทะเลอันดามันกับทะเลจีนใต้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจเมียนมาถดถอยอย่างมากจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และถูกซ้ำเติมจากความวุ่นวายทางการเมืองจากเหตุการณ์ยึดอำนาจของกองทัพ (เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564) โดยธนาคารโลก (World Bank - WB) คาดการณ์เศรษฐกิจเมียนมา ในปี พ.ศ. 2564 จะชะลอตัวลงร้อยละ 18 ซึ่งส่งผลต่อสภาพคล่องของภาคการธนาคาร ค่าเงินจ๊าด ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ อ่อนค่าลงประมาณร้อยละ 23 เศรษฐกิจเมียนมา มีขนาดเล็กลงร้อยละ 30 ขณะที่สัดส่วนของประชากรยากจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่า ภายในต้นปี พ.ศ. 2565 รวมถึงนักลงทุนต่างชาติระงับหรือถอนการลงทุนออกจากเมียนมา หลายราย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

● ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนเมียนมาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ อิสลาม และฮินดู มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในเรื่องจริยธรรม การนับถือศาสนา และการปฏิบัติตามประเพณีที่ได้รับ การสืบทอดต่อกันมา (กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมา

ไทยกับเมียนมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เมื่อ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2491 เมียนมาเป็นเพื่อนบ้านสำคัญที่มีพรมแดนติดกับไทยยาวที่สุด (2,401 กิโลเมตร) มีผลประโยชน์ร่วมกันในทุกมิติ แต่ก็ประสบปัญหาร่วมกันหลายประการ เช่น ยาเสพติด แรงงานผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ โรคระบาด ความมั่นคงชายแดน ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประเด็นด้านเขตแดน ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขร่วมกัน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมาอยู่ในระดับดี และใกล้ชิดกันทั้งในระดับรัฐบาล กองทัพ และประชาชน โดยไทยดำเนินนโยบายที่เป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่เมียนมา เช่น ด้านการพัฒนา การอำนวยความสะดวกในกระบวนการสันติภาพ และ ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยเฉพาะในช่วงที่เมียนมาประสบภัยพิบัติ ขณะที่เมียนมา ให้ความสำคัญอย่างมากกับการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านรวมถึงไทย โดยทั้งสองประเทศต่างยึดถือนโยบายไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมามีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ทางด้านการค้า ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวมไทย-เมียนมา จำนวน 286,423.10 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 26.64 เมื่อพิจารณาทางด้านการส่งออกสินค้าจากไทยไปเมียนมา จำนวน 162,548.45 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 17 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องดื่ม เคมีภัณฑ์ สิ่งทอ และเม็ดพลาสติก ส่วนการนำเข้าสินค้าจากเมียนมาไปไทย จำนวน 123,874.65 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 20 ของการนำเข้าสินค้าของไทย ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช เนื้อสัตว์สำหรับการบริโภค สัตว์มีชีวิตไม่ได้ทำพันธุ์ และสินแร่โลหะอื่น ๆ (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566)

นอกจากนี้ ทางด้านการท่องเที่ยวพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากเมียนมาที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 193,778 คน จากเดิมปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 7,256 คน คิดเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 2,570.59 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสูงผิดปกตินั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาที่เข้ามาในไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

ไม่เพียงเท่านั้น ไทยกับเมียนมามีความร่วมมือทางด้านแรงงาน จากการที่นางออง ซาน ซู จี ที่ปรึกษาแห่งรัฐของเมียนมาเดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 - 25 มิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยมีการหารือความร่วมมือด้านแรงงานระหว่างรัฐบาลไทย - เมียนมา ทั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายได้มีการหารือกันอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อความผาสุกและ

อยู่ดีกินดีของประชาชนทั้งสองประเทศ ผลการหารือมีประเด็นหลักที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะ การคุ้มครองแรงงานเมียนมาในประเทศไทย ซึ่งไทยให้การดูแลสิทธิแรงงานตามกฎหมาย มีระบบการร้องทุกข์ออนไลน์ผ่านสายด่วนกระทรวงแรงงาน 1694 มีล้ามนเมียนมาบริการ ทั้งจัดให้มีการเปิดศูนย์แรกรับและส่งกลับที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมทั้งริเริ่มจัดตั้ง ศูนย์บริการช่วยเหลือในจังหวัดที่มีแรงงานเมียนมาจำนวนมาก รวมถึงการที่เมียนมาจะให้การ ดูแลนักธุรกิจไทยที่ไปลงทุนในเมียนมาอย่างดียิ่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564)

ในการนี้ ไทยกับเมียนมาได้ลงนามความร่วมมือ 2 ฉบับ ได้แก่ 1) บันทึกความเข้าใจ ว่าด้วยความร่วมมือด้านแรงงาน ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ทั้งสองฝ่ายยอมรับหลักการของความเท่าเทียมและผลประโยชน์ร่วมกัน ให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล เพื่อป้องกันการจ้างงานผิดกฎหมายและการค้ามนุษย์ และร่วมกันสนับสนุนความร่วมมือทางวิชาการ และ 2) บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงาน ซึ่งมีจุดเน้นเพื่อป้องกันและปราบปราม การข้ามแดนผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์เพื่อการจ้างงานโดยครอบคลุมทั้งกระบวนการส่ง และรับ การคุ้มครอง สัญญาจ้าง การรับรองเอกสาร การอบรมและการให้ความรู้แรงงาน ก่อนการเดินทาง การตรวจลงตราอนุญาตทำงาน การบริการสุขภาพ การส่งกลับประเทศต้นทาง การระงับข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และประการสำคัญคือ เมียนมาจะต้อง จัดให้มีการอบรมก่อนการเดินทางให้กับคนงาน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายด้วย โดยการลงนาม ทั้งสองฉบับ นอกจากแสดงถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างกันแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ และการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานให้เป็นไปตามหลักสากล และมีความรับผิดชอบ ร่วมกัน พร้อม ๆ กับการเดินไปด้วยกันอย่างมั่นคง เพื่อความผาสุกและความมั่งคั่งของ ประชาชนทั้งสองประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564)

3.2.5 เนปาล (Nepal)

• ข้อมูลทั่วไป

เนปาลตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ มีพื้นที่ 147,181 ตารางกิโลเมตร โดยตั้งอยู่บน ที่ราบสูงทางทิศใต้ของเทือกเขาหิมาลัย ไม่มีทางออกทะเล ทิศเหนือติดกับทิเบตและจีน 1,389 กิโลเมตร ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ติดกับอินเดีย 1,770 ตารางกิโลเมตร (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) เมืองหลวง คือ กาฐมาณฑุ (Kathmandu) และมีประชากร จำนวน 30,547,580 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.5 แผนที่ประเทศเนปาล
ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ, 2565

ประชากรของเนปาล ประกอบด้วยชนหลากหลายเชื้อชาติ ดังนี้ เผ่าเชตริ (Chhettri) ร้อยละ 16.6 พราหมณ์ (Brahman-Hill) ร้อยละ 12.2 เผ่ามาการ์ (Magar) ร้อยละ 7.1 เผ่าตารุ (Tharu) ร้อยละ 6.6 เผ่าตามัง (Tamang) ร้อยละ 5.8 เผ่าเนวาร์ (Newar) ร้อยละ 5 เผ่ายาดาว่า (Yadav) ร้อยละ 4 เผ่าราย (Rai) ร้อยละ 2.3 เผ่าคุรุง (Gurung) ร้อยละ 2 เผ่าธิมัล (Dhimil/Dholii) ร้อยละ 1.8 เผ่าฐากูรี (Thakuri) ร้อยละ 1.6 เผ่าลิมบู (Limbu) ร้อยละ 1.5 เผ่าทาลี (Teli) ร้อยละ 1.4 ชาติพันธุ์ราว 125 กลุ่ม ร้อยละ 32.1 ประชากรนับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ 80.7 พุทธ ร้อยละ 10.3 อิสลาม ร้อยละ 4.6 คริสต์ ร้อยละ 0.5 อื่น ๆ ร้อยละ 0.3 ทั้งนี้ ภาษาเนปาลีเป็นภาษาประจำชาติ ร้อยละ 47.8

แต่นิยมใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อราชการและและธุรกิจ นอกจากนี้ ยังมีภาษาท้องถิ่น เช่น Maithali ร้อยละ 12.1 Bhojpuri ร้อยละ 7.4 Tharu (Dagaura/Rana) ร้อยละ 5.8 Tamang ร้อยละ 5.1 Newar ร้อยละ 3.6 Magar ร้อยละ 3.3 Awadhi ร้อยละ 2.4 Vnjoq ร้อยละ 10 และภาษาท้องถิ่นอิกราว 123 ภาษา (ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

ภูมิประเทศของเนปาลทางตอนกลางและเหนือเป็นเทือกเขา โดยมีเทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาหิมาลัย ทางตอนใต้เป็นที่ราบ มีแม่น้ำคงคาไหลผ่าน ทางด้านภูมิอากาศ มีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามระดับความสูง 5 เขต ได้แก่ ระดับความสูงต่ำกว่า 1,200 เมตร จะมีภูมิอากาศแบบเขตร้อน ระดับความสูง 1,200 - 2,400 เมตร มีอากาศเย็น ระดับความสูง 2,400 - 3,600 เมตร มีอากาศหนาว ระดับความสูง 3,600 - 4,400 เมตร มีอากาศคล้ายเขตอบอุ่น และระดับความสูง 4,400 เมตรขึ้นไป มีสภาพอากาศแบบ อาร์กติก ระดับความสูงที่ต่างกันมีผลกระทบต่อระดับน้ำฝน โดยทางภาคตะวันออก มีปริมาณน้ำฝนปีละประมาณ 2,500 มิลลิเมตร ขณะที่ภาคกลางมีปริมาณน้ำฝน 1,420 มิลลิเมตร และทางภาคตะวันตกมีปริมาณน้ำฝนปีละประมาณ 1,000 มิลลิเมตร ภูมิอากาศของเนปาลแบ่งเป็น 4 ฤดู ดังนี้ 1) ก่อนมรสุมฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน - พฤษภาคม ในบริเวณพื้นที่ราบมีอากาศร้อนประมาณ 40 องศาเซลเซียส ขณะที่ในเขตภูเขามีอากาศเย็น 2) มรสุมฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่มิถุนายน - กันยายน โดยลมมรสุมนำความชื้นจากภาคตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน 3) หลังมรสุมฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม - ธันวาคม อากาศเริ่มเย็นขึ้นและแห้งแล้ง และ 4) มรสุมฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ธันวาคม - มีนาคม โดยมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่าน ในเขตที่ราบต่ำจะมีฝนลดลง และในเขตภูเขาสูงจะมีอากาศหนาวและหิมะตก ภัยธรรมชาติที่เนปาลประสบอยู่เป็นประจำ ได้แก่ น้ำท่วม ดินถล่ม และความแห้งแล้ง (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

เนปาลมีอุตสาหกรรมหลัก คือ การท่องเที่ยว พรม สิ่งทอ ข้าว ปอกระเจา และมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ พรม เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์ ปอกระเจา โดยส่งออกไปยังประเทศอินเดีย เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ตุรกี สหราชอาณาจักร และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ทอง เครื่องจักรและอุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม ปุ๋ย ยา โดยเป็นการนำเข้าจากประเทศอินเดีย จีน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฮองกง สิงคโปร์ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของเนปาล คือ รูปีเนปาล (NPR) โดยมีอัตราแลกเปลี่ยน 1 รูปีเนปาล ประมาณ 0.26 บาท ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

● การเมืองการปกครอง²

เนปาลก่อตั้งขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 โดยสมเด็จพระราชาธิบดี Prithvi Narayan Shah แห่งราชวงศ์ชาห์ ผู้ปกครองแคว้น Gorkha รวบรวมรัฐต่าง ๆ ก่อตั้งเป็นอาณาจักร Gorkha หลังจากนั้น ผู้สืบทอดราชบัลลังก์ของสมเด็จพระราชาธิบดี Prithvi Narayan Shah ไม่สามารถรักษาเสถียรภาพการปกครองราชอาณาจักรไว้ได้ เกิดความไม่สงบภายใน ส่งผลให้สหราชอาณาจักรยึดครองอาณาจักร Gorkha ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2357 - 2359 หลังจากปี พ.ศ. 2389 ตระกูลรานา (Rana) กอบกู้เสถียรภาพกลับคืนมาสู่เนปาล ตั้งตนเป็นนายกรัฐมนตรีและมีการสืบทอดอำนาจทางสายเลือด รวมทั้งลดทอนอำนาจกษัตริย์เป็นเพียงสัญลักษณ์ การปกครองของตระกูลรานายึดแนวการบริหารประเทศจากส่วนกลาง และดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวเนปาลจากอิทธิพลภายนอก ทำให้เนปาลรอดพ้นยุคล่าอาณานิคมมาได้ โดยที่ไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใด แต่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ในช่วงปี พ.ศ. 2493 สมเด็จพระราชาธิบดีตรีภูวัน ผู้สืบทอดโดยตรงของสมเด็จพระราชาธิบดี Prithvi Narayan Shah ซึ่งหลบหนีไปยังอินเดียได้จับอาวุธขึ้นต่อต้านการปกครองของตระกูลรานา ส่งผลให้สามารถรื้อฟื้นการปกครองโดยราชวงศ์ชาห์ และเข้าสู่ยุคการปกครองแบบกึ่งรัฐธรรมนูญ มีการจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา มีความพยายามร่างรัฐธรรมนูญและจัดตั้งรัฐบาล โดยยึดแนวทางการปกครองแบบสหราชอาณาจักร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2533 เนปาลมีประชาธิปไตยแบบหลายพรรคการเมือง โดยพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมาย และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 กลุ่มนิยมลัทธิเหมาทำสงครามประชาชน และมีการสู้รบยืดเยื้อ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2549 มีการจัดทำข้อตกลงและจัดการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลเนปาลกับกลุ่มนิยมลัทธิเหมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2544 เกิดเหตุปลงพระชนม์หมู่ราชวงศ์โดยเจ้าชายชิเปนทรา และสถาปนาสมเด็จพระราชาธิบดีคเณทราขึ้นครองราชย์ สร้างความไม่พอใจให้ประชาชน ขณะเดียวกันกลุ่มนิยมลัทธิเหมาสามารถขยายอิทธิพลเข้ามายังเมืองหลวง และยุยงให้มีการประท้วงต่อต้านสถาบันกษัตริย์ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

² การเมืองการปกครองของเนปาล ผู้เขียนรวบรวมและเรียบเรียงจากสำนักข่าวกรองแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ และศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหลัก

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2548 สมเด็จพระราชาธิบดีจกานเนนทราฯ คินอานาจให้แก่ประชาชนตามการเรียกร้องของ พรรคการเมือง ประชาชน และกลุ่มเหมาอิสต์ (Maoist) ต่อมาพรรคร่วมรัฐบาลและ กลุ่มเหมาอิสต์ (Maoist) ลงนามความตกลงสันติภาพครั้งประวัติศาสตร์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ซึ่งถือเป็นการยุติการสู้รบสองฝ่ายที่มีมาร่วมทศวรรษ ลำดับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ มีดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

- 10 เมษายน พ.ศ. 2551 เนปาลจัดการเลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยพรรค UCPN - Maoist ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด จึงจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยมีพรรค Nepali Congress (NC) เป็นพรรคร่วมฝ่ายค้าน

- ต่อมาวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 สภาร่างรัฐธรรมนูญ (Constituent Assembly: CA) มีมติให้เนปาลยกเลิกสถาบันกษัตริย์ และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล (Federal Democratic Republic of Nepal)

- สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสภาร่างฯ ชุดที่ 2 ได้มีมติผ่านร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ด้วยคะแนนเสียง 507 ต่อ 601 และ ประธานาธิบดี Ram Baran Yadav ประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เนปาลมีรัฐธรรมนูญที่ร่างโดยตัวแทนประชาชนเป็นฉบับแรก และเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2558 นาง Bidhya Devi Bhandari ได้รับเลือกเป็น ประธานาธิบดีคนที่สองและเป็นประธานาธิบดีหญิงคนแรกของเนปาล

ฝ่ายบริหาร: ระบบการเมืองการปกครองของเนปาลเดิมใช้ระบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเปลี่ยนมาเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 14 เขต ได้แก่ เขตบากมาตี (Bagmati) เขตเฮอร์รี (Bheri) เขตธวัลคีรี (Dhaulagiri) เขตคันดากิ (Gandaki) เขตชนกปุระ (Janakpur) เขตการ์นาลี (Karnali) เขตโกชิ (Koshi) เขตลุมพินี (Lumbini) เขตมหากาลี (Mahakali) เขตเมจี (Mechi) เขตนารายานี (Narayani) เขตรัปติ (Rapti) เขตสกรมาธา (Sagarmatha) เขตเซทิ (Seti) (ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม การปกครองของเนปาลเปลี่ยนมาใช้ระบบจังหวัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยแบ่งออกเป็น 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดที่ 1 จังหวัดที่ 2 จังหวัด Bagmati จังหวัด Gandaki จังหวัด Lumbini

จังหวัด Karnali และจังหวัด Sudurpaschim (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ, ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในเนปาล, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ: เนปาลใช้ระบบสภาแบบสหพันธรัฐ (federal parliamentary republic) โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ประธานาธิบดีมาจากการสรรหาของสมาชิกรัฐสภา ส่วนนายกรัฐมนตรี มีอำนาจในการบริหารประเทศและมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน และมีอำนาจแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี (ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

ฝ่ายตุลาการ: ระบบกฎหมายของเนปาลยึดหลักกฎหมายทั่วไปของอังกฤษ ผสมผสานแนวคิดของศาสนาฮินดู บังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและอาญาฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2561 และใช้ระบบศาลในการตัดสินคดีความ มีระบบศาล ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลแขวง ตัดสินคดีความโดยคณะผู้พิพากษาศาลที่ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และผู้พิพากษาศาลฎีกา 20 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี (ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

● เศรษฐกิจ

เนปาลมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และทางพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า (ลุมพินี) และรายได้หลักมาจากการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวต่างประเทศ, 2565) โดยเนปาลเริ่มพัฒนาไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในช่วงปี พ.ศ. 2493 และพัฒนาไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี แต่ครั้งหนึ่งของงบประมาณการพัฒนาประเทศ ยังคงพึ่งพาความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การเกษตรยังคงเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจเนปาล โดยมีการจ้างงานกว่า 71% ของจำนวนประชากร และมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 25% ผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวและข้าวสาลี อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น ถั่ว ปอ อ้อย ยาสูบ เมล็ดพืช ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ได้แก่ แร่ควอตซ์ ไม้ ไฟฟ้า พลังน้ำ แร่ลิกไนต์ ทองแดง โคบอลต์ และแร่เหล็ก ทั้งนี้ ปัจจุบันเนปาลใช้ประโยชน์จากศักยภาพด้านการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำที่ผลิตได้ปีละประมาณ 42,000 เมกะวัตต์ อีกทั้งเนปาลมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในสาขาต่าง ๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรมการผลิตพลังงาน เกษตรกรรม การขุดเหมืองแร่ธาตุและพลังงาน การสื่อสารและเทคโนโลยี การผลิตสินค้า ภาคบริการ เช่น การท่องเที่ยว การศึกษา โรงพยาบาล โดยรัฐบาลเนปาลได้จัดตั้งคณะกรรมการลงทุนสำหรับชาวต่างชาติประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ

โดยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน คณะกรรมการนี้จัดตั้งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนต่างชาติ (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ, ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจคนไทยในเนปาล, 2565) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสงครามกลางเมืองที่ประชาชนสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก และขณะเดียวกันการเมืองเองก็ขาดเสถียรภาพมาตลอดช่วงสงครามกลางเมือง ทำให้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ (ศุภวิชญ์ แก้วคูนอก, 2565) อีกทั้งเทคโนโลยีที่ขาดความทันสมัย พื้นที่ที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล ความไม่สงบทางการเมือง การชุมนุมประท้วงของผู้ใช้แรงงานและชนพื้นเมือง ตลอดจนภัยธรรมชาติ ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการลงทุนของต่างประเทศ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

● สังคมและวัฒนธรรม

ประเทศเนปาลประกอบไปด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งกลุ่มชนที่อพยพมาจากทิเบต ลิกซิม บริเวณภูเขาในแคว้นฮัสสัม และเบงกอล และกลุ่มชนที่อพยพมาจากที่ราบลุ่มทางตอนเหนือของอินเดีย ทำให้เนปาลมีชาวเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในประเทศราว 125 กลุ่มด้วยกัน และมีภาษาท้องถิ่นอีกราว 123 ภาษา โดยแต่ละเผ่าก็ยังดำรงไปซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนิยม ประเพณี ภาษา และวัฒนธรรมของตน เนื่องจากประชากรเนปาลส่วนใหญ่ นับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ 80.6 ตามมาด้วยศาสนาพุทธ ร้อยละ 11 ซึ่งสองศาสนานี้มีความเกี่ยวข้องกันมาอย่างยาวนาน เป็นรากฐานให้กับสังคมเนปาล ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 3.2 นับถือผีศาสนา Kirant / Kirantism ของชนพื้นเมือง ร้อยละ 3.6 และศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.5 (ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.)

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล

ไทยและเนปาลสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอัครราชทูตเมื่อ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) และได้ยกระดับเป็นระดับเอกอัครราชทูตเมื่อปี พ.ศ. 2512 และไทยส่งทหารเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ในกองกำลังของสหประชาชาติ (United Nations Mission in Nepal - UNMIN) เพื่อตรวจสอบอาวุธและกองกำลังของกลุ่มนิยมลัทธิเหมา และกองทัพเนปาลในเนปาล และสนับสนุนการจัดการเลือกตั้งที่มีขึ้นเมื่อ 10 เมษายน พ.ศ. 2551 (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ทางการค้า ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวมไทย-เนปาล จำนวน 1,839.97 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 0.81 เมื่อพิจารณาทางการส่งออกสินค้าจากไทยไปเนปาล จำนวน 1,807.83 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 107 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ สิ่งทอ ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องสำอาง สบู่ และผลิตภัณฑ์เม็ดพลาสติก และเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนการนำเข้าสินค้าจากเนปาลมาไทย จำนวน 32.14 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 170 ของการนำเข้าสินค้าของไทย ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้าและผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ ผลิตภัณฑ์กระดาษ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และเครื่องใช้และเครื่องตกแต่งภายใน (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566) แม้ว่า การค้าการลงทุนของทั้งสองประเทศไม่สูงมากนัก แต่เนปาลพร้อมให้การต้อนรับและสนับสนุนนักลงทุนไทยอย่างเต็มที่ โดยโอกาสที่จะได้รับ คือ สามารถลงทุนเพื่อการส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่สามได้ เช่น ชายแดนทางเหนือติดกับจีน ซึ่งจีนให้สิทธิพิเศษทางภาษีกับเนปาล ในสินค้ากว่า 100 รายการ ส่วนด้านชายแดนทางใต้ติดกับอินเดีย ผู้ส่งออกจะได้สิทธิพิเศษทางภาษี ถือเป็น การช่วยลดต้นทุนการส่งออกได้อย่างมาก (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) นอกจากนี้ ไทยและเนปาลยังมีช่องทางที่จะผลักดันมูลค่าการค้าและการลงทุนระหว่างกัน ให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมเกษตรการท่องเที่ยว ก่อสร้าง พลังงาน และสาธารณสุข ตลอดจนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือนของภาคเอกชนของทั้งสองประเทศผ่านสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมระหว่างเนปาล - ไทย (Voice Online, 2561)

นอกจากนี้ ทางด้านการท่องเที่ยวพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากเนปาลที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 13,692 คน จากเดิมปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 406 คน คิดเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 3,272.41 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสูงผิดปกติ นั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวเนปาลที่เข้ามาในไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

ไม่เพียงเท่านั้น ความสัมพันธ์ไทย - เนปาล มีความเชื่อมโยงทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีมายาวนานกว่าสองพันปี ชาวไทยนิยมเดินทางไปเนปาลเพื่อเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ คือ ลุมพินีวัน ในฐานะที่เป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า ดังนั้น ไทยพร้อมร่วมมือกับเนปาล ภายใต้แนวคิด “3Ps” (Pieces, Places, People) รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันทางพุทธศาสนาในการจัดทำ “Buddhist Story Book” เพื่อร่วมกันส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเอเชียให้เป็นจุดหมายท่องเที่ยวร่วมกัน ไทยยังพร้อมสนับสนุน

การก่อสร้างโรงพยาบาลในเขตลุ่มพินีสตามที่มีตำริ นอกจากนี้ ชาวเนปาลจำนวนมากนิยมเดินทางเยือนไทยเพื่อรักษาพยาบาลด้วย (Voice Online, 2561)

3.2.6 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา (Democratic Socialist Republic of Sri Lanka)

• ข้อมูลทั่วไป

ศรีลังกาดังอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ เป็นเกาะในมหาสมุทรอินเดีย มีพื้นที่ 65,610 ตารางกิโลเมตร ชายฝั่งทะเลยาว 1,340 กิโลเมตร อาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันออกติดกับอ่าวเบงกอล ทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับมหาสมุทรอินเดีย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) เมืองหลวง คือ โคลัมโบ (Colombo) และมีประชากรจำนวน 22,181,000 คน (ข้อมูล ณ 29 มิถุนายน 2566) (World Bank, 2023)

ภาพที่ 3.6 แผนที่ประเทศเนปาล
ที่มา: กระทรวงการต่างประเทศ

ประชากรของศรีลังกา ประกอบด้วยเชื้อชาติ สิงหล 74.9% ทมิฬศรีลังกา 11.2% มัวร์ 9.2% ทมิฬอินเดีย 4.2% และอื่น ๆ 0.5% ประชากรนับถือศาสนาพุทธ 70.2% ฮินดู 12.6% อิสลาม 9.7% คริสต์ 7.4% ทั้งนี้ ภาษาราชการของศรีลังกา คือ สิงหลและทมิฬ โดยประชากรร้อยละ 10 สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ภูมิประเทศของศรีลังกา มีลักษณะเป็นเกาะรูปหยดน้ำหรือไข่มุก ขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 24 ของโลก มีเทือกเขาดอนกลาง และตอนใต้ของประเทศมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน บริเวณเชิงเขาเป็นที่ราบกว้างใหญ่ เป็นแหล่งเพาะปลูกใบชาที่สำคัญ ทางตอนเหนือของเทือกเขาเป็นที่ราบแห้งแล้ง และที่ราบริมฝั่งทะเลทางตอนใต้ รอบเกาะเป็นหาดทรายสวยงาม ด้านภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้นบริเวณชายฝั่งทะเล แต่หนาวเย็นเล็กน้อยบริเวณภูเขา อุณหภูมิเฉลี่ย 26.4 องศาเซลเซียสในพื้นที่ราบ และ 19.7 องศาเซลเซียสในพื้นที่ภูเขา มีฝนตก 2 ช่วง คือ เดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ ด้วยอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาฝนมาสู่ภาคตะวันออกของประเทศ และเดือนพฤษภาคม - กันยายน ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาฝนเข้ามาสู่ภาคตะวันตกของประเทศ ภัยธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ พายุไซโคลน และมีทอร์นาโดเป็นครั้งคราว (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ศรีลังกามีทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ หินปูน พลังงานน้ำ ฟอสเฟต รัตนชาติ โดยมีอุตสาหกรรมหลัก คือ การแปรรูปยาง ชา มะพร้าว ยาสูบ เสื้อผ้า และมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องเทศ ผลิตภัณฑ์จากยาง อุปกรณ์ไฟฟ้า โดยส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร อินเดีย เยอรมนี อิตาลี และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องจักร ยานยนต์ โดยเป็นการนำเข้าจากประเทศอินเดีย จีน สิงคโปร์ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ญี่ปุ่น (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) ทั้งนี้ หน่วยเงินตราของศรีลังกา คือ รูปีศรีลังกา (Sri Lanka Rupee) โดยมีอัตราแลกเปลี่ยน 1 รูปีศรีลังกา ประมาณ 0.11 บาท ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2566 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

• ด้านการเมืองการปกครอง

ศรีลังกาปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ หัวหน้าฝ่ายบริหาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดโดยตำแหน่ง แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 จังหวัด (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายบริหาร: ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน วาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี ไม่เกิน 2 สมัย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

ฝ่ายนิติบัญญัติ: มีสภาเดียว มีสมาชิกรัฐสภา (Member of Parliament) จำนวน 225 คน (The Parliament of Sri Lanka, 2012) โดย 196 คนมาจากการเลือกตั้งโดยตรง และอีก 29 คนมาจากระบบสัดส่วน วาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ, 2565)

ฝ่ายตุลาการ: ระบบศาลประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มีคณะกรรมการตุลาการ ประกอบด้วย สมาชิก 5 คน ประธานศาลฎีกาทำหน้าที่ประธานและผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 คนได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี ดำรงตำแหน่ง 4 ปี มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญและหลักความยุติธรรม (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

• ด้านเศรษฐกิจ

ศรีลังกาดำเนินเศรษฐกิจด้วยระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยใช้กลไกตลาด ภาคบริการเป็นรายได้หลัก จากเดิมที่มีรายได้หลักจากภาคการเกษตร ผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ใบชา ยางพารา มะพร้าว ใบยาสูบ อ้อย และการประมง (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม หลังสงครามสิ้นสุด ธุรกิจภาคบริการของศรีลังกายาวขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจด้านการสื่อสาร (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ, 2565)

ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา จากการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดี Rajapaksa ซึ่งดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยอาศัยหลักการ Mahinda Chintana (Mahinda Vision) หรือวิสัยทัศน์แห่งมาฮินดา ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่มีระยะเวลาดำเนินการ 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 - 2559 โดยเน้นการพัฒนาสถาบันครอบครัวเป็นแกนหลักของสังคม ซึ่งมีเป้าหมายหลัก คือ การจัดความยากจนแบบยั่งยืน และมีแนวทางปฏิบัติ คือ การสร้างสังคมที่มีวินัย โดยการรักษาวัฒนธรรมและศีลธรรม ประชาชนทุกคนและทุกหน่วยงานต้องให้ความเคารพกฎหมาย มีธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้รัฐบาลจะดำเนินนโยบายที่สามารถเข้าถึงประชาชนมากขึ้น โดยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจ และสร้างสภาพแวดล้อมของประเทศให้เอื้อต่อ

การพัฒนาเยาวชน สร้างองค์ความรู้ ทักษะ ความเข้มแข็ง และสุขภาพที่ดีให้แก่ประชาชน ภายใต้หลักการ Mahinda Chintana ศรีลังกาจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหภาคที่ให้เป็นธรรมต่อสังคม และเปิดช่องทางให้ประชาชนทั่วไปได้รับประโยชน์จากการปฏิรูปเศรษฐกิจซึ่งจะนำศรีลังกาไปสู่จุดที่แข็งแกร่งในระบบเศรษฐกิจโลก โดยมุ่งเน้นการลดความยากจน การส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ห่างไกล การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ การพัฒนาภาคการเกษตร และการขยายบริการสาธารณะ (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ, 2565)

นอกจากนี้ เศรษฐกิจของศรีลังกาได้รับประโยชน์จากการยุติของสงครามกลางเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาการคมนาคมและการท่องเที่ยว โอกาสของศรีลังกา คือ การได้สิทธิพิเศษทางการค้าจากสหภาพยุโรป ขณะที่รัฐบาลมีนโยบายบริหารกิจการสำคัญต่าง ๆ เอง และมีนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งต้องการเงินทุนจำนวนมากในการพัฒนาประเทศ ทำให้ต้องพึ่งพาเงินกู้ เงินช่วยเหลือให้เปล่า และเงินลงทุนจากต่างชาติ โดยขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ญี่ปุ่น และอื่น ๆ อิหร่านเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือมากที่สุด จีนเป็นผู้ให้กู้รายใหญ่สำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้ ศรีลังกาดังเป้าหมายจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในมหาสมุทรอินเดีย โดยปรับปรุงท่าเรือใหญ่มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อรองรับเรือสินค้าขนาดใหญ่ ขณะเดียวกัน รัฐบาลก็มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ เช่น ยกเว้นภาษี 3 - 15 ปี ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบ ธุรกิจที่เป็นเป้าหมาย ได้แก่ สิ่งทอ ซอฟต์แวร์ อัญมณีและเครื่องประดับ การท่องเที่ยว และยางพารา (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

● สังคมและวัฒนธรรม

ศรีลังกาเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างมาก อีกทั้งวัฒนธรรมนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชาวศรีลังกา วัฒนธรรมของศรีลังกามีขนบธรรมเนียม และพิธีกรรมมากมาย ซึ่งมีอายุมากกว่า 2,000 ปีที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ลักษณะที่โดดเด่นที่สุดของวัฒนธรรมศรีลังกา คือ การมีเทศกาลที่มีสีสัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกทั้งศาสนามีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมวัฒนธรรมและประเพณีของชาวศรีลังกา โดยวัฒนธรรมของศรีลังกามักถูกสะท้อนให้เห็นโดยการใช้ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และแม้แต่อาหาร บางคนอาจกล่าวว่าศรีลังกามีวัฒนธรรมดั้งเดิมมากกว่า ซึ่งเห็นได้ชัดว่าได้รับอิทธิพลจากศาสนาสำคัญ ๆ ในประเทศ เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม เป็นต้น (Embassy of the State of Qatar, n.d.)

วัฒนธรรมของศรีลังกาเป็นการผสมผสานอย่างเข้มข้นของปฏิสัมพันธ์รูปแบบวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งของพื้นเมืองและที่ได้รับมาจากการค้า ศาสนา เช่นเดียวกับการล่าอาณานิคมของตะวันตก รูปแบบทางวัฒนธรรมของศรีลังกาในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงผลกระทบอันเกิดจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งวัฒนธรรมโดยรวมส่วนใหญ่เป็นผลมาจากผลกระทบของการเข้ามาของพระพุทธศาสนาเมื่อกว่า 2,300 ปีที่แล้ว อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม ศาสนาโซโรอัสเตอร์ (Zoroastrianism) และศาสนาคริสต์ก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่เช่นกันในศรีลังกา ทั้งนี้ แม้ว่าศาสนาพุทธที่พัฒนาขึ้นในศรีลังกาไม่ใช่ศาสนาประจำชาติ แต่มีเนื้อหาทางปรัชญามากมายที่หล่อหลอมเข้ามาในประเทศ และความใกล้ชิดกับอินเดียได้ทำให้เห็นถึงผลกระทบของศาสนาฮินดูในประเทศที่เติบโตขึ้น แต่ไม่ได้ลดทอนการยอมรับศาสนาพุทธโดยรวม นอกจากนี้ ลัทธิบูชาเทพเจ้าและความเชื่อเรื่องผีในยุคก่อนพุทธกาล ยังคงอยู่ในประเพณีและพิธีกรรมของประเทศในบางพื้นที่ (Embassy of the State of Qatar, n.d.)

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับศรีลังกา

ไทยและศรีลังกาได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอัครราชทูตเมื่อ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ราบรื่นและใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ทางด้านศาสนามากที่สุด ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การค้า การท่องเที่ยว และวิชาการเพิ่มขึ้น (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ไทยและศรีลังกามีความใกล้ชิดทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม เนื่องจากทั้งสองประเทศมีประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ที่ผ่านมามีฝ่ายไทยได้อัญเชิญพระราชนิพนธ์ไปทอดถวายที่วัดในศรีลังกาเป็นประจำทุกปี ปัจจุบัน ศรีลังกาเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของไทยในการส่งเสริมการค้าและการลงทุน เนื่องจากศักยภาพทางเศรษฐกิจของศรีลังกามีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่สงครามภายในประเทศสิ้นสุดลง (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับศรีลังกา ในปี พ.ศ. 2565 มูลค่าการค้ารวม ไทย - ศรีลังกา จำนวน 12,436.34 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2564 คิดเป็นร้อยละ 8.03 เมื่อพิจารณาทางการส่งออกสินค้าจากไทยไปศรีลังกา จำนวน 9,373.07 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 49 ของการส่งออกสินค้าของไทย ซึ่งสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรก ได้แก่ สิ่งทอ สินค้าเครื่องสำอาง อัญมณีและเครื่องประดับ เม็ดพลาสติก และเคมีภัณฑ์ ส่วนการนำเข้าสินค้าจากศรีลังกาไทย จำนวน 3,063.28 ล้านบาท อยู่ลำดับที่ 86 ของการนำเข้าสินค้าของไทย

ซึ่งสินค้านำเข้า 5 ลำดับแรก ได้แก่ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เสื้อผ้า รองเท้าและผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช และสัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566)

นอกจากนี้ ไทยและศรีลังกาอยู่ระหว่างการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) ไทย-ศรีลังกา โดยเริ่มการเจรจารอบแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งแผนปฏิบัติการความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานของการเจรจาข้อบ่งชี้เกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้ FTA ไทย-ศรีลังกา รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทยกับศรีลังกาด้วย (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565) ปัจจุบัน ไทยและศรีลังกาอยู่ระหว่างการเจรจาจัดทำ FTA ไทย-ศรีลังกา รอบที่ 5 ทั้งการประชุมคณะกรรมการเจรจาการค้า และคณะทำงาน 6 คณะ นัดเจรจาอีก 4 รอบ โดยประเด็นที่อยู่ระหว่างการเจรจา ได้แก่ 1) กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า 2) อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า 3) พิธีการทางศุลกากรและการอำนวยความสะดวกทางการค้า 4) การค้าบริการ 5) การลงทุน และ 6) กฎหมาย ทั้งสองฝ่ายตั้งเป้าหมายว่าจะสรุปผลการประชุมในช่วงต้นปี พ.ศ. 2567 โดยภาคธุรกิจศรีลังกาสนใจเข้ามาลงทุนในไทย พร้อมสนับสนุน FTA เป็นกลไกสำคัญช่วยให้การค้าการลงทุนสองฝ่ายขยายตัวเพิ่มขึ้น (กระทรวงพาณิชย์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566) ซึ่งศรีลังกาขอให้ไทยสนับสนุนนักธุรกิจไทยให้เข้าไปลงทุนในศรีลังกามากขึ้น ในโครงการสำคัญต่าง ๆ ซึ่งขณะนี้ภาคเอกชนไทยส่วนหนึ่งให้ความสนใจเข้าไปลงทุนในโครงการ Port City of Colombo ของศรีลังกาแล้ว (กรมประชาสัมพันธ์, 2566)

ทางด้านการท่องเที่ยวพบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากศรีลังกาที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 13,793 คน จากเดิมปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 576 คน คิดเป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 2,294.62 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นดังกล่าวสูงผิดปกตินั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวศรีลังกาที่เข้ามาในไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก อีกทั้งไทยและศรีลังกาเห็นพ้องกันที่จะส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และวัฒนธรรม โดยศรีลังกายังมองไทยเป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2562 สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย-ศรีลังกาได้ร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับรัฐบาลไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกันฟื้นฟูการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง หลังเหตุการณ์ครั้งใหญ่ใจกลางโคลัมโบ และ 2 เมืองใหญ่เมื่อวันอีสเตอร์ (21 เมษายน พ.ศ. 2562) ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิต 258 คน และบาดเจ็บอีกเกือบ 500 คน (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2565)

3.2.7 ราชอาณาจักรไทย (Kingdom of Thailand)

- ข้อมูลทั่วไป

ราชอาณาจักรไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ประมาณ 513,120 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) อาณาเขตติดต่อกทางด้านทิศเหนือติดกับลาว และเมียนมา ทิศตะวันออกติดกับลาวและกัมพูชา ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันและเมียนมา และทิศใต้ติดอ่าวไทยและมาเลเซีย เมืองหลวงคือ กรุงเทพมหานคร (Bangkok) และมีประชากรจำนวน 66,054,830 คน ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566)

ภาพที่ 3.7 แผนที่ประเทศไทย
ที่มา: WorldAtlas, n.d.

ประชากรของไทย มีสัญชาติไทยประมาณ 65.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 97.47 ของประชากรทั้งหมด และมีสัญชาติอื่น ๆ ประมาณ 1.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 2.53 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2558) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ประชากรของไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ทั้งนี้ การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเสรีภาพ มิได้มีการบังคับ เช่น ศาสนาอิสลาม คริสต์ ฮินดู และซิกข์ ทั้งนี้ ภาษาราชการของไทย คือ ภาษาไทย และเป็นภาษาหลักที่ใช้ติดต่อสื่อสาร ระบบการศึกษา และเป็นภาษาพูดที่ใช้กันทั่วประเทศ โดยใช้อักษรไทยเป็นรูปแบบมาตรฐานในการเขียน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีภาษาไทยสำเนียงอื่นที่ใช้กันในแต่ละภูมิภาค (ภาษาถิ่น) เช่น ภาษาใต้ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

ภูมิประเทศของไทย โดยแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ดังนี้

- ภาคเหนือ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูง ประกอบด้วยเทือกเขาหลวงพระบาง เทือกเขาผีปันน้ำ เทือกเขาถนนธงชัย และเทือกเขาแดนลาว เทือกเขาเหล่านี้เป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำที่ไหลขึ้นไปทางเหนือลงสู่แม่น้ำโขง ไหลลงไปทางตะวันตกลงสู่แม่น้ำสาละวิน และไหลลงสู่ทางใต้ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ ยังมีภูมิประเทศที่เป็นแอ่งที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง จึงมีชุมชนเมืองเกิดขึ้นในบริเวณนี้ (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

- ภาคกลาง มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (ที่ราบลูกฟูก ที่ราบขั้นบันได ที่ราบน้ำท่วมถึง ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ) เกิดจากดินตะกอนที่แม่น้ำพัดพามาทับถม มีความอุดมสมบูรณ์มากจึงเป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดใหญ่หลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีที่สูงบริเวณขอบด้านตะวันออกและด้านตะวันตก ในภูมิภาคนี้จะมีแม่น้ำสายใหญ่ ๆ ไหลผ่าน เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี เป็นต้น ล้วนแต่เป็นแม่น้ำที่ไหลจากตอนบนของภูมิภาคลงสู่อ่าวไทยตอนล่างของภูมิภาค (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

- ภาคตะวันออก มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล (ด้านอ่าวไทย) มีพื้นที่ราบกว้าง ชายหาดสวยงาม และมีทะเลน้ำตื้น จึงมีประชาชนอาศัยในบริเวณนี้มาก นอกจากนี้ยังมีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี อีกภูมิประเทศหนึ่งในภาคตะวันออก คือ เทือกเขาสูง ประกอบด้วยเทือกเขาจันทบุรี และเทือกเขาบรรทัด (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

- ภาคตะวันตก มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงที่ต่อเนื่องมาจากภาคเหนือ เช่น เทือกเขาถนนธงชัย เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาเหล่านี้เป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญๆ เช่น แควน้อย แควใหญ่ แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำปรางบุรี และจากการที่ภูมิภาคนี้มีเทือกเขาและแม่น้ำสายใหญ่ ๆ หลายสาย จึงเป็นปัจจัยทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการสร้างเขื่อนเอนกประสงค์ขนาดใหญ่ นอกจากภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูง ภูมิภาคนี้ยังมีภูมิประเทศที่ราบลุ่มแม่น้ำบริเวณ 2 ฝั่งแม่น้ำต่าง ๆ ในภูมิภาค และที่ราบชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (จังหวัดเพชรบุรี และ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง เรียกว่า ที่ราบสูงโคราช จัดเป็นที่ราบสูงประเภทรูปโต๊ะ หรือที่ราบสูงทวีปบริเวณขอบด้านตะวันตก มีเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาตองพญาเย็น ด้านใต้ของภาคมีเทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณตอนกลางของภาคมีเทือกเขาภูพาน (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

- ภาคใต้ มีพื้นที่เป็นคาบสมุทร โดยมีทะเลจีนใต้ (อ่าวไทย) และทะเลอันดามัน ครอบงำชายฝั่งด้านอ่าวไทย จะมีที่ราบหลายแห่ง ที่ราบบริเวณชายฝั่งกว้าง หาดทรายยาว มีเกาะอยู่บ้าง และมีสันทรายจะงอยอยู่หลายแห่ง ส่วนชายฝั่งทะเลอันดามันจะมีที่ราบแคบ ชายฝั่งค่อนข้างเว้าแหว่ง เกาะแก่งมีมาก โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำจะมีชะวากทะเล (Estuary) ในบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรจะมีเทือกเขาทอดเป็นแนวเหนือใต้ ประกอบด้วย ภูเขาภูเก็ต เทือกเขานครศรีธรรมราช และเทือกเขาสนกาลาศรี (คมกฤษณ์ ศิริวงษ์, ม.ป.ป.)

ทางด้านภูมิอากาศของไทยเป็นแบบเขตร้อน แบ่งได้เป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งอากาศจะร้อนที่สุดในเดือนเมษายน ฤดูฝน จะมีฝนตกและเมฆมากจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม และฤดูหนาว อากาศจะแห้ง หนาวเย็นจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงกลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ ยกเว้นภาคใต้ที่มีอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี จึงมีแค่ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

ประเทศไทยมีศักยภาพทางอุตสาหกรรมเป็นอันดับที่ 35 ของโลกจาก 64 ประเทศ (อันดับ 2 ของประเทศกลุ่มอาเซียน) โดยมีอุตสาหกรรมของไทยที่ติดอันดับ 1 ใน 15 ของโลก ทั้งหมด 7 อุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมผลิตถ่านโค้กและผลิตภัณฑ์จากการถลุงถ่านโค้ก เหล็กกล้า เหล็กหล่อ อุตสาหกรรมยาง และพลาสติก อุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจดูแลสุขภาพ

กิจการเกี่ยวกับศิลปะ ความบันเทิงและนันทนาการ กิจการค้าปลีกและค้าส่ง และอุตสาหกรรมเสื้อผ้าและสิ่งทอ และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศเอเชีย-แปซิฟิก อุตสาหกรรมของไทยที่ติดอันดับ 1 ใน 3 ของภูมิภาค (จาก 13 ประเทศ) ประกอบด้วย อุตสาหกรรมยางและพลาสติก อุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม และธุรกิจดูแลสุขภาพ (กุลสิน จารุชาติ และ รชฏ เลียงจันทร์, 2564)

ทางการค้า ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออก-นำเข้ากับไทยมากที่สุด 10 ลำดับแรก จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2565 ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น มาเลเซีย เวียดนาม สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และอินเดีย โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย 10 ลำดับแรก (ปี พ.ศ. 2565) ได้แก่ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องใช้ไฟฟ้า สินค้าเกษตร อัญมณี และเครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์ยาง เม็ดพลาสติก น้ำมันสำเร็จรูป เคมีภัณฑ์ และเครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ 10 ลำดับแรก (ปี พ.ศ. 2565) ได้แก่ น้ำมันดิบ อุปกรณ์และส่วนประกอบเครื่องใช้ไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ สินแร่โลหะอื่น ๆ เศษโลหะ ก๊าซธรรมชาติ และเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

● ด้านการเมืองการปกครอง

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปัจจุบัน คือ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 10 แห่งราชวงศ์จักรี ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ฝ่ายบริหาร: มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี โดยนายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งรวมกันแล้วเกิน 8 ปีมิได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการดำรงตำแหน่งติดต่อกันหรือไม่ แต่มิให้นับรวมระยะเวลาในระหว่างที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปหลังพ้นจากตำแหน่ง

ฝ่ายนิติบัญญัติ: มีรัฐสภาในระบบสองสภา ประกอบด้วยวุฒิสภา (ส.ว.) มีวาระ 5 ปี จำนวน 250 คน มาจากการสรรหาและแต่งตั้ง และสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีวาระ 4 ปี จำนวน 500 คน โดยมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน และแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน

ฝ่ายตุลาการ: ระบบศาลมี 4 ศาล ได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลทหาร ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น (ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาในกรุงเทพมหานคร ศาลจังหวัดและศาลจังหวัดสาขา ศาลแขวง ศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ ได้แก่ ศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค) ศาลอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 1 - 9 ศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ) และศาลฎีกา (มีศาลเดียว) (กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560) ส่วนศาลปกครอง แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด

ประเทศไทยแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ การปกครองส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวงและกรม การปกครองส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยจังหวัดทั้งสิ้น 76 จังหวัด ไม่รวมกรุงเทพมหานคร และการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยาเป็นเขตการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ทั้งนี้ ศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดินอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง และเมืองที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

• เศรษฐกิจ

ประเทศไทยมีเศรษฐกิจแบบผสม มีรายได้หลักจากอุตสาหกรรม การส่งออกสินค้า การท่องเที่ยว การบริการ เกษตรกรรม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2564 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) 16,179.8 พันล้านบาท ณ ราคาประจำปี ส่วนการส่งออกมีมูลค่า 8,568.9 พันล้านบาท ในขณะที่การนำเข้ามีมูลค่า 8,525.6 พันล้านบาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

- ด้านเกษตรกรรม ประเทศไทยส่งออกยางพาราเป็นอันดับ 1 นอกจากนี้ ยังมีพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น ข้าว ผัก และผลไม้ต่าง ๆ มีการเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น วัว สุกร เป็ด ไก่ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการทำประมง มีทั้งประมงน้ำจืดและประมงทะเล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ หากพิจารณาส่วนแบ่งตลาดโลกของสินค้าเกษตรไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 ไทยสามารถส่งออกทุเรียนสดและมันสำปะหลังได้เป็นอันดับที่ 1 ของโลก โดยไทยส่งออกทุเรียนสดเป็นมูลค่า 3,219.42 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2565 ซึ่งตลาดส่งออกหลักของไทย ได้แก่ จีน ฮองกง และไต้หวัน ตามลำดับ สำหรับการนำเข้าของโลกพบว่า ไทยครองส่วนแบ่งตลาดโลกในทุเรียนสดเป็นอันดับ 1 สูงถึง 93.3% ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก ส่วนมันสำปะหลัง ไทยส่งออกมันสำปะหลังเป็นมูลค่า 1,523.80 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2565 โดยจีนเป็นตลาดส่งออกหลักของไทย ซึ่งคิดเป็น 98.6% ของมูลค่าส่งออกไทยทั้งหมด สำหรับการนำเข้าของโลกพบว่า ไทยครองส่วนแบ่งตลาดโลกในมันสำปะหลังเป็นอันดับ 1 อยู่ที่ 46.5% ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก (เดลินิวส์ ออนไลน์, 2566)

- ด้านอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ และรถยนต์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ หากพิจารณาส่วนแบ่งตลาดโลกของสินค้าเกษตรไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 ไทยสามารถส่งออกสินค้าแปรรูปทางการเกษตร คือ สับปะรดกระป๋องและปลาทูน่ากระป๋องเป็นอันดับ 1 ของโลก โดยไทยส่งออกสับปะรดกระป๋องเป็นมูลค่า 469.69 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2565 โดยตลาดส่งออกหลักของไทย ได้แก่ สหรัฐ รัสเซีย และเยอรมนี ตามลำดับ สำหรับการนำเข้าของโลกพบว่า ไทยครองส่วนแบ่งตลาดโลกในสับปะรดกระป๋องเป็นอันดับ 1 สูงถึง 36.4% ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก ส่วนปลาทูน่ากระป๋อง ไทยส่งออกปลาทูน่ากระป๋องเป็นมูลค่า 2,284.21 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2565 โดยตลาดส่งออกหลักของไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ตามลำดับ สำหรับการนำเข้าของโลก พบว่า ไทยครองส่วนแบ่งตลาดโลกในปลาทูน่ากระป๋องเป็นอันดับ 1 สูงถึง 24.8% ของมูลค่านำเข้ารวมทั่วโลก (เดลินิวส์ออนไลน์, 2566)

- ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทำรายได้ให้ประเทศสูงมาก เพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการด้านโรงแรมที่อำนวยความสะดวกและสวยงามอยู่ทุกจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร พัทยา เชียงใหม่ และภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ หินปูน ยิปซัม สังกะสี เหล็ก ดีบุก ตะกั่ว หินอ่อน หวายแก้ว เฟลด์สปาร์ ดินขาว ฟลูออไรต์ โพแทช รัตนชาติ ถ่านหิน หินน้ำมัน และแก๊สธรรมชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

• นโยบายไทยแลนด์ 4.0

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายเพื่อปลดล็อกประเทศจากความท้าทายทางเศรษฐกิจหลายประการ ซึ่งเป็นผลมาจากโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาซึ่งให้ความสำคัญกับเกษตรกรรม (ไทยแลนด์ 1.0) อุตสาหกรรมเบา (ไทยแลนด์ 2.0) และอุตสาหกรรมขั้นสูง (ไทยแลนด์ 3.0) ความท้าทายเหล่านี้ยังรวมถึง “กับดักรายได้ปานกลาง” “กับดักความเหลื่อมล้ำทางสังคม” และ “กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา” โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ (Royal Thai Embassy, Washington D.C., n.d.)

1) ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ: เพื่อสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา (“R&D”) เป็นร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เต็มอัตราร้อยละ 5 - 6 ภายใน 5 ปี และเพิ่มรายได้ประชาชาติต่อหัวจาก 5,470 เหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2557 เป็น 15,000 ดอลลาร์สหรัฐ ภายในปี พ.ศ. 2575

2) สุขภาวะทางสังคม: เพื่อสร้างสังคมที่ก้าวไปข้างหน้าโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ผ่านการตระหนักถึงศักยภาพของสมาชิกทุกคนในสังคม โดยมีเป้าหมายลดความเหลื่อมล้ำในสังคมจาก 0.465 ในปี พ.ศ. 2556 เป็น 0.36 ในปี พ.ศ. 2575 ปรับเปลี่ยนสู่ระบบสวัสดิการสังคมอย่างสมบูรณ์ภายใน 20 ปี และพัฒนาครัวเรือนอย่างน้อย 20,000 ครัวเรือนให้เป็น “Smart Farmer” ภายใน 5 ปี

3) การยกระดับคุณค่าความเป็นมนุษย์: เพื่อเปลี่ยนคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่มีความสามารถในศตวรรษที่ 21” และ “คนไทย 4.0 ในโลกที่หนึ่ง” มาตรการภายใต้ Thailand 4.0 จะเพิ่ม Thailand HDI จาก 0.722 เป็น 0.8 หรือ 50 อันดับแรกของโลกภายใน 10 ปี มหาวิทยาลัยไทยอย่างน้อย 5 แห่ง จะติดอันดับ 1 ใน 100 สถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก ภายใน 20 ปี

4) การรักษาสิ่งแวดล้อม: เพื่อการเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีระบบเศรษฐกิจที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสังคมคาร์บอนต่ำ ตั้งเป้าพัฒนาเมืองอย่างน้อย 10 เมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลก ลดความเสี่ยงด้านการก่อการร้าย

● สังคมและวัฒนธรรม

ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม สังคมไทยมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแห่งการดำรงชีวิตซึ่งบรรพบุรุษได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีวิตมาโดยตลอด การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จะมีวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ในเรื่องของวิถีชีวิต ประเพณี ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี และความเชื่อเรื่องการนับถือบรรพบุรุษ เป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดหรือใช้พิธีกรรม (ประเพณี วันนิจ และ มนุษยสอนโพนงาม, 2565, น. 119) โดยเฉพาะในสังคมระดับหมู่บ้าน มักจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน อีกทั้งยังมีการเคารพและอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ม.ป.ป.) ส่วนวัฒนธรรมที่น่าประทับใจของแขกผู้มาเยือน จนได้รับสมญานามว่าเป็น “สยามเมืองยิ้ม” คือความเป็นมิตรและการต้อนรับแขกผู้มาเยือนอย่างเป็นกันเอง การทักทายตามประเพณี คือการไหว้ ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ในการให้ความเคารพและความนับถือแก่อีกผู้หนึ่ง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

● ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับบิมสเทค

บิมสเทคยังคงเป็นตลาดที่น่าสนใจสำหรับประเทศไทย หากพิจารณาตารางที่ 3.1 มูลค่าการค้ารวมระหว่างไทยกับบิมสเทคมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2565 ซึ่งเพิ่มจาก 5.52 แสนล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 เป็น 9.59 แสนล้านบาท ในปี พ.ศ. 2565 อีกทั้ง ไทยยังได้ดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีสินค้าส่งออกสำคัญจากไทยไปบิมสเทค เช่น เครื่องจักร พลาสติก อุปกรณ์ไฟฟ้า เชื้อเพลิง และเคมีภัณฑ์อินทรีย์ และสินค้านำเข้าสำคัญจากบิมสเทคมาไทย เช่น เชื้อเพลิง แร่รัตนชาติ เครื่องจักร และสัตว์น้ำ (มติชนออนไลน์, 2565)

ตารางที่ 3.1 มูลค่าการค้ารวมระหว่างไทย - บิมสเทค พ.ศ. 2561 - 2565

ประเทศคู่ค้า	อันดับคู่ค้า ปี 2565	มูลค่าการค้ารวม (หน่วย: ล้านบาท)				
		ปี 2561	ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
ไทย-บิมสเทค	-	709,848.49	667,822.93	552,312.69	760,180.32	959,347.19
ไทย-อินเดีย	1	402,508.42	378,999.34	304,034.39	475,744.18	615,636.91
ไทย-เมียนมา	2	246,138.89	237,056.25	205,631.42	226,171.89	286,423.10
ไทย-บังกลาเทศ	3	40,340.87	33,127.19	28,151.42	40,788.03	42,145.09
ไทย-ศรีลังกา	4	16,891.19	14,111.30	11,619.75	13,521.88	12,436.35
ไทย-เนปาล	5	2,693.51	3,193.05	1,276.28	1,855.07	1,839.97
ไทย-ภูฏาน	6	1,275.61	1,335.80	1,599.43	2,099.27	865.77

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2566

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยสำนักเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง (2564) ได้วิเคราะห์โอกาสทางการค้าระหว่างไทยกับบิมสเทค ดังนี้

- 1) บิมสเทคเป็นตลาดเอเชียใต้ขนาดใหญ่ที่มีประชากรกว่า 1,700 ล้านคน
- 2) ปี พ.ศ. 2563 บิมสเทคมีมูลค่ารวมทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Combined GDP) คิดเป็นมูลค่า 3.96 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 4.58 ของ GDP โลก
- 3) ปี พ.ศ. 2563 บิมสเทคมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Real GDP Growth) ที่ร้อยละ 6.8 สูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของโลกที่ประมาณร้อยละ 3.4 บิมสเทคจึงมีศักยภาพเป็นตลาดรองรับสินค้าของไทยได้
- 4) บิมสเทคมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งวัตถุดิบใหม่ที่สามารถนำเข้าเพื่อลดต้นทุนการผลิต
- 5) บิมสเทคอยู่ระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเอื้อต่อการร่วมลงทุน
- 6) บิมสเทคเป็นตลาดใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ไทยลดการพึ่งพาตลาดเก่า และบรรเทาภาวะการแข่งขันของไทยในตลาดหลัก

7) ธุรกิจบริการและการลงทุนที่ไทยมีศักยภาพและมีโอกาสขยายตัวสูง ได้แก่ ภาคบริการ เช่น การก่อสร้างขนส่ง การท่องเที่ยว / โรงแรม / ที่พัก สุขภาพ การศึกษา และ ภาคการลงทุน เช่น การผลิต การเกษตร เหมืองแร่ / พลังงาน และการประมง

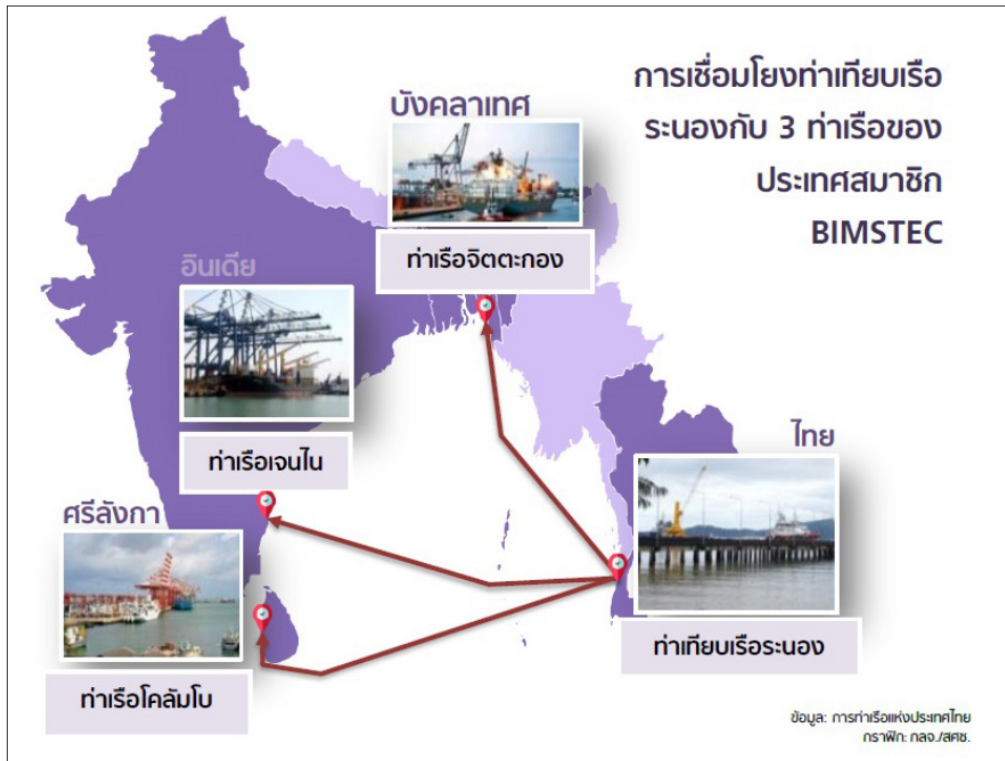
จากโอกาสทางการค้าระหว่างไทย-บิมสเทค ดังที่กล่าวมาข้างต้น รัฐสมาชิกบิมสเทค มีความพยายามร่วมกันในการจัดทำกรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทค ตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจ / การค้าบิมสเทค ครั้งที่ 4 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีบิมสเทค (BIMSTEC Free Trade Area) ทั้งนี้ รัฐมนตรีเศรษฐกิจ / การค้าของรัฐสมาชิกบิมสเทค ได้ร่วมลงนามในกรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทค เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 และมีการจัดตั้งคณะกรรมการการเจรจาการค้าบิมสเทค (BIMSTEC Trade Negotiating Committee: BIMSTEC TNC) เพื่อเจรจาจัดทำกรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทค (Framework Agreement on the BIMSTEC Free Trade Area) ณ จังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมการเจรจา 3 สาขาหลัก ได้แก่ การค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ภายใต้กรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทค โดยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาการประชุม BIMSTEC TNC ไปแล้วมากกว่า 20 ครั้ง อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงการค้าเสรีบิมสเทคยังไม่อาจหาข้อสรุปได้ (Khobtham Neelapaichit, 2020)

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าบิมสเทค จากผลการศึกษาเชิงปริมาณด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปพบว่า หลังการเปิดเสรีการค้าบิมสเทค รัฐสมาชิกจะมีเศรษฐกิจที่ขยายตัวมากยิ่งขึ้น โดยจะมีอัตราการขยายตัวที่แตกต่างกัน ซึ่งรัฐสมาชิกที่ไม่มีทางออกทะเล ได้แก่ เนปาลและภูฏาน จะมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงที่สุดที่อัตรา 2.3102% ในขณะที่ศรีลังกาและเมียนมาเป็นคู่ประเทศลำดับต้น ๆ ที่จะได้รับผลกระทบทางบวกในรูปของอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงที่อัตรา 1.3813% และ 0.9507% ตามลำดับ ส่วนประเทศไทย บังกลาเทศ และอินเดียจะมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ลดหลั่นลงมา ภาคการผลิตของประเทศไทย อุตสาหกรรมเหล็กและสินแร่เหล็ก รวมทั้งภาคบริการการก่อสร้างจะเกิดการขยายตัวมากที่สุด และภาคการขนส่งทางอากาศ (ซึ่งมีคู่แข่งที่สำคัญ คือ สายการบินของประเทศอินเดีย) ผลิตภัณฑ์จากไม้ (ซึ่งหลายประเทศในเอเชียใต้และเมียนมาต่างก็มีต้นทุนต่ำกว่าทั้งในมิติของค่าแรงและการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบ) และเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (ซึ่งปัจจุบันไทยมีต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่หลายประเทศในกลุ่มบิมสเทคยังมีค่าจ้างที่ต่ำกว่า) เหล่านี้คือ ภาคการผลิตที่มีแนวโน้มหดตัวลงมากที่สุด และทางด้านการส่งออก อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน

เคมีภัณฑ์และพลาสติก และผลิตภัณฑ์อาหาร น่าจะเป็นภาคการผลิตที่ผู้ประกอบการไทย มีศักยภาพอย่างยิ่งในการขยายตัวเข้าสู่ตลาดบิสเทค ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่า แม้ปัจจุบันข้อตกลงการค้าเสรีบิสเทคยังไม่เกิดขึ้น แต่ผู้ประกอบการในภาคการผลิตเหล่านี้ ต่างก็เข้าไปทำตลาดอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้อยู่แล้ว (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2563)

ในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยยังให้ความสำคัญและเตรียมความพร้อม เพื่อใช้ประโยชน์จากกรอบความตกลงนี้ค่อนข้างจำกัดเมื่อเทียบกับกรอบความตกลงอื่น ๆ (Khobtham Neelapaichit, 2020) กระนั้น ยังมีความคืบหน้าสำคัญ เช่น ความตกลง การค้าสินค้า (Agreement on Trade in Goods) ซึ่งจะเน้นเรื่องการลดและยกเลิกภาษี ศุลกากร การจัดทำข้อบทด้านกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า และการอำนวยความสะดวก ทางการค้า โดยขณะนี้ นอกจากการเจรจาเพื่อจัดทำข้อบทกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า รัฐสมาชิกบิสเทคสามารถสรุปผลการเจรจาประเด็นด้านการค้าสินค้าอื่น ๆ ได้เกือบทั้งหมดแล้ว และตั้งเป้าหมายร่วมกันว่าจะผลักดันให้สามารถปิดการเจรจาได้โดยเร็ว ซึ่งการเปิดตลาดสินค้า อยู่ระหว่างการแลกเปลี่ยนตารางการลดภาษี และการปรับโอนพิกัดศุลกากรให้มีความทันสมัย มากขึ้น (มติชนออนไลน์, 2565)

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาเส้นทางโลจิสติกส์เชื่อมโยงบิสเทค ผ่านกรอบแนวคิด การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้อย่างยั่งยืน (Sustainable Southern Economic Corridors: SEC) ที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาตินำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการศึกษา ความเหมาะสมในรายละเอียดรูปแบบการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชุมพร - ระนอง โดยการ พัฒนามุ่งเน้นการเชื่อมโยงการขนส่งทางน้ำด้วยการพัฒนาท่าเทียบเรือระนองให้เป็นประตูสู่ ตะวันตก (Western Gateway) ซึ่งจะช่วยย่นระยะทางการขนส่งสินค้าไปยังอินเดียให้ เหลือเพียง 7 - 9 วัน กรณีผ่านท่าเรือระนองจากเดิม 15 - 20 วัน กรณีส่งออกสินค้าผ่าน ท่าเรือแหลมฉบัง ซึ่งการทำเรือแห่งประเทศไทยได้เตรียมศึกษาแผนการพัฒนาการเดินเรือ ขนส่งสินค้าจากท่าเรือระนองเชื่อมโยงรัฐสมาชิกบิสเทค โดยเบื้องต้นได้คัดเลือกท่าเรือที่มี ความเหมาะสมจำนวน 3 ท่าเรือ ได้แก่ ท่าเรือจิตตะกอง ท่าเรือเซนไน และท่าเรือโคลัมโบ ซึ่งอยู่ระหว่างขั้นตอนการเจรจาความร่วมมือระหว่างประเทศต่อไป โดยการเชื่อมโยงดังกล่าว จะสนับสนุนให้เกิดการกระจายการพัฒนาจากพื้นที่เศรษฐกิจเดิมสู่พื้นที่เศรษฐกิจใหม่ ตลอดจนเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของห่วงโซ่อุปทานด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์, 2561)

ภาพที่ 3.8 การพัฒนาท่าเทียบเรือของไทยเชื่อมโยงกับรัฐสมาชิกบิมสเทค

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์, 2561

อย่างไรก็ดี กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยสำนักเอเชีย แอฟริกา และ ตะวันออกกลาง (2564) ได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างไทย - บิมสเทค ในปัจจุบันที่ไทยและบิมสเทคยังคงเผชิญอยู่ ดังนี้

- 1) ผู้ประกอบการของไทยยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตลาดบิมสเทคน้อยมาก
- 2) ผู้ประกอบการของไทยยังขาดความรู้ทางภาษา ธรรมเนียม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียใต้

3) บิมสเทคเป็นอนุภูมิภาคที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก และประชากรส่วนใหญ่ยังมีกำลังซื้อต่ำ ส่งผลให้การค้าการลงทุนระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ

4) บิมสเทคมีข้อจำกัดด้านระบบสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ทำให้การขนส่งสินค้ามีต้นทุนสูง เช่น ขาดการเชื่อมโยงที่มีประสิทธิภาพในการขนส่งสินค้าบริเวณชายแดน รวมถึงบางประเทศ เช่น เนปาลและภูฏาน ซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และมีขนาดสายการบินที่เล็กทำให้มีข้อจำกัดในการขนส่ง

จากข้อมูลทั่วไปของรัฐสมาชิกบิมสเทค จะเห็นได้ว่าแต่ละรัฐต่างมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่มีความมุ่งหวังในการร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว จากการมีจุดแข็งด้านการเป็นตลาดขนาดใหญ่ และมีกำลังแรงงานที่พร้อมในตลาดแรงงาน ในอนาคต หากบิมสเทคสามารถพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างกันและมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี มีประสิทธิภาพ จะทำให้บิมสเทคเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างแท้จริง

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาไทย

- กรมการปกครอง. สำนักบริหารการทะเบียน. สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). สืบค้น 14 กรกฎาคม 2566, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สำนักเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง. (2564). *ความสัมพันธ์การค้าไทย-BIMSTEC*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://api.dtn.go.th/files/v3/60f159a8ef4140119570d982/download>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). *นายกฯ ทวีชัยกร ทวีชัยกรฯ ศรีลังกา เยือนไทยเพื่อร่วมพิธีเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา ย้ำความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด บนพื้นฐานร่วมทางศาสนาและวัฒนธรรม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/185944>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2562). *สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd20e15e39c3060027aa8?cate=5f1aba0039164819fc32c0ba>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2562). *สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd20d15e39c3060027a26?cate=5f1aba0039164819fc32c0ba>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *เนปาล (Nepal)*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/NP?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ (Bangladesh)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/BD?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/MM?page=5d5bcb3915e39c3060006815&menu=5d5bd3d715e39c306002aabb>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐอินเดีย (India)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/IN?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>

กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา: สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา (Sri Lanka). สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/LK?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>

กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92144-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%80%E0%B8%97%E0%B8%A8?cate=5d847df915e39c256c004df3>

กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). ราชอาณาจักรภูฏาน. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92155-%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%8F%E0%B8%B2%E0%B8%99?cate=5d847df915e39c256c004df3>

กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). สาธารณรัฐอินเดีย. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92062-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2?cate=5d847df915e39c256c004df3>

กระทรวงการต่างประเทศ. กองเอเชียใต้. (2555). ราชอาณาจักรภูฏาน. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc1d15e39c306000a03c?cate=5d5bcb4e15e39c3060006870>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย (International Tourist Arrivals to Thailand). สืบค้น 24 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.mots.go.th/news/category/656>

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2564. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2021/3/index.html>

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2565. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2022/index.html>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมการค้าต่างประเทศ. กองบริหารการค้าข้าว. (2566). ข้อมูลสถานการณ์ข้าว สาธารณรัฐอินเดียนเดียเดือนมกราคม 2566. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.dft.go.th/Portals/0/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A7/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2%20%E0%B8%93%2%E0%B8%A1%E0%B8%84%2066.pdf>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2566). ‘ไทย-ศรีลังกา’ ถก FTA รอบ 5 คืบหน้าเกินครึ่ง เล็งปิดจ๊อบต้นปี 67. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/12207>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2566). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าไทยกับรายประเทศ. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/productcountry/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (n.d.). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าไทยกับรายประเทศ. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/productcountry/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (n.d.). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าภาพรวม. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/product/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). ข้อมูลพื้นฐานสาธารณสุขแห่งสหภาพเมียนมา. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/141175/141175.pdf
- กุลลิน จารุชาติ และ รชฏ เลียงจันทร์. (2564). อุตสาหกรรมไทย: อยู่ตรงไหนและจะแข่งขันอย่างไรในเวทีโลก. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/thailand-sectoral-potential-2021>

- คมกฤษณ์ ศิริวงษ์. (ม.ป.ป.). *ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.etvthai.tv/Download/document/Social6%20%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf>
- เดลินิวส์ ออนไลน์. (2566). *รู้ยัง 5 สินค้าไทยของไทย ครองแชมป์ส่งออกสูงสุดในโลก*. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/2250875/>
- ไทยรัฐ. (2566). *นายกรัฐมนตรี กระชับความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา กับอินเดีย*. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2600996>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.bot.or.th/th/statistics/exchange-rate.html>
- จุฬาราช มุสิกโปดก. (2558). *ประมวลข่าวต่างประเทศ: สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตย ศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=35588
- ประทวน วันนิจ และ มนูญ สอนโพนงาม. (2565). *วิกฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทย ในยุคดิจิทัล. วารสารวามัญองแหรทพทศตรปททรรศน์*, 9(2), 117 - 126.
- มติชนออนไลน์. (2565). *สมาชิกบิมสเทค เร่งหาสรุปเปิดตลาดสินค้า-กฎถิ่นกำเนิดสินค้า*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3214240#google_vignette
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์. (ม.ป.ป.). *ระบบสังคมอินเดีย*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.human.cmu.ac.th/courseonline/course/004233/pdf/doc06.pdf>
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (ม.ป.ป.). *เรื่องที่ 5 สังคมและวัฒนธรรมไทย: โครงสร้างสังคม*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=16&chap=5&page=t16-5-infodetail02.html>
- ศุภวรรณ พิพิธสมบัติ. (2566). *เปิดมุมมอง “อินเดียใหม่” โอกาสที่คนไทยควรรู้ กับศูนย์อินเดียศึกษา แห่งจุฬาฯ ทางด่วนเชื่อมสัมพันธ์ไทย-อินเดีย*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.chula.ac.th/highlight/115878/>
- ศุภวิชญ์ แก้วคูนอก. (2565). *การเมืองซ้าย ๆ กับผลเลือกตั้งของเนปาลครั้งล่าสุด*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.the101.world/nepalese-election-2022/>

- ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *South Asia Insight: Federal Democratic Republic of Nepal*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก https://southasiainsight.com/?page_id=2650
- สถานกงสุลใหญ่ไทย ณ เมืองเจนไน. (2563). *ข้อมูลเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของอินเดีย: สภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.thaiconsulategeneralchennai.com/economics.php?id=7>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ. ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจคนไทยในเนปาล. (2565). *รู้จักเนปาล: ข้อมูลทั่วไป*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://bic-nepal.thaiembassy.org/th/page/%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B?menu=61494fe509888172be57e242>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ. ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจคนไทยในเนปาล. (2565). *กฎระเบียบที่ควรรู้: การลงทุน*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://bic-nepal.thaiembassy.org/th/page/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B8%99?menu=611f8aabe4c78b246a5b80e2>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ. (2565). *คนไทยในต่างประเทศ: Factsheet (ศรีลังกา)*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก [https://colombo.thaiembassy.org/th/page/27691-factsheet-\(%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2\)?menu=5d7d051f15e39c0cf80062b8](https://colombo.thaiembassy.org/th/page/27691-factsheet-(%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2)?menu=5d7d051f15e39c0cf80062b8)
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ. (2565). *คนไทยในต่างประเทศ: คู่มือคนไทยในศรีลังกา*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://colombo.thaiembassy.org/th/page/40145-%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2?menu=5d7d051f15e39c0cf8006227>
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD). (2563). *BIMSTEC กับโอกาสของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.posttoday.com/international-news/640099>
- สมหวัง แก้วสุฟอง. (2561). การดำรงอยู่ของระบบวรรณในสังคมอินเดีย. *วารสารปณิธาน*, 14(1), 115 - 134.
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *เนปาล*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/13/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *บังกลาเทศ*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/15/>

- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *ภูฏาน*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/12/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *เมียนมา*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/9/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *ศรีลังกา*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/17/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *อินเดีย*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/20/>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. กองส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลประเทศเป้าหมาย: ประเทศเมียนมา*. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก <https://toi.boi.go.th/information/asian/2>
- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). (2557). *ราชอาณาจักรภูฏาน*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.neda.or.th/home/uploads%20-%20Copy/news/29201584337-Ln37Mx9t.pdf>
- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). (2557). *สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.neda.or.th/home/uploads%20-%20Copy/news/29201585139-07Hvy3Cq.pdf>
- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). *สำนักนโยบายและแผน*. (2566). *สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก [https://www.neda.or.th/2018/th/download/?file=oJMaMUEjnF54ZKN2oGy3Axj5oGEaZUD3nGA4YKOcoJS3nRkHoF1aBKDlnGS4YKOyoJk3nHkzoF9aMKEfnJy4MaNioKA3q0kyoJ5aY3ExnJS4o3OfoKO3qHjioGuaZKDjnGW4Y3OmoJA3o0kxoKEanUDinGE4ZaOyoJu3L0kuoKOaDKDinGc4ENWewEb3QWewEb3Q&n=%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%202_66_%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%20\(4\)&t=GTMgoJqwgS9cMUug](https://www.neda.or.th/2018/th/download/?file=oJMaMUEjnF54ZKN2oGy3Axj5oGEaZUD3nGA4YKOcoJS3nRkHoF1aBKDlnGS4YKOyoJk3nHkzoF9aMKEfnJy4MaNioKA3q0kyoJ5aY3ExnJS4o3OfoKO3qHjioGuaZKDjnGW4Y3OmoJA3o0kxoKEanUDinGE4ZaOyoJu3L0kuoKOaDKDinGc4ENWewEb3QWewEb3Q&n=%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%202_66_%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%20(4)&t=GTMgoJqwgS9cMUug)

- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2565). ข้อมูลทรัพยากร: สถิติการค้าชายแดน ไทย-เมียนมา (รายสินค้า) ปี 2563-2565 (มกราคม-กรกฎาคม). สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://data.go.th/dataset/mm_july_2563-2565
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). ความสัมพันธ์ด้านรัฐสภาไทย-สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/ewt_dl_link.php?nid=4057&filename=parsystem2
- สำนักงานศาลยุติธรรม. สำนักแผนงานและงบประมาณ. กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ. (2560). ระบบศาลยุติธรรม. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก https://data.go.th/dataset/ab2f0929-9895-49cd-99c3-5865a6e954cd/resource/e6245e82-33f6-4135-8134-c78d149c2ad4/download/structure_22052560.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์. (2561). BIMSTEC ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2562). หารือเอกอัครราชทูตภูฏานประจำประเทศไทย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24056>
- สุรัตน์ โหราชัยกุล และ ญัฐ วัชรศิรินทร์. (2563). สิ่งที่คนไทยควรรู้เรื่องวัฒนธรรมอินเดีย ตอนที่ 2. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://curadio.chula.ac.th/Program-Detail.php?id=9249>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). รัฐประหารในเมียนมา 2564. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C_2564
- Voice Online. (2561). ไทย-เนปาล ร่วมส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเอเชีย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://voicetv.co.th/read/H15MVt8wX>
- Wise Payments Limited. (2566). อัตราแลกเปลี่ยนสำหรับแลกเงิน จุลตรัมภูฏาน เป็นบาทไทย. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://wise.com/th/currency-converter/btn-to-thb-rate>

ภาษาอังกฤษ

- BIMSTEC Secretariat. (2022). *Charter*. Retrieved February 25, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-charter/>
- Embassy of the State of Qatar. (n.d.). *Sri Lanka: Culture and heritage*. Retrieved July 3, 2023, from <https://colombo.embassy.qa/en/sri-lanka/culture-and-heritage>
- Khobtham Neelapaichit. (2020). Policy Development to Expand the Economic Value and Utilize the Development of the BIMSTEC Free Trade Area Framework for Thailand: A Policy Brief. *Thai Journal of East Asian Studies*, 24(1), 1 - 17.
- Royal Thai Embassy, Washington D.C. (n.d.). *Thailand 4.0*. Retrieved July 13, 2023, from <https://thaiembdc.org/thailand-4-0-2/>
- The Parliament of Sri Lanka. (2012). *Evolution of the Parliamentary System*. Retrieved December 2, 2023, from <https://www.parliament.lk/en/handbook-of-parliament/evolution-of-the-parliamentary-system>
- World Bank. (2023). Population, total. Retrieved July 3, 2023, from https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?name_desc=true
- WorldAtlas. (n.d.). *Maps of Thailand*. Retrieved July 13, 2023, from <https://www.worldatlas.com/maps/thailand>

บทที่ 4

องค์กรของบิมสเทค

บทนำ

จากจุดเริ่มต้นของกรอบความร่วมมือโดยผู้แทนรัฐบาลบังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และไทยได้ลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยการจัดตั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจบังกลาเทศ-อินเดีย-ศรีลังกา-ไทย (Declaration on the Establishment of the Bangladesh-India-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation: BIST-EC)” เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 จนกระทั่งมีการเปลี่ยนชื่อเป็น “ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ” หรือ BIMSTEC ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 นั้น BIMSTEC มีพัฒนาการที่สำคัญอีกครั้ง ภายหลังจากการลงนามและรับรองโดยรัฐสมาชิก ทั้ง 7 รัฐ ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เมียนมา เนปาล ศรีลังกา และไทย ในกฎบัตร บิมสเทค (BIMSTEC Charter) ซึ่งได้รับการลงนามและรับรองในระหว่างการประชุมผู้นำ บิมสเทค ครั้งที่ 5 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ผ่านระบบการประชุมทางไกล เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 ส่งผลให้ BIMSTEC กลายเป็นเป็นองค์กรระดับภูมิภาค นั่นคือ การเป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับรัฐบาล (an inter-governmental organization) และมีสภาพนิติบุคคล (legal personality) ตามกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022) ในบทนี้เป็นการนำเสนอวัตถุประสงค์และหลักการของบิมสเทค องค์กรของบิมสเทค เลขาธิการบิมสเทค สำนักเลขาธิการบิมสเทค และองค์กรย่อยอื่น ๆ ของบิมสเทค ตามลำดับ

4.1 วัตถุประสงค์และหลักการของบิมสเทค

4.1.1 วัตถุประสงค์ของบิมสเทค ตามมาตรา 1 ของกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022) มีดังนี้

1. เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว โดยกำหนดและดำเนินโครงการความร่วมมือในสาขาที่ได้ตกลงกันแล้ว และในสาขาที่รัฐสมาชิก จะได้ตกลงกันต่อไป รัฐสมาชิกอาจให้มีการทบทวนเกี่ยวกับสาขาความร่วมมือเป็นระยะ ๆ
2. เพื่อเร่งสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางสังคม ในภูมิภาคอ่าวเบงกอลผ่านการดำเนินการร่วมกันด้วยจิตวิญญาณแห่งความเท่าเทียมและ ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างกัน
3. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือเชิงรุกและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่อง ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมในด้านเศรษฐกิจ สังคม วิชาการ และวิทยาศาสตร์
4. เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อกันในรูปแบบการฝึกอบรมและการวิจัยในด้าน การศึกษา วิชาชีพ และทางวิชาการ
5. เพื่อร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการดำเนินการที่จะสนับสนุน และเสริมสร้างการพัฒนาของรัฐสมาชิกอันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมสำหรับ ประชาชนในการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิต ซึ่งรวมถึงการสร้างงานและการพัฒนา การคมนาคม การสื่อสารและโครงสร้างพื้นฐาน
6. เพื่อร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกบิโอสเทคในโครงการที่สามารถดำเนินการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดในระดับภูมิภาคและที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์จากการสอดประสาน ความร่วมมือระหว่างกัน
7. เพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอ่าวเบงกอล ผ่านความร่วมมือที่ใกล้ชิดในการต่อต้านการก่อการร้ายสากล อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโรคติดต่อ
8. เพื่อดำรงไว้ซึ่งความร่วมมือที่ใกล้ชิดและเป็นประโยชน์กับองค์การ- ระหว่างประเทศและองค์กรในระดับภูมิภาคที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์คล้ายกัน
9. เพื่อพยายามขจัดความยากจนออกไปจากภูมิภาคอ่าวเบงกอล
10. เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในมิติที่หลากหลายและส่งเสริมการประสานพลัง ของความร่วมมือด้านความเชื่อมโยงในภูมิภาค ในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการรวมตัว ทางเศรษฐกิจเพื่อความมั่งคั่งร่วมกัน

11. เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนในฐานะเป็นปัจจัยหลักที่จะเร่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค

4.1.2 หลักการของบิมสเทค (ตามมาตรา 2 ของกฎบัตรบิมสเทค)

ความร่วมมือภายใต้บิมสเทค รัฐสมาชิกจะเคารพหลักการต่อไปนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

1. ความร่วมมือภายใต้บิมสเทคจะอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมของอำนาจอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน อิสรภาพทางการเมือง การไม่แทรกแซงกิจการภายใน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การเคารพซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ร่วมกัน

2. ความร่วมมือภายใต้บิมสเทคเป็นการเติมเต็มแต่ไม่ใช้การทดแทนความร่วมมือในระดับทวิภาคี อนุภูมิภาค ภูมิภาค และพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับรัฐสมาชิก

4.2 องค์การของบิมสเทค

ตามกฎบัตรบิมสเทคหมวด 4 มาตรา 8 - 15 บัญญัติเกี่ยวกับองค์กร (organs) ของบิมสเทค ตั้งแต่องค์กรการตัดสินใจสูงสุด จนถึงระดับปฏิบัติการ รวมถึงหน่วยงานสำคัญ ได้แก่ สำนักเลขาธิการบิมสเทคและเลขาธิการบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022) มีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ที่ประชุมผู้นำบิมสเทค (BIMSTEC Summit)

ที่ประชุมผู้นำบิมสเทค ประกอบด้วย ประมุขแห่งรัฐ หรือหัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิก มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

(ก) เป็นกลไกตัดสินใจสูงสุดของบิมสเทค

(ข) พิจารณา ให้แนวนโยบาย และตัดสินใจประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของบิมสเทค ประเด็นสำคัญที่อยู่ในความสนใจร่วมของรัฐสมาชิก และประเด็นที่ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคและที่ประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือต่าง ๆ เสนอ

(ค) การแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อบิมสเทคโดยการออกมาตรการที่เหมาะสม

(ง) ตัดสินใจเกี่ยวกับการรับสมาชิกใหม่และผู้สังเกตการณ์

(จ) อนุญาตการจัดตั้งหรือยกเลิกกลไกระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือต่าง ๆ และศูนย์หรือองค์กรภายใต้บิมสเทค

การประชุมผู้นำบิมสเทคจะจัดขึ้นทุกสองปีโดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทค เป็นเจ้าภาพ โดยมีการจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีก่อน และจัดการประชุมผู้นำสมัยพิเศษได้ เมื่อมีความจำเป็น โดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทคเป็นประธานการประชุม ณ สถานที่ที่รัฐสมาชิกเห็นพ้อง โดยประธานบิมสเทคสามารถมีดำริเอง หรือโดยการร้องขอของรัฐสมาชิก รัฐใดรัฐหนึ่งให้จัดการประชุมผู้นำสมัยพิเศษเพื่อจัดการกับปัญหาในประเด็นที่อยู่ในความสนใจของรัฐสมาชิก ทั้งนี้ โดยการเห็นชอบของรัฐสมาชิกทั้งหมด และการตัดสินใจทั้งหมดในที่ประชุม ผู้นำอยู่บนพื้นฐานของฉันทามติ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

4.2.2 การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค (BIMSTEC Ministerial Meeting)

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ประกอบด้วย รัฐมนตรีที่รับผิดชอบกิจการ ต่างประเทศของรัฐสมาชิก โดยที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

(ก) ประสานงานความร่วมมือในบิมสเทคในภาพรวม

(ข) เตรียมการประชุมผู้นำบิมสเทค

(ค) ประสานการดำเนินการตามข้อตกลงและข้อตัดสินใจต่าง ๆ ของการประชุม ผู้นำบิมสเทค

(ง) ประสานงานกับกลไกระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสอดคล้องของนโยบาย ประสิทธิภาพ และความร่วมมือกับกลไกอื่น ๆ

(จ) อนุมัติงบประมาณของสำนักเลขาธิการและศูนย์ / องค์กรในบิมสเทค ตามข้อเสนอของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส

(ฉ) รับรองผลการพิจารณาของที่ประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือ บิมสเทค

(ช) แต่งตั้งเลขาธิการบิมสเทค ผู้มีระดับตำแหน่งและสถานะเทียบเท่า เอกอัครราชทูต ตามข้อเสนอของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส และ

(ซ) ปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ที่ที่ประชุมผู้นำบิมสเทคมอบหมาย

การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคจะจัดขึ้นทุกปีโดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทค โดยมีการจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสก่อน และสามารถจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีสมัยพิเศษได้เมื่อมีความจำเป็น โดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทคเป็นประธานการประชุม ณ สถานที่ที่รัฐสมาชิกเห็นพ้อง รวมถึงประธานบิมสเทคสามารถมีคำริเอง หรือโดยการร้องขอของรัฐสมาชิกรัฐใดรัฐหนึ่งให้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีสมัยพิเศษเพื่อแก้ปัญหาในประเด็นที่อยู่ในความสนใจของรัฐสมาชิก ทั้งนี้ โดยการเห็นชอบของรัฐสมาชิกทั้งหมด (BIMSTEC Secretariat, 2022)

4.2.3 การประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือบิมสเทค (BIMSTEC Sectoral Ministerial Meetings)

การประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือบิมสเทค ประกอบด้วย รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องจากกระทรวงที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมตามสาขาความร่วมมือต่าง ๆ โดยที่ประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือบิมสเทค มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

- (ก) ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจของแต่ละสาขาทตามอาณัติที่ได้รับ
- (ข) ดำเนินการตามข้อตกลงและข้อตัดสินใจต่าง ๆ ของการประชุมผู้นำบิมสเทคตามสาขาที่รับผิดชอบ
- (ค) เสริมสร้างความร่วมมือในสาขาที่รับผิดชอบเพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์ของบิมสเทค
- (ง) ส่งรายงานและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทคเพื่อให้ที่ประชุมผู้นำบิมสเทคพิจารณา
- (จ) ประเมิน ให้ความเห็นชอบ และดำเนินการตามข้อเสนอของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทครายสาขาความร่วมมือ

ทั้งนี้ การประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือบิมสเทคจัดขึ้นเมื่อมีความจำเป็น โดยมีประเทศผู้ขับเคลื่อนหลัก (ประเทศนำ) ของสาขานั้น ๆ เป็นเจ้าภาพและเป็นประธาน ทั้งนี้ รัฐมนตรีรายสาขาสามารถจัดให้มีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส คณะทำงานรายสาขา การประชุมผู้เชี่ยวชาญรายสาขาย่อย หรือการประชุมผู้เชี่ยวชาญกลุ่มย่อยในสาขาที่รับผิดชอบ โดยมีประเทศผู้ขับเคลื่อนหลัก (ประเทศนำ) ของสาขานั้น ๆ หรือรัฐสมาชิกที่สนใจเป็นเจ้าภาพและเป็นประธาน (BIMSTEC Secretariat, 2022)

4.2.4 การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค (BIMSTEC Senior Officials' Meeting)

การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่อาวุโสที่เหมาะสมที่รัฐสมาชิกบิมสเทคแต่งตั้ง โดยที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

- (ก) เตรียมการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค
- (ข) ติดตามและประสานการดำเนินการตามข้อตกลงและข้อตัดสินใจต่าง ๆ ของการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค
- (ค) ประสานงานกับกลไกความร่วมมือรายสาขาที่ไม่มีการประชุมระดับรัฐมนตรี
- (ง) ริเริ่มข้อเสนอเกี่ยวกับกิจการด้านการบริหารและงบประมาณเพื่อการพิจารณาของที่ประชุมระดับรัฐมนตรี
- (จ) ปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค
- (ฉ) ประเมิน อนุมัติ และดำเนินการเกี่ยวกับผลการพิจารณาของคณะกรรมการถาวรบิมสเทค

ทั้งนี้ การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทคจะจัดขึ้นปีละหนึ่งครั้ง โดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทค โดยจัดก่อนการประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค และสามารถจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสสมัยพิเศษได้เมื่อมีความจำเป็นโดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทคเป็นประธาน ณ สถานที่ที่รัฐสมาชิกเห็นพ้อง อีกทั้ง ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสจะต้องรายงานต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat, 2022)

4.2.5 คณะกรรมการถาวรบิมสเทค (BIMSTEC Permanent Working Committee)

คณะกรรมการถาวรบิมสเทค ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานกลางของรัฐสมาชิกบิมสเทคที่มีระดับความอาวุโสที่เหมาะสม โดยคณะกรรมการถาวรบิมสเทค มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

- (ก) พิจารณาเกี่ยวกับกิจการด้านการบริหารและงบประมาณของสำนักเลขาธิการบิมสเทคและศูนย์ / องค์กรภายใต้บิมสเทค

(ข) เตรียมปฏิทินงานกิจกรรมบิมสเทค โดยหารือกับสำนักเลขาธิการบิมสเทค
(ค) จัดลำดับความสำคัญและเพิ่มประสิทธิภาพแก่กิจกรรมและโครงการของ
บิมสเทค

(ง) เตรียมการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค

(จ) ปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสบิมสเทค

ทั้งนี้ การประชุมคณะกรรมการถาวรบิมสเทคจะจัดขึ้นอย่างน้อยปีละสองครั้ง โดยรัฐสมาชิกที่เป็นประธานบิมสเทค นอกจากนี้ การประชุมคณะกรรมการถาวรบิมสเทค สามารถมีขึ้นได้ในโอกาสและเวลาที่จำเป็น (BIMSTEC Secretariat, 2022)

จากอำนาจและหน้าที่ของที่ประชุมระดับต่าง ๆ ของบิมสเทค ตั้งแต่ข้อ 4.2.1 จนถึง 4.2.5 แสดงองค์กรของบิมสเทค ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 องค์กรของบิมสเทค
ที่มา: ผู้เขียน

4.2.6 หน่วยประสานงานกลางของรัฐสมาชิกบิมสเทค (BIMSTEC National Focal Point)

บิมสเทคให้ทุกรัฐจัดตั้งหน่วยประสานงานกลางที่กระทรวงการต่างประเทศ โดยหน่วยประสานงานกลางของบิมสเทค มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

- (ก) เป็นหน่วยงานหลักของรัฐสมาชิกในการติดต่อสื่อสารทั้งหมดกับสำนักเลขาธิการบิมสเทค รวมทั้งการสื่อสารทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
- (ข) เป็นหน่วยงานเก็บรักษาข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับบิมสเทคของรัฐสมาชิกในระดับชาติ
- (ค) ประสานงานการดำเนินการตามข้อตัดสินใจของบิมสเทคในระดับชาติ
- (ง) ประสานงานและสนับสนุนการเตรียมการระดับชาติของการประชุมบิมสเทค

4.3 เลขาธิการบิมสเทค (Secretary General of BIMSTEC)

เลขาธิการบิมสเทคจะได้รับการแต่งตั้งโดยที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค ตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และไม่สามารถต่ออายุได้ ผ่านการเสนอชื่อโดยรัฐสมาชิกบนหลักการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษร (ในภาษาอังกฤษ) ทั้งนี้ เลขาธิการบิมสเทคจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักเลขาธิการบิมสเทค และมีตำแหน่งเทียบเท่าเอกอัครราชทูต โดยมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (BIMSTEC Secretariat, 2022)

- (ก) ปฏิบัติตามข้อสั่งการของรัฐสมาชิกผ่านกลไกต่าง ๆ และประสานดูแลความคืบหน้าในการดำเนินงาน
- (ข) ประสานงาน อำนวยความสะดวก และกำกับดูแลความคืบหน้าในการดำเนินการตามความตกลงและข้อตัดสินใจต่าง ๆ ของบิมสเทค และเสนอรายงานการปฏิบัติงานประจำปีต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค
- (ค) เข้าร่วมการประชุมผู้นำบิมสเทค การประชุมระดับรัฐมนตรีบิมสเทค การประชุมระดับรัฐมนตรีรายสาขาความร่วมมือบิมสเทค และการประชุมอื่น ๆ ของบิมสเทคที่เกี่ยวข้อง
- (ง) เป็นตัวแทนของบิมสเทคในการเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอกตามแนวนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบและตามอาณัติของเลขาธิการบิมสเทคที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ นับตั้งแต่ก่อตั้ง BIMSTEC จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) มีการแต่งตั้งเลขาธิการ BIMSTEC มาแล้วจำนวน 3 ท่าน ดังตารางที่ 4.1

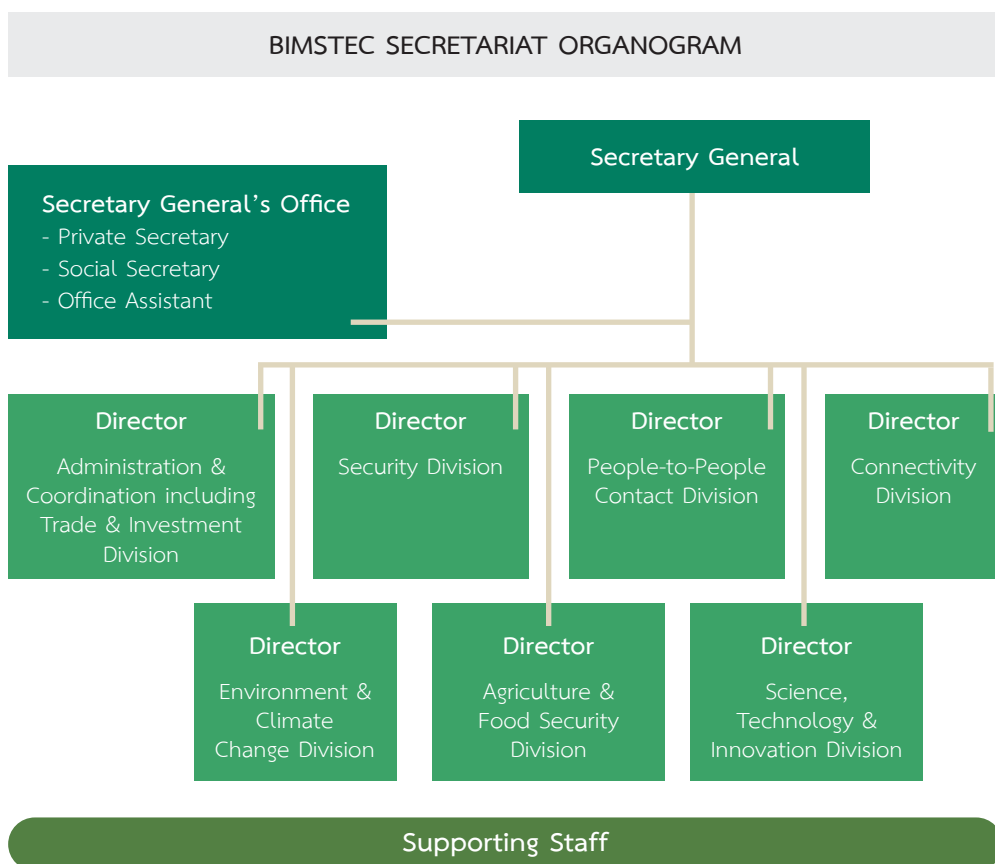
ตารางที่ 4.1 ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ BIMSTEC ระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2567

ภาพ	รายชื่อ	ประเทศ	วาระการดำรงตำแหน่ง
	นายสุमित นากันดาลา (Sumith Nakandala)	ศรีลังกา	10 สิงหาคม พ.ศ. 2557 - 14 กันยายน พ.ศ. 2560
	นายซาฮิดุล อิสลาม (M Shahidul Islam)	บังกลาเทศ	21 กันยายน พ.ศ. 2560 - 20 กันยายน พ.ศ. 2563
	นายเท็นซิน เล็กเพลลล์ (Tenzin Lekphell)	ภูฏาน	6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 - 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566
	นายอินทรา มานี ปาณเดย์ (Indra Mani Pandey)	อินเดีย	ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น เลขาธิการ BIMSTEC และ อยู่ระหว่างเข้ารับตำแหน่ง (ข้อมูล ณ วันที่ 4 มกราคม 2567) (BIMSTEC Secretariat, n.d.)

ที่มา: BIMSTEC Secretariat, n.d.

4.4 สำนักเลขาธิการบิมสเทค (BIMSTEC Secretariat)

สำนักเลขาธิการบิมสเทค ประกอบด้วย เลขาธิการบิมสเทค ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามความจำเป็น และได้รับการรับรองจากรัฐสมาชิก โดยในการปฏิบัติหน้าที่ เลขาธิการบิมสเทคและเจ้าหน้าที่จะยึดมั่นในมาตรฐานสูงสุดของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ไม่ขอหรือรับคำสั่งจากรัฐบาลหรือหน่วยงานใด ๆ ภายนอกบิมสเทค และละเว้นจากการดำเนินการใด ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของสำนักเลขาธิการบิมสเทค อีกทั้ง เลขาธิการและสำนักงานเลขาธิการบิมสเทคจะไม่ทำตามข้อสั่งการจากรัฐสมาชิกรัฐใดรัฐหนึ่ง นอกเหนือไปจากผ่านกลไกที่มีร่วมกันของบิมสเทค เพื่อรักษาสถานภาพเฉพาะของเลขาธิการ และสำนักเลขาธิการ (BIMSTEC Secretariat, 2022) โดยมีแผนผังขององค์กร ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 แผนผังของสำนักเลขาธิการบิมสเทค

ที่มา: BIMSTEC Secretariat, n.d.

จากการลงนามในบันทึกข้อตกลงการจัดตั้งสำนักเลขาธิการถาวรของบิมสเทค เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 ในระหว่างการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา ทำให้หลังจากการก่อตั้งบิมสเทค เป็นระยะเวลา 17 ปี ในฐานะองค์การระดับภูมิภาค บิมสเทคจึงก่อตั้งสำนักเลขาธิการถาวรขึ้น ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2557 เพื่อให้บริการแก่รัฐสมาชิก (BIMSTEC Secretariat, n.d.) (ดังภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 สำนักเลขาธิการบิมสเทค ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ
ที่มา: BIMSTEC Secretariat, n.d.

4.5 องค์การย่อยอื่น ๆ

องค์การย่อย ประกอบไปด้วย ศูนย์และองค์กรต่าง ๆ ภายใต้บิมสเทค โดยอาจจัดตั้งผ่านการลงนามในบันทึกความตกลงเฉพาะระหว่างรัฐสมาชิก และความตกลงว่าด้วยสำนักงานใหญ่กับประเทศเจ้าภาพ ทั้งนี้ ในการจัดตั้งศูนย์และองค์กรภายใต้บิมสเทคแต่ละแห่ง จะต้องมีการลงนามในความตกลงแยกเฉพาะสำหรับแต่ละศูนย์และองค์กร ยกตัวอย่างเช่น

ศูนย์พลังงานบิมสเทค (BIMSTEC Energy Centre: BEC) ศูนย์สภาพอากาศและภูมิอากาศของบิมสเทค (BIMSTEC Centre on Weather and Climate: BCWC) เป็นต้น (BIMSTEC Secretariat, 2022)

unารูป

เมื่อรัฐสมาชิกของบิมสเทคลงนามและรับรองกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter) ในปี พ.ศ. 2565 ส่งผลให้บิมสเทคเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับรัฐบาล ซึ่งความก้าวหน้าในเรื่องนี้ ทำให้บิมสเทคมีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นที่จะขับเคลื่อนความร่วมมือภายใต้บิมสเทคในสาขาความร่วมมือต่าง ๆ โดยเฉพาะเลขาธิการบิมสเทค และสำนักเลขาธิการบิมสเทคที่จะเป็นผู้ดำเนินงาน ประสานการประชุม และกิจกรรมต่าง ๆ ของบิมสเทคกับหน่วยประสานงานกลางที่กระทรวงการต่างประเทศของแต่ละรัฐสมาชิก เพื่อให้การดำเนินการด้านต่าง ๆ ของบิมสเทคมีความต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์และหลักการของบิมสเทคต่อไป

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาอังกฤษ

- BIMSTEC Secretariat. (2022). *Charter*. Retrieved February 25, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-charter/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Former Secretaries General*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/former-secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Former Secretaries General*. Retrieved December 3, 2023, from <https://bimstec.org/former-secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Organogram*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat/organogram/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretariat*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretary General of BIMSTEC*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretary-general-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretary General of BIMSTEC*. Retrieved December 3, 2023, from <https://bimstec.org/secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *The BIMSTEC Secretariat*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat-2/>

บทที่ 5

ບຸກຄົນ

ตลอดระยะเวลา 26 ปี ของการก่อตั้งความร่วมมือแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือ
หลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ หรือบิมสเทค ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้าง
ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค และส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ
สังคม เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกรวมทั้ง แม้ว่าจะมีช่วงเวลาที่
ที่พักตัวไปบางช่วงเวลา แต่ด้วยความพยายามร่วมกันของรัฐสมาชิกทำให้บิมสเทค
มีความก้าวหน้าที่สำคัญในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลการประชุมผู้นำบิมสเทค
(BIMSTEC Summit) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547
ครั้งที่ 2 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ครั้งที่ 3
ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา วันที่ 4 มีนาคม 2557 ครั้งที่ 4 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
ประเทศมาเลเซีย วันที่ 30 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 และครั้งที่ 5 ณ กรุงโคลัมโบ
ประเทศศรีลังกา วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 (BIMSTEC Secretariat, n.d.) สรุปได้ดังนี้

1) ปี พ.ศ. 2540

การก่อตั้งบิมสเทค ในปี พ.ศ. 2540 ถือเป็นความสำเร็จแรก เนื่องจากบิมสเทคเป็นความร่วมมือเดียวที่เชื่อมโยงรัฐสมาชิกในภูมิภาคเอเชียใต้ ได้แก่ บังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย และต่อมาในปีเดียวกัน เมียนมาเข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกของบิมสเทค ซึ่งความร่วมมือของเมียนมาเป็นอีกหนึ่งความก้าวหน้าที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาสันติภาพในภูมิภาคอ่าวเบงกอล

2) ปี พ.ศ. 2547

การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 1 วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย โดยมีภูฏานและเนปาลเข้าร่วมบิมสเทค ทำให้รัฐสมาชิกของบิมสเทค มีทั้งหมด 7 รัฐ ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญ โดยรัฐสมาชิกต่างเชื่อมั่นว่าด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับความร่วมมือที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งรัฐสมาชิกตระหนักถึงความเป็นสังคมแบบพหุลักษณะ การมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ความหลากหลายทางภาษา ศิลปะ และประเพณี ที่เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือหลายมิติภายในบิมสเทค

การรวมกลุ่มของบิมสเทคขณะนั้น ยังเป็นการรวมกลุ่มที่ใช้ชื่อว่า Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation หรือ BIMST-EC ซึ่งมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มคือ การประเมินความท้าทายและโอกาสในการร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค และเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการดำเนินการค้นหาแนวทางและวิธีการด้วยการตระหนักถึงความท้าทายและโอกาสเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งแรกนี้ รัฐสมาชิกได้ริเริ่มการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีบิมสเทค (BIMSTEC FTA Framework Agreement) และรัฐสมาชิกต่างตระหนักว่าความร่วมมือในอนาคตภายใต้บิมสเทคจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงการขนส่งและการสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การค้าและการลงทุน และตกลงที่จะเสริมสร้างและเร่งรัดความร่วมมือในการพัฒนาข้อเสนอโครงการระดับภูมิภาคที่เป็นรูปธรรม เช่น การเจรจาโครงการเชื่อมโยงถนนระหว่างรัฐสมาชิก เป็นต้น

3) ปี พ.ศ. 2551

การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 2 วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย โดยในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งนี้ ได้กล่าวถึงความคืบหน้าในการส่งเสริมความร่วมมือกันอย่างเข้มข้น และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคนิค และวิทยาศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของบิมสเทค เช่น สาขาลังงาน มีความคืบหน้าในการจัดตั้งศูนย์พลังงานบิมสเทคในประเทศอินเดีย

สาขาสิ่งแวดล้อมและการจัดการภัยพิบัติ มีความคืบหน้าในการจัดตั้งศูนย์สภาพอากาศและภูมิอากาศของบิมสเทคในประเทศอินเดีย และสาขาวัฒนธรรม มีความคืบหน้าในการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการด้านอุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรมในภูฏาน เป็นต้น

นอกจากนี้ การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 2 นี้ ยังตกลงที่จะดำเนินการร่วมกันเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามด้านสาธารณสุขที่เกิดจากโรคติดเชื้ออุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ รวมถึงมีความก้าวหน้าคือ การจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ประสานงานการแพทย์แผนดั้งเดิมแห่งชาติในกลุ่มประเทศบิมสเทค (BIMSTEC Network of National Centres of Coordination in Traditional Medicine) อีกทั้งยังเพิ่มการส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชนของรัฐสมาชิก โดยอินเดียจะเป็นผู้นำในการจัดตั้งเครือข่าย BIMSTEC Network of Policy Think Tanks

4) ปี พ.ศ. 2552

รัฐสมาชิกบิมสเทคได้ลงนามในอนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และการค้ายาเสพติดผิดกฎหมาย (BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organised Crimes and Illicit Drug Trafficking) ซึ่งรัฐภาคีจะร่วมมือในการปราบปรามอาชญากรรมภายใต้กรอบของอนุสัญญา และภายใต้กฎหมายและข้อบังคับภายในประเทศของตน ได้แก่ การก่อการร้ายระหว่างประเทศ กลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติ และการค้ายาเสพติดผิดกฎหมาย และสารออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท รวมทั้งสารเคมีที่เป็นสารตั้งต้นของสารดังกล่าว โดยรัฐภาคีจะต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการป้องกัน การสืบสวน การฟ้องร้อง และการปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าว ทั้งนี้ รัฐภาคีจะร่วมมือในการร่วมกันในการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และการค้ายาเสพติดผิดกฎหมายทุกรูปแบบ โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐภาคีจะต้องร่วมมือกันภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับภายในประเทศของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก) การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย และการค้ายาเสพติดผิดกฎหมาย ความเชื่อมโยง ลักษณะและโครงสร้างของกลุ่มอาชญากรและวิธีการดำเนินการ ข) การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายเงินทุนและทรัพยากรทางการเงินหากจำเป็น โดยผ่านหน่วยข่าวกรองทางการเงิน (Financial Intelligence Units: FIUs) หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ

องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย และการค้ายาเสพติดที่ผิดกฎหมาย ค) การพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะอำนวยความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายร่วมกันในเรื่องทางอาญา การจับกุม การส่งผู้ร้ายข้ามแดน และการดำเนินคดีของบุคคลและภาคีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่อยู่ในขอบเขตของอนุสัญญานี้ และ ง) การให้ความช่วยเหลืออื่นใดตามที่อาจตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญา ความร่วมมือดังกล่าวมาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของอนุสัญญานี้ (Commonwealth Legal Information Institute, n.d.)

5) ปี พ.ศ. 2557

การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2557 ณ กรุงเนปยีดอ ประเทศเมียนมา โดยในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งนี้ ได้กล่าวถึงความพยายามในการบรรลุจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งบิมสเทค เช่น การเร่งรัดให้คณะกรรมการเจรจาการค้าบิมสเทค (TNC) สรุปความตกลงการค้าสินค้า ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ เป็นต้น ทั้งนี้ รัฐสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการทำงานอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาความเชื่อมโยงทางกายภาพในภูมิภาคบิมสเทค และความคืบหน้าในโครงการ BIMSTEC Transport Infrastructure and Logistics Study (BTILS) ซึ่งสนับสนุนโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงภายในภูมิภาค ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและโลจิสติกส์

ทั้งนี้ ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 3 ได้มีความก้าวหน้า โดยรัฐสมาชิกได้มีการลงนามในเอกสารสำคัญ ดังนี้

ก. บันทึกความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งสำนักเลขาธิการบิมสเทค (ซึ่งนำไปสู่การก่อตั้งสำนักเลขาธิการบิมสเทค ณ กรุงธากา ประเทศบังกลาเทศ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 และมีนายสุमित นากันดาลา (Sumith Nakandala) จากประเทศศรีลังกา ดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการบิมสเทคคนแรก)

ข. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้ง BIMSTEC Cultural Industries Commission (BCIC) และ BIMSTEC Cultural Industries Observatory (BCIO)

ค. บันทึกความตกลงระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทค ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์สภาพอากาศและภูมิอากาศ

6) ปี พ.ศ. 2561

การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 วันที่ 30 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศเนปาล โดยในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งนี้ ได้รับทราบร่วมกันว่าการเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างกันและการพึ่งพาระหว่างกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในรัฐสมาชิกบิมสเทค ทำให้มีโอกาสมากขึ้นในการพัฒนาความร่วมมือระดับภูมิภาค โดยการตระหนักถึงความต้องการพิเศษและสถานการณ์ของรัฐสมาชิกบิมสเทค ที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด และไม่มีทางออกสู่ทะเล และเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการให้การสนับสนุนที่มีนัยสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาของรัฐสมาชิกเหล่านี้ ในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งที่ 4 ครั้งนี้ จึงได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของเศรษฐกิจภาคภูเขา (Mountain Economy) และเศรษฐกิจภาคทะเล (Blue Economy)

ทางด้านเศรษฐกิจภาคภูเขา (Mountain Economy) ที่ประชุมฯ ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศบนภูเขา และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และที่ประชุมฯ ยินดีกับแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเศรษฐกิจบนภูเขาในรัฐสมาชิกบิมสเทค ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยประเทศเนปาล และตัดสินใจจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญระหว่างรัฐบาล เพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการ ในขณะที่ทางด้านเศรษฐกิจภาคทะเล (Blue Economy) ที่ประชุมฯ ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของเศรษฐกิจภาคทะเลและตกลงที่จะร่วมมือกันในภาคส่วนนี้ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในภูมิภาค และตัดสินใจจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญระหว่างรัฐบาล เพื่อพัฒนาแผนพัฒนาปฏิบัติการ โดยคำนึงถึงความต้องการพิเศษ และสถานการณ์ของรัฐสมาชิกที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล

อีกทั้ง ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 ได้ตัดสินใจมอบหมายให้สำนักเลขาธิการบิมสเทคจัดทำฉบับร่างของกฎบัตร (Charter) สำหรับองค์กร โดยพิจารณาจากปฏิญญากรุงเทพ พ.ศ. 2540 กำหนดวิสัยทัศน์ระยะยาว และลำดับความสำคัญของความร่วมมือ แบ่งบทบาทและความรับผิดชอบของโครงสร้างสถาบันในระดับต่าง ๆ ให้ชัดเจน และกระบวนการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 นอกจากนี้ ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 4 นี้ มีความก้าวหน้าโดยรัฐสมาชิกได้มีการลงนามในเอกสารสำคัญ คือ บันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค (Memorandum of Understanding on BIMSTEC Grid Interconnection)

7) ปี พ.ศ. 2565

การประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา โดยในการประชุมผู้นำบิมสเทคครั้งนี้ ได้กล่าวถึงความพอใจต่อการพัฒนาการของบิมสเทคในฐานะองค์กรระดับภูมิภาคที่มีการเพิ่มรัฐสมาชิกและขอบเขตภารกิจที่กว้างขึ้น รวมถึงมีการจัดตั้งสถาบันและกฎระเบียบอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งยังคงลักษณะเฉพาะที่สำคัญ นั่นคือ การเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งยังเชื่อมั่นว่าการยอมรับกฎบัตรบิมสเทค และการอนุมัติสาขาหลักและสาขาย่อยของความร่วมมือบิมสเทค จาก 14 สาขา เป็น 7 สาขา จะทำให้องค์กรมีความมั่นคงและสามารถก้าวไปสู่ความร่วมมือในระดับที่สูงขึ้นได้ ซึ่งการดำเนินการตามโครงการที่เป็นรูปธรรมจะส่งเสริมผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนของรัฐสมาชิกบิมสเทค

นอกจากนี้ ที่ประชุมฯ เห็นว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม จึงเห็นควรให้มีการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและให้ความสำคัญกับกระบวนการฟื้นฟูหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และส่งเสริมให้รัฐสมาชิกสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ในการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของ COVID-19 ผ่านกรอบความร่วมมือทั้งของบิมสเทคและในระดับทวิภาคี และมีมติให้กระชับความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและกายภาพ เพื่อยกระดับการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เทคโนโลยี พลังงาน และการแลกเปลี่ยนในรูปแบบอื่น ๆ ในภูมิภาค รวมทั้งเพื่อชดเชยความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดจากโรคระบาด

ทั้งนี้ ในการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 5 รัฐสมาชิกได้ลงนามในเอกสารสำคัญ (BIMSTEC Thailand, n.d.) ดังนี้

ก. กฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter)

ข. อนุสัญญาบิมสเทค ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (BIMSTEC Convention on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters)

ค. บันทึกความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค (Memorandum of Association on the Establishment of BIMSTEC Technology Transfer Facility: TTF)

ง. บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านสถาบันการทูตระหว่างกระทรวง-การต่างประเทศบิมสเทค (BIMSTEC Memorandum of Understanding on Mutual Cooperation in the Field of Diplomatic Training)

จ. แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม (BIMSTEC Master Plan for Transport Connectivity) มีโครงการสำคัญ จำนวน 267 โครงการ มูลค่า 124 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

8) ปี พ.ศ. 2566

ประเทศไทยในฐานะประธานบิมสเทค ปี พ.ศ. 2565 - 2566 ซึ่งจะเป็นผู้นำในการจัดการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 6 ณ ประเทศไทย ซึ่งตลอดระยะเวลา 26 ปีที่ผ่านมา บิมสเทคมีความก้าวหน้าในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมการบูรณาการในภูมิภาค การเพิ่มการค้าและการลงทุน การปรับปรุงการขนส่งและการเชื่อมโยง การยกระดับความร่วมมือด้านความมั่นคง และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน ในขณะเดียวกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2565 รัฐสมาชิกบิมสเทคก็ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และสงครามรัสเซีย - ยูเครน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกบิมสเทคอย่างมาก ดังนั้น รัฐสมาชิกบิมสเทค จึงคาดหวังที่จะร่วมมือกันในการจัดการกับความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฟื้นฟูเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยการใช้ศักยภาพของภูมิภาคให้เป็นจริง และเพื่อประโยชน์ของประชาชนในภูมิภาค

สำหรับการเป็นประธานบิมสเทค ประเทศไทยมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกับรัฐสมาชิกอย่างใกล้ชิด เพื่อมุ่งให้อนุภูมิภาคอ่าวเบงกอลมีความมั่งคั่ง ยั่งยืน พ้นคืน และเปิดกว้างสู่โอกาส (Prosperous, Resilient and Open BIMSTEC) หรือ “PRO BIMSTEC” ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ โดยวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนของความร่วมมือภายใต้บิมสเทค เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว เพื่อส่งเสริมบิมสเทคในฐานะพื้นที่แห่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และเพื่อยกระดับความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภูมิภาค (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2565) ทั้งนี้ ในส่วนของแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีรายละเอียดดังนี้

Prosperous

“ความมั่งคั่ง (Prosperous)” มุ่งสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในบิมสเทค ภายหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยการเริ่มปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการทำธุรกิจรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืน รวมถึงอำนวยความสะดวกทางธุรกิจระหว่างกัน เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานที่มั่นคง พร้อมทั้งเร่งแก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาค โดยเน้นพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดย่อม ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

1) ยกระดับความเชื่อมโยงอย่างรอบด้าน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับห่วงโซ่อุปทานของภูมิภาคอย่างยั่งยืน รองรับการฟื้นตัวจากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผ่านความเชื่อมโยงด้านการคมนาคม พลังงาน และดิจิทัล เช่น การเชื่อมโยงท่าเรือ การเชื่อมโยงโครงข่ายพลังงาน การส่งเสริมพาณิชย์นาวี โดยดำเนินการตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม (BIMSTEC Master Plan for Transport Connectivity) และเร่งรัดให้โครงการสำคัญบรรลุผลหรือมีความคืบหน้าที่เป็นรูปธรรม เช่น ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการขนส่งทางทะเล (BIMSTEC Agreement on Maritime Transport Cooperation)

2) เร่งลดความยากจน ผ่านการส่งเสริมการค้า การลงทุน การสร้างงาน พัฒนาความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดย่อม (MSMEs) และกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ผ่านการส่งเสริมความร่วมมือในสาขาเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีการแพทย์ การพัฒนาฯ และเวชภัณฑ์ บริการทางการแพทย์ โครงสร้างพื้นฐาน การเกษตรที่ยั่งยืน สาธารณสุข เศรษฐกิจภาคทะเลและภูเขา การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ธรรมชาติในภาคธุรกิจ แรงงาน การต่อต้านการทุจริต ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการผลักดันการเจรจาความตกลงด้านการค้าให้มีผลเป็นรูปธรรม

3) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอย่างรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อในการดำเนินธุรกิจ เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสมดุล เข้มแข็ง และยั่งยืน ผ่านการใช้โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือโมเดลเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green Economy (BCG Economy Model)

Resilient

“ความยั่งยืน พื้นดิน (Resilient)” เป็นมิติด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ไทยสนับสนุนบิมสเทคให้พร้อมเผชิญกับความท้าทายและวิกฤตในทุกรูปแบบ รวมทั้งสนับสนุนนโยบายของประเทศต่าง ๆ เพื่อการฟื้นตัว โดยเน้นการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและสาธารณสุข เพื่อพลิกฟื้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะเดียวกัน ไทยพร้อมที่จะแบ่งปันโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือโมเดลเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green-Economy Model (BCG Economy Model) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

1) เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงด้านสาธารณสุข พัฒนาและเพิ่มอัตราผลผลิตทางการเกษตร การปศุสัตว์ และการประมง และการเตรียมความพร้อมรับมือสำหรับวิกฤตสุขภาพและโรคระบาด

2) ขยายความร่วมมือทางทะเล ส่งเสริมการเดินเรือโดยเสรีและปลอดภัย และให้ความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ การจัดทำประมวลการปฏิบัติทางทะเลของอ่าวเบงกอลบนหลักพื้นฐานของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล การต่อต้านการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม รวมไปถึงการลักลอบขนยาเสพติด และสินค้าผิดกฎหมายทางทะเล

3) บ่มเพาะการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผ่านการพัฒนาแผนงานและการสนับสนุนจากศูนย์สภาพอากาศและภูมิอากาศของบิมสเทค (BIMSTEC Centre for Weather and Climate: BCWC)

Open

“เปิดกว้าง (Open)” ทางแนวคิด เพื่อสร้างความตระหนักถึงโอกาสที่มาร่วมกับบิมสเทคและสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมภายใต้บิมสเทค (กระทรวงการต่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพ และสร้างรายได้สูง โดยใช้จุดแข็งที่รัฐสมาชิกมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมร่วมกัน รวมทั้งผลักดันการอำนวยความสะดวกในการเดินทางระหว่างกัน

2) การเสริมสร้างความร่วมมือและเครือข่ายของประชาชน ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ นักประดิษฐ์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Science, Technology, Engineering and Mathematics: STEM) ศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในภาคธุรกิจ

3) สนับสนุนหลักธรรมาภิบาลระหว่างรัฐสมาชิกผ่านการกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน รวมไปถึงการใช้โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือโมเดลเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green Economy (BCG Economy Model) ในการสร้างความตระหนักรู้และปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคม

4) ไทยได้จัดทำเวทีพัฒนาความรู้กรอบความร่วมมือบิมสเทค (BIMSTEC Knowledge Platform: BMP) เพื่อเป็นแพลตฟอร์มในการให้บริการข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับบิมสเทคแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนและภาคเอกชน

แผนการดำเนินงานและผลประโยชน์ต่อประชาชนไทย

ในฐานะที่ไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำบิมสเทค ครั้งที่ 6 ในปี พ.ศ. 2566 ไทยมีแผนการดำเนินงาน ดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ม.ป.ป.)

1) การเป็นเจ้าภาพการประชุมสำคัญ: ส่งเสริมการจ้างงานและพัฒนาศักยภาพภาคเอกชนของไทยให้มีมาตรฐานทัดเทียมนานาชาติ

2) ใช้โอกาสและให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ: สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านการเจรจาตกลงและดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3) การพัฒนาศักยภาพต่อประชาชนไทย: เผยแพร่แนวคิดโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือโมเดลเศรษฐกิจ

Bio-Circular-Green Economy (BCG Economy Model) ที่มีส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

4) การผลักดันแผนงานในสาขาความเชื่อมโยง ซึ่งไทยเป็นประเทศนำ

- ความเชื่อมโยงตามแผนแม่บท: ผลักดันเส้นทางคมนาคม เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) สู่ฝั่งทะเลอันดามันจากภาคตะวันออกและภาคใต้ของไทย

- ความเชื่อมโยงการค้าและการผลิตสู่ห่วงโซ่อุปทาน: ผลักดันการเจรจาเขตการค้าเสรีบิมสเทค ซึ่งเป็นกลุ่มรัฐสมาชิกที่มีตลาดขนาดใหญ่ มีประชากรกว่าหนึ่งพันห้าร้อยล้านคน

- ความเชื่อมโยงทางบก (Land Connectivity) การผลักดันโครงการที่สำคัญภายใต้การปฏิบัติตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคมของบิมสเทคจากการเจรจาตกลงทางด้านยานยนต์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งข้ามชายแดนระหว่างรัฐสมาชิก และผลักดันโครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมอินเดีย - เมียนมา - ไทย

- ความเชื่อมโยงด้านพลังงาน (Grid Connectivity) เป็นรากฐานของการผลิตและอุตสาหกรรม โดยเชื่อมโยงไปกับแนวคิดโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือโมเดลเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green Economy (BCG Economy Model) ด้วยการส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน และพลังงานชีวมวลในระดับรากฐานอย่างกว้างขวาง ผ่านการผลักดันการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการเชื่อมโยงโครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิมสเทค (Memorandum of Understanding on BIMSTEC Grid Interconnection)

- ความเชื่อมโยงทางทะเล (Maritime Connectivity) ผ่านความเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า และเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือของประเทศรอบอ่าวเบงกอลอย่างมีประสิทธิภาพ

- ความเชื่อมโยงด้านดิจิทัล (Digital Connectivity) ดำเนินการผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่า ลดต้นทุนและประหยัดเวลาในการทำธุรกิจ

- ความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ (People-to-People Contact) บิสเทค มีความโดดเด่นเรื่องของ “คน” ที่ประชาชนของรัฐสมาชิกมีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นรากฐานที่สำคัญของการสร้างความไว้วางใจ และเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ให้มีความยั่งยืนและสมดุล

บทสรุป

ตลอดระยะเวลา 26 ปีที่ผ่านมาของบิสเทค แม้จะมีบางช่วงเวลาที่พักตัว และเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น แต่บิสเทคก็มีความก้าวหน้าในความร่วมมือด้านต่าง ๆ ในฐานะองค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคหลายประการ เช่น อนุสัญญาบิสเทค ว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย องค์การอาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบค้ายาเสพติด กฎบัตรบิสเทค แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม บันทึบความเข้าใจสำหรับการจัดตั้งความเชื่อมโยงโครงข่ายระบบไฟฟ้าบิสเทค อนุสัญญาบิสเทคว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา เป็นต้น และในส่วนของประเทศไทยในฐานะประเทศนำด้านความเชื่อมโยง (Connectivity) ก็ต้องการผลักดันความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐานคมนาคม โดยเฉพาะความเชื่อมโยงทางบก ภายใต้การปฏิบัติตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคมของบิสเทคจากการเจรจาตกลงด้านยานยนต์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งข้ามชายแดนระหว่างประเทศสมาชิก และผลักดันโครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมอินเดีย - เมียนมา - ไทย นอกจากนี้ ไทยยังต้องการผลักดันความเชื่อมโยงทางทะเลผ่านความเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า และเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือของประเทศรอบอ่าวเบงกอลอย่างมีประสิทธิภาพ และความเชื่อมโยงด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านพลังงาน ดิจิทัล กฎระเบียบ และการตลาด รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนด้วย เพื่อให้การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุลต่อประชาชนของรัฐสมาชิกบิสเทค

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *กรอบความร่วมมือบิมสเทค “กลับบ้าน” & ในฐานะประธานบิมสเทค*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/>

BIMSTEC Thailand. (ม.ป.ป.). *ความสำเร็จที่สำคัญของ BIMSTEC ตลอด 25 ปี*. สืบค้น 27 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/success/>

ภาษาอังกฤษ

BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Summit Declarations and other Outcome Documents*. Retrieved July 10, 2023, from <https://bimstec.org/summitdeclaration/>

Commonwealth Legal Information Institute. (n.d.). *Indian Treaty Series: BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organised Crime and Illicit Drug Trafficking*. Retrieved July 9, 2023, from <http://www.commonlii.org/in/other/treaties/INTSer/2009/1.html>

บทที่ 6

บทสรุป

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้สภาวะอนาธิปไตยที่แต่ละรัฐต่างหวงแหนและรักษาอำนาจอธิปไตยของตน แต่อย่างไรก็ดี ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ จากการเล็งเห็นผลประโยชน์ร่วมกันในอันที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ประชาชนในชาติของตน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง บิมสเทคเป็นอีกหนึ่งกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์แก่รัฐสมาชิกและประชาชนในภูมิภาคอ่าวเบงกอล

บิมสเทคไม่เพียงแต่เป็นความร่วมมือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางสังคมในภูมิภาคอ่าวเบงกอล รวมถึงความร่วมมือเชิงรุกและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมในด้านเศรษฐกิจ สังคม วิชาการ และวิทยาศาสตร์เท่านั้น ยังรวมถึงเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคอ่าวเบงกอล ผ่านความร่วมมือที่ใกล้ชิดในการต่อต้านการก่อการร้ายสากล อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโรคติดต่อ และด้วยความพยายามในการก้าวข้ามอุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ทำให้ความร่วมมือที่รัฐสมาชิกมีส่วนร่วมกันมากกว่า 26 ปี ทำให้บรรลุหลักชัยที่สำคัญประการหนึ่ง นั่นคือ การมีกฎบัตรบิมสเทค (BIMSTEC Charter) ที่ถือเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินการภายใต้บิมสเทค โดยกำหนดวัตถุประสงค์ หลักการ กลไกการดำเนินงาน สิทธิ และหน้าที่ของรัฐสมาชิก การบริหารจัดการ งบประมาณ และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ประชาชาติธุรกิจ, 2565) ซึ่งส่งผลให้บิมสเทคเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับรัฐบาล รวมทั้งการมีกฎบัตรทำให้บิมสเทคกลายเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งในเชิงสถาบัน และจะช่วยขับเคลื่อนกระบวนการทำงานในสาขาความร่วมมือต่าง ๆ ของบิมสเทคให้ก้าวไปข้างหน้า

ในส่วนของประเทศไทยกับบิมสเทคในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา หากพิจารณาทางด้านการค้า ไทยเป็นประเทศที่ได้ดุลการค้าอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มรัฐสมาชิกบิมสเทค อีกทั้งมูลค่าการค้ารวมระหว่างไทยกับรัฐสมาชิกบิมสเทคก็มีมูลค่าสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (Post-COVID-19) อีกทั้งหากการเชื่อมโยงตามแผนแม่บทด้วยความเชื่อมโยงด้านคมนาคม (BIMSTEC Master Plan for Transport Connectivity) เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการผลักดันเส้นทางคมนาคม เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) สู่มุ่งทะเลอันดามัน จากภาคตะวันออกและภาคใต้ของไทย ทั้งนี้ หากรัฐสมาชิกบิมสเทคบรรลุความตกลงที่อยู่ระหว่างการเจรจาที่สำคัญ ๆ เช่น ความตกลงยานยนต์สำหรับการกำกับดูแลการขนส่งผู้โดยสาร บุคคล และสินค้าบรรทุกระหว่างรัฐสมาชิก (Motor Vehicles Agreement for the Regulation of Passenger, Personal and Cargo Vehicular Traffic between and among BIMSTEC Member States: BIMSTEC MVA) และความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการขนส่งทางทะเล (BIMSTEC Agreement on Maritime Transport Cooperation) ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงที่มีใช้เพียงสินค้า แต่ยังรวมถึงการท่องเที่ยวและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วย

ในขณะที่ เมื่อพิจารณาทางด้านความมั่นคง รัฐสมาชิกบิมสเทคได้ลงนามในความตกลงที่สำคัญ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (BIMSTEC Convention on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) และอนุสัญญาบิมสเทคว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้าย องค์การอาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบค้ายาเสพติด (BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organized Crime and Illicit Drug Trafficking) มีผลบังคับใช้ 16 มีนาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งความสำเร็จระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทค ที่เห็นถึงความสำคัญในการจัดการกับปัญหาภัยคุกคามทางด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ร่วมกัน

ไม่เพียงเท่านั้นในยามวิกฤต เช่น การเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เนื่องจากภูมิภาคบิมสเทคเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีความเปราะบางมากที่สุดในโลก จากภัยคุกคามที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีการคาดการณ์ว่าในอนาคตอันใกล้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลกระทบต่อรัฐสมาชิกบิมสเทคด้วยความรุนแรงและความถี่ที่มากขึ้น ซึ่งภูมิภาคบิมสเทคควรต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์

ในการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมในเชิงรุกที่ช่วยลดผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้น (Roy, 2017) เพราะจากข้อมูลผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2565 พบว่า อินเดียมีผู้เสียชีวิตมากเป็นลำดับที่ 3 ของโลกจากสถานการณ์น้ำท่วม จำนวน 2,035 ราย และหากพิจารณาทางด้านความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ พบว่า บังกลาเทศ เกิดความสูญเสียเป็นลำดับที่ 6 ของโลกจากสถานการณ์น้ำท่วมกว่า 7.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และทางด้านความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า อินเดียเกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเป็นลำดับที่ 9 ของโลกจากสถานการณ์น้ำท่วมคิดเป็นจำนวนเงินกว่า 4.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters, 2023) จากความสูญเสียที่เกิดขึ้น ไทยและรัฐสมาชิกบิมสเทคจึงต้องเผชิญกับความท้าทายจากผลกระทบที่หลากหลาย ที่ต้องการความร่วมมือกันในเชิงลึกหรืออย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวมา ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิกบิมสเทคที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้การเคารพซึ่งกันและกันนั้น รัฐสมาชิกยังคงมีความเชื่อมโยงที่สำคัญร่วมกัน นั่นคือ สายสัมพันธ์ในภูมิภาคอันเกิดจากพระพุทธศาสนา ซึ่งรัฐสมาชิกเองก็มีความมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาและส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ เส้นทางท่องเที่ยววัด เส้นทางเมืองโบราณ รวมไปถึงด้านการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ ฉะนั้น บิมสเทคในฐานะที่เป็นสะพานความเชื่อมโยงระหว่างเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีหลากหลายมิติที่ท้ายที่สุดแล้ว ความร่วมมือทางวิชาการ เศรษฐกิจ และความมั่นคงของบิมสเทคจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและรัฐสมาชิกของบิมสเทคต่อไปภายใต้บริบทของโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

รายการอ้างอิงท้ายบท

ภาษาไทย

ประชาชาติธุรกิจ. (2565). *ประยุทธ์ลงนาม กฎบัตรบิมสเทค ชู 5 ความเชื่อมโยงอาเซียน-เอเชียใต้*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, <https://www.prachachat.net/politics/news-898705>

ภาษาอังกฤษ

Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. (2023). *2022 Disasters in numbers*. Retrieved July 7, 2023, from https://cred.be/sites/default/files/2022_EMDAT_report.pdf

Roy, A. (2017). *BIMSTEC and Climate Change: Setting a Common Agenda*. Retrieved July 7, 2023, from <https://www.orfonline.org/research/bimstec-climate-change-setting-common-agenda/>

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการปกครอง. สำนักบริหารการทะเบียน. สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). สืบค้น 14 กรกฎาคม 2566, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สำนักเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง. (2564). *ความสัมพันธ์การค้าไทย-BIMSTEC*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://api.dtn.go.th/files/v3/60f159a8ef4140119570d982/download>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). *นายกฯ ทวีชัยกร ทวีชัยกร ครีลังกา เยือนไทยเพื่อร่วมพิธีเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา ย้ำความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด บนพื้นฐานร่วมทางศาสนาและวัฒนธรรม*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/185944>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2562). *สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd20e15e39c3060027aa8?cate=5f1aba0039164819fc32c0ba>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2562). *สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd20d15e39c3060027a26?cate=5f1aba0039164819fc32c0ba>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2563). *คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *เนปาล (Nepal)*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/NP?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ (Bangladesh)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/BD?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (Myanmar)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/MM?page=5d5bcb3915e39c3060006815&menu=5d5bd3d715e39c306002aabb>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *สาธารณรัฐอินเดีย (India)*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/IN?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา: สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา (Sri Lanka). สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/country/LK?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a882>
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *กรอบความร่วมมือบิมสเทค “กลีบบ้าน” & ในฐานะประธานบิมสเทค*. สืบค้น 12 กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/>
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). *สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92144-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8?cate=5d847df915e39c256c004df3>
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). *ราชอาณาจักรภูฏาน*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92155-%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%8F%E0%B8%B2%E0%B8%99?cate=5d847df915e39c256c004df3>
- กระทรวงการต่างประเทศ. กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2565). *สาธารณรัฐอินเดีย*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://sameaf.mfa.go.th/th/content/92062-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2?cate=5d847df915e39c256c004df3>
- กระทรวงการต่างประเทศ. กองเอเชียใต้. (2555). *ราชอาณาจักรภูฏาน*. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc1d15e39c306000a03c?cate=5d5bcb4e15e39c3060006870>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). *สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย (International Tourist Arrivals to Thailand)*. สืบค้น 24 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.mots.go.th/news/category/656>

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2564. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2021/3/index.html>
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2565. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/SYB-2022/index.html>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมการค้าต่างประเทศ. กองบริหารการค้าข้าว. (2566). ข้อมูลสถานการณ์ข้าวสาธารณรัฐอินเดียเดือนมกราคม 2566. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.dft.go.th/Portals/0/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%B2/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A7/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2%20%E0%B8%93%20%E0%B8%A1%E0%B8%84%2066.pdf>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2552). ความตกลงการค้าเสรีบีสเทค. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2566). 'ไทย-ศรีลังกา' ถก FTA รอบ 5 ควบหน้าเกินครึ่ง เล็งปิดจ๊อบต้นปี 67. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/12207>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2566). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าไทยกับรายประเทศ. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/productcountry/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (n.d.). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าไทยกับรายประเทศ. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/productcountry/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (n.d.). ระบบสืบค้นข้อมูลสถิติการค้าภาพรวม. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dtn.go.th/th/trading/product/list>
- กระทรวงพาณิชย์. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). ข้อมูลพื้นฐาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/141175/141175.pdf
- กุลสิน จารุชาติ และ รชฏ เลียงจันทร์. (2564). อุตสาหกรรมไทย: อยู่ตรงไหนและจะแข่งขันอย่างไรในเวทีโลก. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/thailand-sectoral-potential-2021>

- คมกฤษณ์ ศิริวงษ์. (ม.ป.ป.). *ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.etvthai.tv/Download/document/Social6%20%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf>
- จิรัฐภูมิ อุดมรัตน์. (2546). *ประเทศอินเดีย ศักยภาพตลาดใหม่ของสินค้าไทย*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์.
- เดลินิวส์ ออนไลน์. (2566). *รู้ยัง 5 สินค้าไทยของไทย ครองแชมป์ส่งออกสูงสุดในโลก*. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/2250875/>
- ไทยรัฐ. (2566). *นายกรัฐมนตรี กระชับความสัมพันธ์หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา กับอินเดีย*. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2600996>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.bot.or.th/th/statistics/exchange-rate.html>
- ธูดาราม มุสิกะโปดก. (2558). *ประมวลข่าวต่างประเทศ: สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตย ศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=35588
- ประชาชาติธุรกิจ. (2565). *ประยุทธ์ลงนาม กฎบัตร บิมสเทค ชู 5 ความเชื่อมโยง อาเซียน-เอเชียใต้*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-898705>
- ประทวน วันนิจ และ มนูญ สอนไพงาม. (2565). *วิกฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทย ในยุคดิจิทัล. วารสารวามภูองแหรพทุทศาสตรปริทรศน์, 9(2), 117 - 126.*
- ปิติ ศรีแสงนาม, ชโยดม สรรพศรี, สุรัตน์ โหราชัยกุล, จิรัช สันธูพันธุ์ และ จิตติชัย รุจนกนกนาฏ. (2563). *การพัฒนานโยบายเพื่อการขยายผลการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจากกรอบเขตการค้าเสรีบิมสเทคของประเทศไทย (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน).
- ปิติ ศรีแสงนาม. (2562). *คำถามต่อรัฐบาลชุดใหม่: นโยบายไทยในอ่าวเบงกอล*. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก <https://www.the101.world/thai-policies-on-bengal/>
- มติชนออนไลน์. (2565). *สมาชิกบิมสเทค เร่งหาสรุปเปิดตลาดสินค้า-กฎถิ่นกำเนิดสินค้า*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3214240#google_vignette

- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์. (ม.ป.ป.). *ระบบสังคมอินเดีย*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.human.cmu.ac.th/courseonline/course/004233/pdf/doc06.pdf>
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (ม.ป.ป.). *เรื่องที่ 5 สังคมและวัฒนธรรมไทย: โครงสร้างสังคม*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=16&chap=5&page=t16-5-infodetail02.html>
- ศุภวรรณ พิพิธสมบัติ. (2566). *เปิดมุมมอง “อินเดียใหม่” โอกาสที่คนไทยควรรู้ กับศูนย์อินเดียศึกษา แห่งจุฬาฯ ทางด่วนเชื่อมสัมพันธ์ไทย-อินเดีย*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.chula.ac.th/highlight/115878/>
- ศุภวิชัย แก้วคุนออก. (2565). *การเมืองซ้าย ๆ กับผลเลือกตั้งของเนปาลครั้งล่าสุด*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.the101.world/nepalese-election-2022/>
- ศูนย์เอเชียใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *South Asia Insight: Federal Democratic Republic of Nepal*. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก https://southasiainsight.com/?page_id=2650
- สถานกงสุลใหญ่ไทย ณ เมืองเจนไน. (2563). *ข้อมูลเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของอินเดีย: สภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.thaiconsulategeneralchennai.com/economics.php?id=7>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ. ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจคนไทยในเนปาล. (2565). *รู้จักเนปาล: ข้อมูลทั่วไป*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://bic-nepal.thaiembassy.org/th/page/%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B?menu=61494fe509888172be57e242>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ. ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจคนไทยในเนปาล. (2565). *กฎระเบียบ ที่ควรรู้: การลงทุน*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://bic-nepal.thaiembassy.org/th/page/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B8%99?menu=611f8aabe4c78b246a5b80e2>
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ. (2565). *คนไทยในต่างประเทศ: Factsheet (ครีลิ่งกา)*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก [https://colombo.thaiembassy.org/th/page/27691-factsheet-\(%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2\)?menu=5d7d051f15e39c0cf80062b8](https://colombo.thaiembassy.org/th/page/27691-factsheet-(%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2)?menu=5d7d051f15e39c0cf80062b8)

- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคลัมโบ. (2565). *คนไทยในต่างประเทศ: คู่มือคนไทยในศรีลังกา*. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://colombo.thaiembassy.org/th/page/40145-%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2?menu=5d7d051f15e39c0cf8006227>
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD). (2563). *BIMSTEC กับโอกาสของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.posttoday.com/international-news/640099>
- สมหวัง แก้วสุฟอง. (2561). การดำรงอยู่ของระบบวรรณในสังคมอินเดีย. *วารสารปณิธาน*, 14(1), 115 - 134.
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *เนปาล*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/13/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *บังกลาเทศ*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/15/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *ภูฏาน*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/12/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *เมียนมา*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/9/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *ศรีลังกา*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/17/>
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2565). *อินเดีย*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nia.go.th/almanac/almanacpage/20/>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. กองส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลประเทศเป้าหมาย: ประเทศเมียนมา*. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก <https://toi.boi.go.th/information/asian/2>
- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). (2557). *ราชอาณาจักรภูฏาน*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.neda.or.th/home/uploads%20-%20Copy/news/29201584337-Ln37Mx9t.pdf>
- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). (2557). *สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.neda.or.th/home/uploads%20-%20Copy/news/29201585139-07Hvy3Cq.pdf>

สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). สำนักนโยบายและแผน. (2566). *สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก [https://www.neda.or.th/2018/th/download/?file=oJMaMUEjnF54ZKN2oGy3Axj5oGEaZUD3nGA4YKOcoJS3nRkHoF1aBKDlnGS4YKOyoJk3nHkzoF9aMKEfnJy4MaNioKA3q0kyoJ5aY3ExnJS4o3OfokO3qHjioGuaZKDjnGW4Y3OmoJA3o0kxoKEanUDinGE4ZaOyoJu3L0kuoKOaDKDinGc4ENWewEb3QWewEb3Q&n=%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%20_66_%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%20\(4\)&t=GTMgoJqwqS9cMUug](https://www.neda.or.th/2018/th/download/?file=oJMaMUEjnF54ZKN2oGy3Axj5oGEaZUD3nGA4YKOcoJS3nRkHoF1aBKDlnGS4YKOyoJk3nHkzoF9aMKEfnJy4MaNioKA3q0kyoJ5aY3ExnJS4o3OfokO3qHjioGuaZKDjnGW4Y3OmoJA3o0kxoKEanUDinGE4ZaOyoJu3L0kuoKOaDKDinGc4ENWewEb3QWewEb3Q&n=%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%20_66_%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%20(4)&t=GTMgoJqwqS9cMUug)

สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). สำนักนโยบายและแผน. (2562). *สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.neda.or.th/2018/th/download/?file=oJM3MRkjoF5aBUDmnGM4YKOcoJS3nRkHoF1aAKDjnGE4AaNmogI3A0jjoGOaAaD1nGI4ZKNgoJI3oRkcoJMaY3EynJk4nKOzoF93MRkdoKOaY3ExnJS4o3OfokO3qHjioGuaZKDjnGW4Y3OmoJA3o0kxoKEanUDinGE4ZaOyoJu3L0kuoKOaDKDinGc4ENWewEb3QWewEb3Q&n=%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%20%E0%B8%93%20%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA%20%20%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A1&t=GTMgqJqjqS9cMUug>

- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2565). ข้อมูลทรัพยากร: สถิติการค้าชายแดน ไทย-เมียนมา (รายสินค้า) ปี 2563-2565 (มกราคม-กรกฎาคม). สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://data.go.th/dataset/mm_july_2563_-_2565
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). ความสัมพันธ์ด้านรัฐสภาไทย-สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/ewt_dl_link.php?nid=4057&filename=parsystem2
- สำนักงานศาลยุติธรรม. สำนักแผนงานและงบประมาณ. กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ. (2560). ระบบศาลยุติธรรม. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566, จาก https://data.go.th/dataset/ab2f0929-9895-49cd-99c3-5865a6e954cd/resource/e6245e82-33f6-4135-8134-c78d149c2ad4/download/structure_22052560.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์. (2561). BIMSTEC ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ. สืบค้น 26 มกราคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8376
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2562). ทหารเรือออกตรวจหาทุพภิกขภัยประจำประเทศไทย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24056>
- สุรัตน์ โหราชัยกุล และ ณัฐ วัชรศิรินทร์. (2563). สิ่งที่คนไทยควรรู้เรื่องวัฒนธรรมอินเดีย ตอนที่ 2. สืบค้น 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://curadio.chula.ac.th/Program-Detail.php?id=9249>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). รัฐประหารในเมียนมา 2564. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C_2564
- BIMSTEC Thailand. (ม.ป.ป.). ความสำเร็จที่สำคัญของ BIMSTEC ตลอด 25 ปี. สืบค้น 27 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/success/>
- BIMSTEC Thailand. (ม.ป.ป.). ความสำเร็จที่สำคัญของ BIMSTEC ตลอด 25 ปี. สืบค้น 27 มิถุนายน 2566, จาก <http://www.bimstecthailand.com/success/>
- Voice Online. (2561). ไทย-เนปาล ร่วมส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเอเชีย. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://voicetv.co.th/read/H15Mvt8wX>
- Wise Payments Limited. (2566). อัตราแลกเปลี่ยนสำหรับแลกเงิน จุลตรัมภูฏาน เป็น บาทไทย. สืบค้น 3 ธันวาคม 2566, จาก <https://wise.com/th/currency-converter/btn-to-thb-rate>

ภาษาอังกฤษ

- BIMSTEC Secretariat. (2021). *History*. Retrieved April 23, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-history/>
- BIMSTEC Secretariat. (2022). *Charter*. Retrieved February 25, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-charter/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Agriculture and Food Security*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/agriculture-and-food-security-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *BIMSTEC Centre on Weather and Climate*. Retrieved July 7, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-centre-on-weather-and-climate/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *BIMSTEC Energy Centre*. Retrieved July 7, 2023, from <https://bimstec.org/bimstec-energy-centre/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Connectivity*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/connectivity-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Environment and Climate Change*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/environment-and-climate-change/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Former Secretaries General*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/former-secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Former Secretaries General*. Retrieved December 3, 2023, from <https://bimstec.org/former-secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Organogram*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat/organogram/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *People-to-People Contact*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/people-to-people-contact/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Science, Technology & Innovation*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/science-technology-innovation/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretariat*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretary General of BIMSTEC*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretary-general-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Secretary General of BIMSTEC*. Retrieved December 3, 2023, from <https://bimstec.org/secretary-general/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Security*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/security-2/>

- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Summit Declarations and other Outcome Documents*. Retrieved July 10, 2023, from <https://bimstec.org/summitdeclaration/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *The BIMSTEC Secretariat*. Retrieved July 9, 2023, from <https://bimstec.org/secretariat-2/>
- BIMSTEC Secretariat. (n.d.). *Trade, Investment and Development*. Retrieved June 29, 2023, from <https://bimstec.org/trade-investment-and-development/>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters. (2023). *2022 Disasters in numbers*. Retrieved July 7, 2023, from https://cred.be/sites/default/files/2022_EMDAT_report.pdf
- Commonwealth Legal Information Institute. (n.d.). *Indian Treaty Series: BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organised Crime and Illicit Drug Trafficking*. Retrieved July 9, 2023, from <http://www.commonlii.org/in/other/treaties/INTSer/2009/1.html>
- Department of International Economic Affairs. Division of Economic Relations and Cooperation. (n.d.). *Brief summary of the reconstituted sectors and sub-sectors of BIMSTEC cooperation* (Unpublished Manuscript). Bangkok: Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand.
- Embassy of the State of Qatar. (n.d.). *Sri Lanka: Culture and heritage*. Retrieved July 3, 2023, from <https://colombo.embassy.qa/en/sri-lanka/culture-and-heritage>
- Khobtham Neelapaichit. (2020). Policy Development to Expand the Economic Value and Utilize the Development of the BIMSTEC Free Trade Area Framework for Thailand: A Policy Brief. *Thai Journal of East Asian Studies*, 24(1), 1 - 17.
- Munjal, D. (2022). *Explained | What is the BIMSTEC grouping and how is it significant?* Retrieved August 3, 2022, from <https://www.thehindu.com/news/international/expained-what-is-the-bimstec-grouping-and-how-is-it-significant/article65275690.ece>
- Roy, A. (2017). *BIMSTEC and Climate Change: Setting a Common Agenda*. Retrieved July 7, 2023, from <https://www.orfonline.org/research/bimstec-climate-change-setting-common-agenda/>
- Royal Thai Embassy, Washington D.C. (n.d.). *Thailand 4.0*. Retrieved July 13, 2023, from <https://thaiembdc.org/thailand-4-0-2/>

- The Financial Express. (2022). *India provides \$1m to BIMSTEC for operational budget*. Retrieved April 3, 2023, from <https://thefinancialexpress.com.bd/economy/global/india-provides-1m-to-bimstec-for-operational-budget-1661356038>
- The Parliament of Sri Lanka. (2012). *Evolution of the Parliamentary System*. Retrieved December 2, 2023, from <https://www.parliament.lk/en/handbook-of-parliament/evolution-of-the-parliamentary-system>
- World Bank. (2023). *Population, total*. Retrieved July 3, 2023, from https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?name_desc=true
- WorldAtlas. (n.d.). *Bay of Bengal*. Retrieved January 26, 2023, from <https://www.worldatlas.com/bays/bay-of-bengal.html>
- WorldAtlas. (n.d.). *Maps of Thailand*. Retrieved July 13, 2023, from <https://www.worldatlas.com/maps/thailand>
- Xavier, C. (2018). *Bridging the Bay of Bengal: Towards a stranger BIMSTEC*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.

ดัชนี

ก			
กระบวนการนิติบัญญัติ	31, 38	การประมงเชิงนิเวศในอ่าวเบงกอล	26, 32
กระบวนการระงับข้อพิพาท	11, 17	การประมงอย่างยั่งยืนในอ่าวเบงกอล	26, 32
กรุงเนปิดอว์	15, 21	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนิวเคลียร์	33, 39
กลุ่มเหมาฮิสต์	74, 85	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอวกาศ	33, 39
กลุ่มนิคมลัทธิเหมา	74, 84	การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	33, 39
กษัตริย์ของประชาชน	52, 61	การพัฒนาเมล็ดพันธุ์	25, 32
กองทุนการเงินระหว่างประเทศ	81, 60, 92	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	25, 31
กีดกันความไม่เท่าเทียม	89, 101	ในภาคการเกษตร	
กีดกันที่ไม่สมดุล	89, 101	การพัฒนาพอร์ทัลการแพทย์ดั้งเดิม	33, 40
กีดกันรายได้ปานกลาง	89, 101	การพัฒนาสนามบิน	36, 42
กัลกาตา	30, 36	การมีส่วนร่วมของสตรีและเยาวชน	31, 38
กฎหมาย	9, 15, 34, 131, 135	การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ	33, 39
การเชื่อมต่อโครงข่ายไฟฟ้า	21, 28	การลักลอบค้ายาเสพติด	17, 24, 142, 146
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	14, 10, 14, 20, 21, 39, 43, 72, 102, 118, 137, 139, 145-147	การวินิจฉัยโรคในเอเชียใต้-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	25, 31
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำขนาดเล็ก	27, 33	การส่งเสริมการค้าและการลงทุนด้านการเกษตร	25, 31
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำน้ำจืด	27, 33	การส่งออกสินค้า	3, 8, 54, 62, 73, 80, 88, 93, 99
การแพทย์ดั้งเดิม	33, 40	การอำนวยความสะดวกทางการค้า	36, 18, 19, 42, 105
การเฝ้าระวังผู้ต้องคำพิพากษา	18, 24		
การก่อการร้ายระหว่างประเทศ	16, 133	ข	
การขนส่งต่อเนื่อง	36, 42	ข้อตกลงการค้าเสรีบิโอสเทค	91, 105
การขนส่งทางน้ำภายในประเทศ	36, 42		
การค้ามนุษย์	18, 24, 79, 81	ค	
การจัดการภัยพิบัติ	17, 23, 27, 133	ความเชื่อมโยงด้านคมนาคม	121 10, 42, 137, 138
การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม	18, 24	ความตกลงการค้าเสรี	82, 16, 54, 94
การต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ	17, 23, 25	ความตกลงการค้าสินค้า	11, 17, 104, 134
การท่องเที่ยวในเชิงนิเวศวิทยา	53, 62	ความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ	11, 17, 134
การบรรเทาความยากจน	27, 14, 15, 33	ความตกลงว่าด้วยการลงทุน	12, 18
การบรรเทาภัยพิบัติ	18, 24, 139	ความปลอดภัยทางไซเบอร์	18, 24
การบินพลเรือน	36, 42		
การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน	27, 10, 14, 33, 35-37, 43		

ความปลอดภัยทางชีวภาพ	25, 31
ความมั่นคงด้านอาหารและเครือข่าย	25, 31
ความมั่นคงทางทะเล	18, 24
ความมั่นคงทางอวกาศ	18, 24
ความร่วมมือแม่โขง-คองคา	46, 54
ความร่วมมือการขนส่งทางทะเล	36, 42
ความร่วมมือด้านการประมง	26, 32
ความร่วมมือด้านวัฒนธรรม	28, 35
ความร่วมมือด้านศุลกากร	11, 17
ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ	7, 7, 13, 16, 71, 94, 117
โครงการประหยัดพลังงาน	22, 28
โครงการพลังงานทดแทน	21, 28
โครงข่ายก๊าซธรรมชาติ	2, 28
โครงข่ายสายส่งไฟฟ้าบิสมัท	22, 28
โคลัมโบ	5, 9, 10, 15, 16, 19, 20, 23, 29, 33, 34, 38-40, 42, 76, 89-92, 94, 104, 105, 117, 131, 136

จ

จิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก	51, 58, 59
จิกมี ชิงเย วังชุก	51, 58
เจ้าชายทิเบต	74, 84

ด

ดร. บี. อาร์. อัมเบดการ์	61, 70
ดราวิเดียน	55, 64

ท

เทือกเขานิลคีรี	56, 64
-----------------	--------

ธ

ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย	13 19, 42, 92, 134
ธากา	17, 50

น

นเรนทร โมที	63, 72
นโยบายความสุขมวลรวม	51, 60

นอยดา	15, 21, 27
นาโนเทคโนโลยี	33, 39
แนวปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี	25, 31

บ

เบงกาลี	43, 51, 64
---------	------------

ป

ปฏิกิริยากรุงเทพฯ	7, 13
ปฏิกิริยาจากฐานราก	30, 36
ประเทศคูća	3, 8, 98
ประธานาธิบดี Rajapaksa	80, 91
ปราชญ์อินเดีย	60, 69
ปริญญาแพทย์แผนโบราณ	33, 40

ผ

ผู้ร้ายข้ามแดน	18, 24
----------------	--------

พ

พรรค NLD	67, 77
พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย	67, 77
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว	67, 77
พลเอกอรุณ สุวณ	67, 76, 77, 78
พุทธศาสนานิกายมหายาน	52, 56, 61

ม

มหาตมะ คานธี	56, 65, 70
มองโกลอยด์	55, 64
เมืองเบกาอูร์	22, 29
เมืองกัว	21, 27, 34
แม่น้ำคองคา	43, 51

ย

ยวาทะราล เนรูห์	56, 65
-----------------	--------

ร	
รัฐมราวาส	57, 65
รัฐอุดรประเทศ	15, 21
ราชยสภา	57, 66
ราชวงศ์ชาห์	73, 84
แรงงานนอกระบบ	34, 40

ล	
ลักคาคีฟ	54, 63
โลกสภา	57, 66

ว	
ไวรัสโควิด-19	3, 8, 40, 54, 72, 74, 79, 80, 88, 94, 136, 137, 138, 146

ศ	
ศาสนาโซโรอัสเตอร์	81, 93
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบิมสเทค	10, 32, 39, 40, 121, 136
เศรษฐกิจชีวภาพ	122, 138 - 141
เศรษฐกิจภาคภูเขา	14 - 15, 20 - 21, 135
เศรษฐกิจสีเขียว	123, 138, 141

ส	
สมเด็จพระราชาธิบดี Prithvi Narayan Shah	73, 84
สมุทรศาสตร์	33 39
สยามเมืองยิ้ม	90 102

ห	
หน่วยข่าวกรองทางการเงิน	118, 133
หมู่เกาะอันดามันนิโคบาร์	54, 63
ห่วงโซ่มูลค่าสำหรับสินค้าเกษตร	25, 31

อ	
อนุสัญญาบิมสเทค	5, 10, 24, 133, 136, 142 - 146
ออง ซาน ซูจี	67, 77, 80

อาชญากรรมข้ามชาติ	14, 16, 22 - 25, 118, 133 - 134, 142, 145 - 146
อ่าวเบงกอล	3, 7 - 8, 13, 27, 32, 34, 48, 50, 53, 63, 73, 75, 89, 117 - 118, 131, 137, 139, 141 - 142, 145
อินโด-อารยัน	55, 64
อุตสาหกรรมผลิตถ่านโค้ก	86, 97
โอกาสในการจ้างงาน	34, 40

A	
Aquatic Plants Soilless Culture and Post-Harvest Technology	26, 33
Aquatic Plants Tissue Culture	26, 33

B	
BCWC	15, 21 - 22, 27, 128, 139
Begaluru	22, 29
Bengali	43, 51
Bidhya Devi Bhandari	75, 85
BIMSTEC Security Dialogue Forum	18, 24
Blue Economy	15 - 16, 19, 22, 119, 135
Burma	66, 76

C	
Clean India,	59, 68
Climate Change	14, 20
Coastal Shipping Agreement	36, 42
COP	27, 63, 72

D	
Digital India	59, 68
Disaster Management	21, 23
Druk Air	53, 62
Drukylul	48, 56
Dzongkha	47, 56

E	
eco-tourism	53, 62

F	
Financial Intelligence Units	118, 133
FIUs	118, 133
Framework Agreement	12, 16

G	
Ghats	56, 64
Goa	21, 27
Gorkha	73, 84

I	
Indra Mani Pandey	112, 125
intermodal transport	36, 42

J	
Jan Dhan Yojana	59, 68

K	
Kagyupa	47, 56

L	
Lhotshams	47, 56
Lok Sabha	57, 66
Look East Policy	62, 70
Look West Policy	62, 71

M	
M Shahidul Islam	112, 125
Mahinda Chintana	80, 91
Make in India	59, 68
Meghna	43, 51
Mekong-Ganges Cooperation	46, 54
Motor Vehicles Agreement	36, 146
Mountain Economy	14, 15
MSMEs	122, 138
multimodal transport	36, 42
Myanmar Kyat	66, 76

N	
New India	59, 68
Ngalops	47, 56
Ngultrum	48, 57
Noida	15, 21

O	
Ornamental Aquatic Plants Propagation	26, 33

P	
Paro Initiative	29, 35
Port City of Colombo	83, 94
Poverty Alleviation	27, 33

R	
Rajya Sabha	57, 66
Rupee	56, 90

S	
SEC	92, 105
Secular State	57, 65
Sharchops	47, 56
Skills India	59, 68
Smart Cities	59, 68
Startups India	59, 68
Sumith Nakandala	112, 125
Sustainable Southern Economic Corridors	92, 105

T	
Tenzin Lekphell	112, 125
Thimphu	47, 55
Think Tanks	27, 133
Traditional Medicine Portal	34, 40
TTF	32, 41

V	
Voice of the South Summit	62, 72

ประวัติผู้เขียน

ดร. ศิริสุดา แสนอิ้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ และรองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาอินเดียแห่งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกด้านรัฐศาสตร์ (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาตรีด้านเศรษฐศาสตร์เกษตร จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความสนใจทางวิชาการในประเด็นการเมืองและการต่างประเทศ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นนักวิชาการสมาชิกในเครือข่ายคลังสมองด้านนโยบายของบิมสเทค (BIMSTEC Network of Policy Think Tanks - BNPTT)

BIMSTEC

Siam
chullamonthon
—The Published—

ISBN 978-616-94417-0-0

9 786169 441700